

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

Илази двапут месечно	Београд, 1. фебруара 1930.	Год. XLVIII — Број 3
Годишња претплата 150 — дин. На пола године . . . 80. — дин. На три месеца . . . 45. — дин.	Уредник: Слободан Ж. Видаковић референт за штампу О. Г. Б.	Претплату слати упутницом администрацији: Таксени Одсек О. Г. Б. Југовићева улица број 1.

Д-р Милослав Стојадиновић,
потпредседник Београдске Општине.

Питање градског музеја у Београду

За Београд се с правом сме рећи да стоји релативно најгоре са музејима према другим престоницама, које их имају у изобиљу и разноврсних, тако да музеји данас у свима центрима чине нарочито привлачне тачке за туристе и посетиоце у опште. Што је најгоре Београд у опште нема ни својих зграда у које би могао да смести драгоцености ове врсте, а то је случај тако исто и са државним музејима. Познате су невоље нашег Етнографског музеја који обилује предметима за излагање, али нашта све то кад нема зграде где се исти могу да изложе и учине приступачним како нашим људима тако и странцима. Пријатан изузетак чини у томе Музеј Њ. В. Принца Павла који је за кратко време постао веома интересантан не само за нашу публику и научни свет него и за туристе у опште, како у погледу збирки којима располаже, а које се стално увеличавају, захваљујући неуморном прегалаштву свога покровитеља, тако исто захваљујући не мање и самој згради која по себи представља један од најоригиналнијих архитектонских објеката старог Београда. Ова зграда, по себи музејска, требало би да да више подстрека нашим архитектама за рад у правцу култивисања народног стила, који овде налази тако добру примену. Отуда је не мање важно што је Њ. В. Принц Павле свој нови музеј сместио баш у згради која тако даје једну срећну синтезу привлачности, како објеката тако и саме зграде, коју треба очувати и са разлога што Београд осим прада (горњег и доњег) нема у опште старина којима би се могао поносити. Посматрајући, дакле, државне музеје, прва невоља коју видимо то је немање самих зграда, докле би обиље предмета омогућило стварање музеја већих размера, ако би се само дало могућности да се зграде подигну у што краћем времену.

У току даљег рада на овом пољу веома је важно да Београд добије неке музеје који ће у истини бити реткост и за нас и за стране. Не смео сметнути с ума да су већ попуњене галерије других европских центара и да је веома тешко доћи до старих слика које данас представљају огромну вредност. Све то не значи да треба одустати од прикупљања тих слика у опште, али је важно да морамо водити рачуна о свима невољама на које ћемо увек наилазити кад су у питању веће суме за уметничке творевине, које се иначе ретко налазе. То значи да ће Београд тешко доћи до једне галерије у којој би могао да групише и стару класичну уметност. Много лакше, пак, можемо доћи до једне модерне галерије, а нарочито галерије националне уметности.

Али има једно питање чију важност желимо да истакнемо овога пута, а то је оснивање једног музеја који би, верујемо, био једна новина, нешто по све оригинално и привлачно за цео културни свет. Последњи конгрес Византолога допринео је у најјачој мери популарисању наше старе српске уметности која толико има додира са Византијом. Научници целог света признали су вредност неискрпног блага уметничког које се скрива у нашој земљи и не престају да и данас проносе славу наших старих уметника, који су понос целе наше нације. Ми смо знали и раније да наша стара уметност представља велику вредност, али је ипак требао да дође и овај подстрек са стране, да своја уметничка блага чувамо, и да не допустимо њихово пропадање, коме су она била изложена раније кроз векове. Данас се у Европи оцртава тежња све јачег испитивања Византијске уметности, на посе српске, све је већи број људи који се за њу интересују и све већи број путника који долазе да се овој уметности диве. Европски музеји садрже фрагменте ове умет-

ности, који воде порекло са нашег класичног Балкана. Отуда би било по све добро ако би се приступило раду на оснивању једног Византолошког музеја у Београду, у коме би специјално била заступљена наша стара народна уметност са оригиналима и верним копијама, у колико би било тешко доћи до самих оригинала. Изгледа ми да је Београд најпозванији да један такав музеј створи а тиме и споља покаже да је у пуном смислу наследник оне славе и величине којом се некада Балкан одликовао, а нарочито његов главни део — средњовековна Србија. Тиме би Београд испунио своју историјску мисију, а странци би ту требали да црпе све информације и добијају све податке, па и уметничке о прошлости Балкана, његовој величини и значају у сваком погледу. Циљ је, дакле, да се Београд учини центром за дубљу студију Византолошке уметности, а на посе старо српске. Овај би се посао могао извести ако би се још сада приступило систематском прикупљању података и припремању једног музеја, који би и споља, мислимо на саму зграду, требао да одаје нешто у истини велико и оригинално.

Али оно што нас нарочито интересује у овом случају, то је питање градског музеја, у коме би Београд као такав изложио све што се односи на његову велику прошлост, која је сама по себи довољна да унапред обезбеди оснивање једног таквог музеја. И ако му историја ништа није оставила у наслеђе осем ових градских зидина, које су живи сведок његове велике и бурне прошлости, ипак је безброј података, писаних и цртаних докумената, који показују развијање Београда кроз све историјске епохе. Прикупљајући грађу за књигу „Београд у прошлости и садашњости“ поводом петогодишњице смрти деспота Стевана, као и иначе, утврдио сам да сам Београд располаже са толико много грађе да би се још сада могло несметано приступити оснивању једног градског музеја. На прво место долази грађа којом располаже сама Општина, затим Држава и приватна лица. Од приватних лица треба нарочито споменути велику збирку г. Ђорђа Вајферта, тога великог нашег добротвора који никад није престајао да се интересује за уметност, чинећи својим даровима највеће услуге нашој науци и уметности. Држим да нећу злоупотребити поверење овог племенитог човека ако и на овоме месту саопштим, да ми је он у више махова давао изјаве да ће целу своју збирку о Београду врло радо ставити Општини на расположење ради оснивања њеног сопственог музеја. О Београду постоје нарочито многи подаци из доба Принца Евгенија, т. ј. почетком 18 столећа, па све до нашег доба, докле су подаци из ранијих времена ретки и махом растурени, али је главно да и њих има. Поред података о самој тврђави, која чини златну страницу

у историји Београда, ми налазимо једно обиље грађе у погледу културног развитка Београда, кретања и састава његовог становништва, затим из области сталежа, развијања рада, заната, а тако исто и многих других културних установа и тековина. Нарочито имамо доста података о старој ношњи који би се још могли прикупити, затим приличан број архитектонских објеката из прошлога столећа које треба очувати, а изнад свега стоји сам град, доњи и горњи, који би требао да се изгради архитектонски тако да по себи представља један музеј несравњене вредности. Моје је мишљење и од тога не бих одступио ни овога пута, да би у горњем граду требало реставрирати грађевине онакве какве су биле још у доба Деспота Стевана, а према подацима којима данас, хвала Богу, располажемо. Те монументалне палате могле би се удесити за све музеје, споменике и у опште учинити да горњи град постане једна привлачна тачка коју странци нигде у Европи не би могли наћи. Наш град то може бити ако се само буде радило у наслону на прошлост, и препнућима која не смеју изостати у овим данима националне обнове. Истичући захтев ове врсте предањом се откривају слике старог града, палата и кула у њему, а нарочито 7 класичних торњева о којима тако одушевљено говори биограф Деспота Стевана, Константин, давајући им и сва архитектонска предимства. Горњи град без тих кула и палата неће никад бити привлачан, па ма каквом се виртуозношћу изводили паркови, који ипак коштају огромне суме. Подизање палата значило би органско продужење оних велелепних висова на ушћу Саве у Дунав, а осем тога одавало би и сву величину Београда у наслону на његову велику прошлост. Питање је тако да га треба поставити у одређеном облику. Постоје два дела вароши: стара, која обухвата горњи и доњи град и нова, која се шири од Калемегдана у све правце. У новом делу може се стварати модерна варош применом начела урбанизма, која су данас у целом свету као савремена усвојена, докле у старој вароши (горњи и доњи град) треба по сваку цену очувати историју Београда, која се одигравала кроз све векове на томе месту, тако да би с правом могли рећи да је историја Београда стварно историја његовог града. То значи да у новом делу вароши можемо бити најлибералнији, докле је конзерватизам код обраде доњег и горњег града услов од кога се не би смело одступити, а да се не огрешимо о велике традиције нашег Београда.

Кад се у главним линијама усвоји гледиште о потреби подизања палата и кула у горњем граду, које би се искористиле за потребе музеја као и друге културне сврхе, онда би требало приступити расписивању конкурса за обраду горњег града, а тако исто приступити и постепеном извођењу ове велике зами-

сли и применом начела која би се унапред усвојила. На овоме послу треба да учествује не само Општина Београдска него и Држава, затим Бановине као и цела земља. Од горњег града треба створити један национални споменик најмонументалнијег карактера, који би задовољио све оне који долазе у престоницу, па били то наши људи или странци. Ту, са висине Калемегдана, треба да се осети и види моћ и величина наше Државе, њена снага и јединство народа и да се то споља нагласи кроз велелепне палате и куле, чији значај не може довољно да се нагласи. Докле се не би приступило извођењу ове велике замисли требало би још сада обезбедити неку зграду, где би се привремено могло да смести све оно што би представљало драгоцене објекте за будући градски музеј, који би поред осталог био у истини једна ретка знаменитост. Не треба падати у утопију и пледирати одмах за велике суме. Ако се буде смишљено

радило, онда се може са малим средствима још у току ове године учинити добар почетак за даљи рад у правцу оснивања једног градског музеја. Чврсто верујемо да би Општину у томе помогли сви грађани, ово у толико пре ако би изложени објекти које би они дали носили њихово име, како се то иначе чини, а нарочито ако би собе музејске племенитих дароваоца, који би дали више објеката, биле такође обележене њиховим именима, чиме би се и успомена на њих трајније очувала но да предмети историјске вредности стоје по кућама и да се излажу пропадању и квару.

Како се налазимо пред једним у истини деликатним питањем важним за Београд и целу нацију, то би било веома добро ако би се још сада конституисао један одбор који би узео ствар у своје руке и који би био помагач Општине града Београда у овом важном послу.

Д-р Драгољуб Аранђеловић, проф. универз.

Уређење Београда

Као што је познато, била је код нас повишена општинска трошарина на многе артикле, услед чега је наступило одмах и повишење цена животним намирницама. Наравно да су се одмах чули протести из свију слојева грађанства и понајвише од грађана, који станују на периферији, где су станове јевтинији али где је и већа сиротиња...

Али ти протести, и ако су били разумљиви, нису били оправдани. Јер сви они који протестују због повишења општинске трошарине, нису су се хтели запитати: да ли је повишење трошарине морало наступити? А да су себи то питање поставили, морали би одговорити, да је општина на неки начин морала наћи средства за покриће издатака око подизања и одржавања Београда.

Несумњиво је да је, нарочито сиротнијим грађанима, тешко плаћати животне намирнице, које услед општинске трошарине бивају скупље. Али се потребе Београда, који хоће да се изгради у модерну, лепо уређену варош, свакога дана увећавају, издатци бивају све већи и општина, немајући других извора, мора покриће тих издатака тражити од Београђана...

Карактеристично је да највише вичу на трошарину грађани оних крајева, који не престано траже од општине увођење водовода, трамваја, електричног осветлења, изградњу школа, а нарочито калдрму. Баш ових дана, када се највише протестовало због повишења трошарине, становници Дедиња и Бањичког Вена одржали су један скуп, на коме су од Београдске општине тражили уређење свога краја а у првом реду калдрисање улица. Све то траже и други периферијски крајеви. Али никоме од становника њихових не паде на ум да се запита: а одакле ће Општина београдска вршити све те издатке који су потребни за уређење толиких улица?

Крајње је дакле време да се и грађани и надзорне власти запитају: може ли општина београдска са својих 230.000 грађана већином сиромашног становништва и са својим реоном, који иде од града до Мокрог Луга, Жаркова, Раковице, Бањице, Кумодража и Вишњице, издржати оне силне трошкове, који су

потребни и за најнужније уређење овога огромнога простора?

Београд се увећава, несумњиво. Од пред-ратних 120.000 становника дотерало се до 230.000. У њему се много и зида. Али, на жалост, Београд иде у ширину место у висину... Пре рата је Чубурски Поток био последња тачка за изградњу кућа. Сада је постала читаво варош преко потока. Али каква варош! Са малим, ниским кућицама. И сада како да им ту доведете воду, осветлење, како да калдрмишете улице? На простору који данас заузимају зграде београдског становништва требало би да живи и да плаћа општинске дажбине најмање два милиона становника, па да се рентира модерно уређење, а Београд нема више од 230.000 становника! Како ће ова шака јада моћи да плаћа издатке за спровођење водоводних цеви, за електричне каблове, за изградњу калдрме?

Мора се дакле једном престати са тим грађевинским реоном који иде у ширину. Београд се може уредити само тако ако се грађевински реон стегне. Центар је Београда шупаљ. Погледајте само на улице од града до Славије, од Теразија ка Сави и Дунаву, па ћете видети колико само у овом центру града има још једносратних зграда. На томе простору треба да живи милион становника, па тек онда да се тај простор може уредити као што се велике вароши уређују. У другом свету отпочиње зидање у новим реонима тек онда, кад се четворосратним зградама попуне постојећи варошки реони. Онда се у новим реонима просеку улице, уведе се водовод, канализација и осветлење, изврши се калдрмисање, па се онда тек допушта изградња вишесратних зграда. У Београду бива обрнуто: и ако је центар шупаљ, и ако у њему има још пуно страћара и једносратних зграда, опет се допушта парцелисање њива и ливада око Београда и подизање једносратних кућица. Зида се грозничаво па кад се тако једно предграђе изида, онда се преклиње за воду, осветлење и калдрму...

Наравно сасвим је разумљива жудња свакога Београђанина да има своју и по могућству засебну кућу, са мало баште око ње, са довољно сунца и ваздуха. Камо лепе среће

кад би сваки грађанин то могао имати... Овакве мале куће биле су и потребне и једино могуће *када није било канализације у Београду*. Онда се варош морала пружати у ширину. Али данас није потребно, кад има канализације, и кад се хоће модерна калдрма. А не може се имати и једно и друго: и засебна кућа са баштом и модерна калдрма са канализацијом и осталим удобностима једнога великога града. Јер то немају ни становници богатога Париза, Лондона и других великих градова. Треба дакле бирати: или засебну кућу, са блатњавим улицама, или стан на четвртном спрату са асфалтираним улицама...

Сопственици кућа у Београду преживљују данас једну велику кризу. Има већ преко две хиљаде празних станова, а дажбине су толике, да је рентабилитет све мањи и мањи... И штогод се Београд буде више пружио у ширину, у све ће тежи положај долазити сопственици зграда. Треба дакле боље искористити своје земљиште подизањем вишеспратних зграда. Кад на једном простору од 300 кв. метара има само један стан, онда је сопственику теже платити калдрму испред своје куће и канализацију, него кад на том

истом простору постоји вишеспратна зграда са више станова, који доносе приходе...

И. прошла и ова општинска управа предузеле су низ великих радова на уређењу Београда, у првом реду преко потребно калдрмисање. Али ни једна ни друга нису се много питале може ли све те велике издатке издржати данашње становништво Београда... А сада је несумњиво да оно то не може и зато је надзорна власт обуставила нову трошаринску тарифу. Тиме је Г. Председник владе спасао Београђане скупоће, али је општина београдска доведена у тешки положај да се запита: може ли са данашњим својим приходима радити овим убрзаним темпом на уређењу Београда, а нарочито на калдрмисању улица, које скупо кошта а не доноси непосредне приходе?..

По моме мишљењу не може. Мора се у првом реду сузити грађевински реон, па у тако смањеном реону извршити канализацију и калдрмисање. А за тим мора се закључити дугорочни зајам за извођење тих радова тако да извесан део терета падне и на будуће генерације...

Драгиша Лапчевић

Општина за раднике и радничка општинска политика

(наставак)

II

4) БЕРЗА РАДА

Пре пуних 25 година сам о берзи рада ја имао ово мишљење, које и данас потпуно потписујем.

Београд је, рекао сам гада, препун неких „посредничких бироа“. Сви су ти бирои у приватним рукама, а многи сопственици тих радњи махом су људи или сумњиве прошлости, или без икаквих скрупула.

Ови су бирои, уз то, били веома скупи: млађи кад се пријави да тражи службу, плати 2 дин., кад нађе службу 4 дин., а тако исто и онај који тражи млађега опет плати 4 дин. Тако биро за сваки посао набавке службе и млађега наплати 12 дин.

Приватни бирои морају да буду скупи, и с тога нису добри за налажење рада радницима. Али, они поглавито нису добри и с тога, што могу да чине злоупотребе на штету радника.

Кад је тако — а очигледно је за овакога да је тако — приватним лицима треба забранити да установљују посредништва за набавку рада и радника. Међутим, предлог Закона о радњама допуштао је и еснафима, организацијама послодавачким да у својим рукама држе посредништво за набавку рада и радника, а да на тај начин систематски врше злоупотребу над радницима. Имајући и иначе, по свом економском положају, надмоћност над радницима, послодавци добијају још једно силовито оружје, — коме ће се радници који су без посла, пријављивати за рад. Послодавци ће тада увек тачно сазнавати стварне пијаци рада, знаће колико има беспослених радника у Београду и онда ће, користећи се тим обавештењем, употребити своју надмоћност да међу радницима развију што јачу конкуренцију и да их по што јефтинију надницу добијају. Дати послодавцима прозно оружје у руке, којим ће се они према радницима служити, значи то исто, као везаног човека предати каквоме јачем дивљаку да га туче. Одобрити ову одредбу у овоме законском предлогу, било би право дивљаштво.

У последње време отпочињу у неким земљама општине организовати посредништва, тако зване Берзе Рада. У том погледу у Енглеској се пошло одмах с првог корака приближно правилним путем. Тако су нашли да Берза Рада треба да буде општинска, али ипак аутономна, самостална установа, која ће у себи централизовати понуду и тражњу рада; па их општине на том основу и засни-

вају. Општине вароши Лондона, Салфорда, Плимута, Ливерпула, Глазгоа и многе друге имају већ од неколико година своје, општинске Берзе Рада. Оне су учиниле својим грађанима — радницима велике услуге: сузбиле су конкуренцију између радника и радника, отклониле су појединачну погодбу и утицале на повишавање надница и поправку услова рада. Интересантно је, да су Берзе Рада у знатној мери и беспослицу смањивале, и то баш онда, кад је она највећма беснила.

Али, негоднио је да Берза Рада буде у општинским рукама ма какву јој аутономију општина дала. Берза Рада има једну једину функцију: да продаје радну снагу. **Продаја радне снаге треба да буде, сасвим природно, у рукама самих радника.** Данас тај посао, до некле отправљају раднички синдикати; али то је за поједине синдикате тешко, често и немогуће. Стога је потребно основати у Београду нарочиту Берзу Рада, нарочиту радничку институцију. Законом треба дати право синдикалним савезима да оснују заједничку Берзу Рада, којом би синдикални савези преко својих изасланика аутономно руководили.

5) ШКОЛЕ.

Радници с већом и темељнијом техничком спремом увек ће пре наћи посла и увек ће имати колико толико већу надницу. Осим у добу великих криза, кад радници у масама остану без рада, иначе технички спремни радници мање трпе беспослицу, или и ако је трпе, она за њих краће траје, него за остале, који с техничком спремом стоје лабаво или је никако и немају. Сем тога и у добу највећих криза, као и у добу полета, технички спремни радници увек имају надницу изнад минимума. Индустрија и радиност траже у извесној мери јачу способност и с тога је потреба радничких школа очигледна. И сами радници желе те школе, кроз које би пролазио раднички подмладак у којима би се опремали ученици.

Од наставе треба да има какве користи; ради тога се школе и установљавају. А школе које би имале часове у вече, недељом и празником, не би доносиле никакве користи, само би ученика још више саламале. Ради бољег усавршавања ученика треба установити у Београду школе, у којима ће се, с погледом на њихову практичну примену, предавати знања која имају непосредне везе са занатством, трговином и индустријом, али те школе треба овако уредити:

1. Да се часови не држе недељом и празником. Ти дани треба да послуже за одмор,

који је деци и младићима просто **неопходан**. Ти дани треба да су потпуно ослобођени од сваких обавеза према послодавцу и према школи. Ако деца и младићи буду гоњени да б дана раде у радионици а седми дан у месту одмора буду гурани у школу они од школе неће имати никакве користи, а себе ће сатрти. Под таквим околностима боље немати школу, него је имати снакву какву је прописује предлог закона о радњама.

2. Да ученици не походе школе на уштрб свога одмора, већ да се часови држе на рачун радног времена. То је уосталом сасвим у реду: послодавцима су потребни спремни радници, и они, дакле, од своје стране морају учинити да радници до те спреме дођу. Сем тога, деца и младићи не могу поднети дуго радно време и поврх тога још неколико часова школе. У осталом, и школски часови употребљени на техничко спремање раднога особља, у ствари су радно време у корист послодаваца, јер ће радници ту своју спремност доцније употребити у радионицама послодаваца.

У Енглеској одавна а и у другим државама од неког времена часови се држе не онда, кад ученици треба да имају одмора, већ радних дана на рачун радног времена.

Држање школских часова на рачун радног времена не само да даје могућности ученицима да се одморе и да одмор употребе на своје интелектуално и физичко развијање, него и обуздава прековремену експлоатацију ученика.

6) ФЕРИЈЕ.

Општине у Енглеској, Француској, Белгији и другим земљама¹⁾ свеле су својим радницима радно време на веома ниску меру, подигле им наднице које знатно одскачу надницама код приватних послодаваца, дају својим радницима извесно ферије како код нас имају просветна и судска отрука, и т. д.

Слична питања покретала је и код нас социјал-демократска одборничка група.

Минимална надница и максимално радно време добивено је знатно повољније код Општине, него што је било код приватних послодаваца.

Међутим, борба око радничкога ферија, трајала је читаве две године и у неколико одборничких седница.

Напоследку, ферије је начелио признати, прегласавањем у одборској седници. Али је при детаљном извођењу толико изиграно, да више на радничко ферије није личило.

Ферије је, међутим код нас једна велика потреба, коју безусловно треба подмирити: с повратком са ферија радник је храни у послу, и за 15 дана ферија, он даје знатно више рада, него што тих 15 дана изнесе.

Тако, с феријем радник добија одмор, тако потребан и нужан, а општина добија знатно више урађеног посла...

¹⁾ Види о томе А. А. Исачева и Хуга Линдемана.

Д-р Милош Ђ. Поповић

Општински социални институт и музеј

— Једна преко потребна установа. —

„У будућности ће се народима управљати по правилима науке, а не по бирократским параграфима“.

Општине као и државе немају више задатак да врше само административне послове, већ све више предузимају и социалне задатке.

Нови Статут београдске општине предвиђа читав низ таквих **социалних послова**. Да би се сви ти послови успешно вршили, потребно је да се поред осталих установа оснује и једна врло важна установа која ће имати задатак да прикупља све податке о стању, приликама и целокупном кретању становништва, да те податке сређује, проучава и њихове резултате објављује и да врши целокупну **хигијенско-социалну пропаганду** и да буде веза како са осталим општинским и државним установама тако и са свима приватним установама које се баве социалним пословима.

Та установа био би **Општински социални институт и музеј**.

Његов посао би дакле био:

Прибирање статистичких података уз помоћ статистичког одсека општинског административног општег одељења.

Његова веза са статистичким одсеком треба да буде двострука.

Прво да саставља формуларе за статистичке податке, како би се дошло до тачних и жељених података, који су потребни за боље познавање стања и односа, нарочито о онима, о којима се до сад није водило довољно рачуна. На пример: у колико је алкохолизам узрок разним социалним појавама и болестима, смрти, несрећним случајевима и кривичним делима; или однос оболења од туберкулозе са стањем приликама, употребом алкохола; или смртност деце у вези са наследним оптерећењем, алкохолизмом, имовним стањем и т. д.

С друге стране, да из тако састављених статистичких података саставља **очигледне прегледе**, који би послужили извршним органима социалних установа као корисне индикације за њихову акцију, и затим као очигледно средство за израду таблица, слика и дијаграма за пропаганду, из којих би се јасно видело право стање и узрочне везе разних социалних невоља.

И најзад, добра и лачна **упоредна статистика** може да буде најбоље мерило за напредак односно за назадак или погоршање стања и прилика.

Статистички податци о деци.

Нарочито би требало да се поклати пажња на статистику деце, њиховог побољшања, смртности, као и уопште стања деце, како мале деце — одојчади тако и све друге деце и младежи. У таквим подацима за сад веома оскудевамо, те према томе, не познавајући стање и прилике, као ни узроке, тешко се могу предузимати потребне мере за поправку њиховог стања. Поред ових статистичких података о деци, Одељак за децји музеј имао би да скупља све што се односи на децји живот, рађање, негу, исхрану, одело, обичаје, прилике и све остало што има ма какве везе са децјим животом. Таква збирка, уколико би била интересантна, уколико би била још више научна, и давала слику културног нивоа нашег највећег града и разлику између тог стања и стања у коме се налазе деца у другим местима. На тај начин би се могао лако утврдити утицај града и прилика у граду на децу. Институт би дакле имао задатак да уопште темељно проучава рационалну заштиту деце и младежи.

Школска деца.

Потребно је да Институт и Музеј стоје у непосредној вези са свима школама и школским, а нарочито школско-хигијенским установама. И у том погледу треба пречистити и одредити које су општинске установе, а које државне, те да се не дешава, као до сад, да једну исту установу издржава и држава и општина или да су иста лица и у државној и у општинској служби (и на плати!)

И ту, као и у другим установама, потребно је да се ограничи тачно надлежност, дужности и права државних и општинских установа.

И по овом питању имао би дакле Институт да на основи прикупљених података и података које би сам тражио да се скупљају, чини предлоге за поправку стања школске деце, па и друге потребне реформе и у погледу самих школских метода рада, уколико они засецају у здравље и напредак децји.

Општински школски музеј, као саставни део овог музеја имао би дакле да очигледно покаже у каквом се стању налазе београдске школе и у исто доба, какве би требало да буду, водећи рачуна о свима захтевима модерне педагогике и хигијене. Нарочито би културни одсек социалног одељења требао да буде у вези са овим одељењем института и музеја, и да с њим заједно израђује свој план рада уз сарадњу и приватне иницијативе, која осим помоћи коју у-

казује, треба да узме и највећег учешћа у **васпитању грађана** и пропаганди добрих и корисних установа за школску децу. Обе установе скупа требало би да нађу пута и начина да заинтересују највећи број родитеља за ствар њихове деце. У том смислу било би потребно приређивати разне анкете о појединим питањима, које би имале осим користи од сазнања правог отаца, још и ту вредност што би за сва та питања морала непосредно да заинтересују и натерају на размисање и оне, који догле, уопште о тим питањима нису никад ни мислили.

Шегртско питање.

Исто тако треба поклонити велику пажњу на децу ван школе — шегрте, и испитати под каквим условима живе. Ми верујемо да ти подаци ни мало не би били утешни, и да су прилике под којима они живе врло рђаве. По овоме послу морао би Институт да буде и у вези са радничком, трговачком и занатском комором, радничким осигурањем, као и са свима приватним установама која се овим пословима баве.

Социални Институт и Музеј морали би осим својих колекција имати и податке и збирке сличних установа на страни као и потребне објекте за сталне и покретне **изложбе** ради пропаганде.

Исхрана становништва.

Један важан одељак била би исхрана становништва. Поред прибирања научних резултата о исхрани, како за децу тако и за одрасле, музеј би имао за дужност да овестрано проучава ово питање, како са гледишта научног, тако и са гледишта чисто практичног, односно рационалне исхране, нарочито деце и широких слојева, нарочито водећи рачуна о месним приликама. Од највећег интереса било би и питање о потрошњи **алкохолних пића** и других наркотичних средстава. Имао би бити у сталној вези са хемијским лабораторијумом ради потребних анализа. Музеј би морао имати **перманентну изложбу свих намирница** са свима подацима о њиховој хранљивој вредности као и рационалном справљању и употреби.

На основи свих тих података Институт би имао да чини корисне предлоге о набавкама и организацији снабдевања најпотребнијих намирница, нарочито млека, с обзиром на лечју исхрану.

Јавна хигијена.

Општински одсек за јавну хигијену, апсолутно не би могао успешно да ради без интимне сарадње и помоћи **научног рада** овог Института.

У погледу станова Институт треба да све планове прегледа са гледишта хигијенског, јер без тога дешаваће се и у будуће да се подижу станови који ни најмање не задовољавају ни најосновније хигијенске услове.

Институт би требало да врши и преглед свих ограда у Београду. Овај преглед потребан је не само ради прикупљања потребних података, већ и у циљу предузимања потребних мера за поправку и побољшање станих прилика.

У своме музеју морао би имати угледне планове и израђене типове кућа, како за средину града за пословне сврхе, тако и за зграде за становање, нарочито на периферији и по предграђима.

Пре рата вршен је један преглед станова у Београду и резултати су били страховити, ни десети део станова није испуњавао ни основне хигијенске услове. Познавајући само један део градоке периферије, ни данас резултати не би могли бити бољи. (разно: Јатаган, Пиштољ мале и др.).

Музеј би требало да има такође и своју колекцију **целокупног покућанства** и онаквог какво је данас у употреби, као и какво би требало да буде па да одговори хигијенским па и естетским захтевима. Тиме би се такође могли искоренити многи рђави обичаји и лоше особине покућства, често претрпано, па и материјала од кога се тради.

Јавни локали.

Поред станова Институт би имао да проучава и питање **јавних локала** и њихову хигијенску вредност, као и њихов утицај на јавни морал и здравље оних који их посећују.

Одељење за рад.

На страни постоје или при социјалним институтима или као засебне установе Академије Рада (као што је у Прагу Масарикова Академија Рада) којима је задатак да научно проучавају све услове рада и прилика под којима радници живе: стан, исхрану, надице, синдикалне установе, задружни покрет, утицај разних професија на здравље, друштвени живот, слободно време радника, навики — нарочито штетан утицај алкохола и т. д. Ове академије специјално проучавају радно време и његов утицај у економском као и у другом погледу.

Библиотека и књижица Института.

Социјални институт и Музеј треба да има што је могуће потпунију стручну библиотеку, на првом месту све што је у том погледу изашло на нашем језику, а затим главна дела и часописе на страним језицима (Социјални Институт у Прагу имао је још пре три године 13.000 свезака и 390 часописа на свима језицима).

Сручна библиотека и читаоница треба да стоје на расположењу и свима онима који би се интересовали социјалним питањима и који данас не могу лако да дођу до потребне литературе.

Соц. Институт по угледа на сличне установе треба и сам да издаје свој Билтен,

у коме би објављивао резултате својих радова стручних и научних. Београд данас већ има свој одлично уређени комунално-социјални лист „Општинске Новине“, па би се један део истог могао врло добро искористити за билтен Института, за популарисање и поуку из хигијене и других социјалних питања. Институт би издавао и популарне брошуре, летке, слике, и друга средства за те сврхе. У истом смеру имала би се организовати популарна предавања за омладину и одрасле. За ову сврху може се врло успешно употребити и биоскоп помоћу кога би се врло лако ширила многа потребна знања и обавештења. Сви биоскопи били би дужни да поред редовних својих представа, које би такође требале да буду под бољом контролом, увек прикажу и по неку од ових ствари.

Стручни течајеви.

Одавно се осећа потреба за стручно спремици сарадницима нарочито за социјалне послове, па чак и за најобичније помоћно особље. У вези са приватним организацијама, Институт би приређивао ове течајеve како за своје сараднике, тако и за чланове друштва које би могао после употребити за добровољне сараднике.

Један од најважнијих послова Института био би проучавање и сузбијање социјалних болести у Београду: алкохолизма, туберкулозе и венеричних болести. Као природни сарадници на овом послу били би му приватна друштва Трезвености, Народног здравља, за сузбијање Туберкулозе и др.

Са своје стране Институт би помогао њихову активност давши им материјалне и моралне потпоре и користећи њихову добровољну сарадњу.

Институт треба да постане њихов центар. Посао који они буду обављали биће свакако много боље и с више љубави и разумевања извршен, него кад то врше плаћени чиновници.

Не мање важну улогу имао би Институт у проучавању социјалног осигурања које треба темељно проучавати и подешавати према месним приликама, и које се никад не може успешно решити по чиновничким уредима.

Социјални Савет.

Поред лица стручно запослених у Институту, потребно је да постоји један шири Одбор састављен од признатих стручњака и представника приватне иницијативе који би давао своје мишљење по појединим питањима и имао право иницијативе за ова социјална питања.

Институт и Музеј треба да буду потпуно одвојени од администрације и извршних органа, и да се могу несметано посветити свима социјалним питањима на основи проучавања, а по најмодернијим научним методама и доносити стручно и објективно мишљење.

Само тако установљен Институт и Музеј могу корисно послужити и олакшати посао свима функционерима општинским који имају директно да извршују разне социјалне задатке.

Трошкови, осим инвестиције, за овакав Институт не би били велики, али корист која би се од њих имала, била би несразмерно већа и од много већих материјалних жртава које би се учиниле.

Један већ велики град, као што је Београд, који има претензије да буде велики и модеран град не може се замислити без овакве установе, која би му не само подигла углед и у страном свету, чиме би показао своје високо разумевање за модерна социјална питања, већ би дошта имао да задовољи једну од прехних потреба, без које се не може ни успешно ни рационално водити социјална политика једног великог града, у толико пре, што се на том пољу до сад врло мало радило и што је Београд, град који је у пуном јеку развића, кад му је најпотребније да има овакове установе.

Можда би се и неко од београдских имућних грађана могао одушевити оваквом установом и као своју задужбину подићи Општински Социјални Институт и Музеј, да би смо и поред задужбина које су у нашој земљи и у Београду подигли странци, имали и задужбине које су подигли наши људи.

У овом чланку могли смо само у најкраћим потезима оцртати главне контуре овакве једне установе, чије ближе описивање захтева много више простора. Ако би се овај предлог усвојио радо бисмо изнели и његово детаљно уређење и план функционисања.

Љубомир Нишић

Организација социјалне помоћи у Београду

У једном од прошлих бројева г. Никола Станаревић третирао је питање просјачења и том приликом изнео неколико врло реалних запажања и учинио неколико предлога, који излазе из оквира тога питања, већ имају општи карактер у решавању питања помоћи сиротињи. То је уосталом неминовно, јер је просјачење и његово одклањање само један део онога што се на пољу помагања сиротих и невољних има да уради. Уосталом, просјачење као нека врста недозвољене професије, а не увек манифестација сиротиње, требало би да буде предмет пажње пре полицијских органа него Одељења за социјално и Здравствено старање Општине Београдске.

Није далеко време када ће брига о сиротињи и невољнима уопште постати једна од главних брига Општине Града Београда. Београд добија све више карактер великог града, а тиме и све већи број оних становника који ма је у разним приликама потребна друштва, на помоћ у макаквом било облику. Ништа не назначује да ће прилике увећаног становништва Београда у будућности бити такве да им та друштвена помоћ неће бити потребна, већ све, напротив, указује на то, да ће силом развитка нашег друштва та помоћ бити све потребнија. Поједини страховити примери изнети преко наших листова, а које можемо и сами често запазити, показују да Београд није спреман за борбу против крајње беде извесних својих становника и да је време да се предузму мере за бољу организацију у томе погледу. У Београду је велики број трговаца који су затворили своје радње, велики број занатлија који су морали напустити своје занате, а да се и не говори о онима који уопште немају никакве професије нити су је имали, који не знају да раде или не могу да раде. Велики је број породица које су остале без својих хранитеља, без икаквих средстава и неспремне су да се снају у животу; велики је број породица које и поред живих хранитеља услед њихових разних порока немају средстава ни за најелементарније животне потребе. Све то очекује помоћ од друштва и дужност је друштва да ту помоћ организује у своје сопственом интересу.

Макако се мислило о људима, ипак је релативно мали број људи који нису склони да притекну невољнима у помоћ; мали је број оних који могу мирно уживати у изобиљу свега крај велике невоље других. Та жеља за помагањем ближњих постоји код великог броја људи било као последица верских начела, било хуманости, без обзира на религију. Дужност је друштва уопште, а Општине на посе, да та расположења својих чланова

искористи и организује, како би она дошла до изражаја у што ефикаснијој помоћи најпотребнијим члановима.

Кад би се сабрале све суме које Београђани дају на хумане сврхе свију врста дошло би се свакако до једне цифре која би била значајна и која речито говори о хуманости нашег света. Колико само има у Београду разних установа и друштава која имају хумане циљеве и колико се прилога годишње тим друштвима да. Услед подвојености тих друштава то се и не види. Један од главних узрока што помагање невољних не може доћи до видног изражаја код нас јесте одсуство колаборације између разних друштава са хуманим циљевима, и непостојање друштава са јаким средствима.

Свака установа ради не водећи рачуна о раду других, указује помоћ где и како најје за потребно и прикупља прилоге. Често пута у већини случајева те установе нису у стању да обезбеде потребна средства за постигнуће својих циљева и онда се дође за субвенцију Општине или Државе. Много пута субвенције се одређују према личном престижу лица која воде једну установу, а не према значају циља који је она себи поставила. Догађа се да се услед непостојања колаборације између ових установа извесна лица помогну са више страна, док друга остану без помоћи ма да је заслужују. Исто тако услед строго утврђених циљева појединих установа дешава се да је једном невољнику тешко помоћи, готово немогуће, јер његов случај није предвиђен ни једним правилима друштава. Општина са своје стране, поред субвенција које даје извесним установама, има предвиђен кредит за давање помоћи сиротним. Природно је да тај кредит ни из далека није толики да би могао да задовољи потребу. Неће се много погрешити ако се истакне тврђење да је та помоћ у изјасу у коме се даје више штетна но корисна. Она је тако незначителна да лица која је приме не могу ниједну од својих потреба задовољити. За алкохоличаре је то средство да се један дан могу опити, а за друге грешнике да могу један дан нешто боље појести. Општина на тај начин заваљава и саму себе и друге, да је нешто учинила за те беднике.

Може ли Општина одвојити толику суму да задовољи на један, да кажемо, искренији начин потребе своје сиротиње? Не може. Београдска Општина неће моћи то учинити још за дуго времена, с обзиром на претне потребе око уређења Београда. Али ако то не може да учини Општина сама, она то може учинити у заједници са приватном иницијативом. Потребно је прикупити све те посебне

иницијативе под једну централну контролу, подвести их све под један добро проучен систем и разделити улоге не толико с обзиром на врсту невоље, већ с обзиром на крај у коме се она појављује. Потребно је елиминисати сва та непотребна места претседничка, секретарска и т. д., а заменити многобројне управе одборима састављеним из људи и жена једног краја, вољних да један део свог времена посвете овом послу. На тај начин избећи ће се поцепаност средстава, са којима се у томе стању не може ништа корисно да учини, доћи ће се у тежи контакт са невољом која треба да се лечи и најзад улиће се далеко више поверења код људи који су вољни да даду своје прилоге за невољне. Сама Општина би била врло неподесна и не би била у стању да преко својих органа изведе цео овај посао: за то је много еластичнији апарат састављен од добронамерних и пожртвованих људи. Али, Општина мора да узме на себе да буде регу-

латор делатности свију ових приватних иницијатива, да их доведе до колаборације и да их потчини вољи својих контролних органа. Хуманост не сме бити парада и празна реч, већ мора тежити да своје циљеве постигне. Одредити правично ко има право да тражи да му се укаже помоћ, и ту гомилу невољника које Општина помаже прочистити, разврстати на неки начин, поставити свакога на своје место. На тај начин створиће се и код овета веће поверење и изазвати већа изданицност. Уношењем у посао једног јасно утврђеног система сва би помоћ престала да буде свирање са врата нежељених посетилаца. Увођењем жена и људи са љубављу за овај посао (а таквих је доста), из појединих крајева овај би систем добио потребу еластичност, помоћ би била ефикасна и долазила би као последица тежње једног свесног и хуманог друштва, да у своме сопственом интересу помогне оне који на то имају право.

Јован Дравић, професор

Прве школе у Београду

По коначној пропасти Српске Државе крајем XV столећа, уништене су и све културне и просветне установе тога доба. Једино је црква (за прво време Турске владавине) била поштеђена гоњења и света литургија као и сви верски обреди вршили су се слободно.

Историски подаци утврђују да је под влашћу Турском било код Српског народа неких школа и ако у најпримитивнијем облику. Те су школе биле махом у епископским резиденцијама, манастирима и при парохиским црквама. Тако се помињу школе у Печни, Ваљеву, Београду и т. д.

Често су поједини писмени људи, нарочито зими децу из околине прикупљали и учили их. Тако је записано: „Јевгеније Ћебеџија из Ужица, родом из Чајнича, пре првог устанка, поред свог заната, који је у велико радио, држао је и школу у својој сопственој кући и децу бесплатно читању и писању учио“. Па чак и Милићевић наводи као честе случајеве „самоука“ на које је наилазио путујући по тим крајевима.

Обично су свештеници држали у својој кући по неколико деце „на науку“.

По варошима је било и малих школица, коју су и женска деца посећивала. Зна се да је Пожаревачку основну школу (1733 год.) посећивала тринаестогодишња ћерка пожаревачког проте.

У тим су се школицама учили ови предмети: читање, писање, наука вере, појање и рачунање.

За време Аустриске управе у Србији (1718—1739) године помињу се Српске основне школе: у Београду, (под управом даскала Стевана), Пожаревцу, Гроцкој, Градишту, Мајданпеку, Крагујевцу, Ваљеву, Шапцу. Затим по многим манастирима као: Винчи, Рајиновицу, Раковини, Јовану, Каони, Петковици, Чокешици и др.

Учитељи тих школа били су махом, калуђери, свештеници, а било је и световњака у мањем броју. Мало се што зна о спреми учитеља тога доба. Сачуван је по неки запис. Тако у манастиру Винчи (1729 год.) био је учитељ световњак Сергије, стар 30 година, који се учио у Новом Саду и Београду код

даскала Стевана: „Читати може полако, а писати лепо“. Петар Николић био је учитељ у Новом Пазару и Крагујевцу. Провео је осам година код даскала Веселина у Чалми и игумана Георгија у манастиру Петковици (1715—1724) за њега Вићентије Стефановић (потоњи митрополит Београдски) каже: „Веома слабо чита, треба да се обучава“.

Види се да је сва спрема учитељска у то доба била у знању читати, писати и по мало рачунати.

Награде су им биле врло бедне. Бивало је случајева да су учитељи као награду добијали право да извесних празничних дана прођу за време богослужења с тасом по цркви и покупе милостињу себи.*)

Једини писани буквар који је у то доба постојао био је Кипријана Рачанина издат 1717 год. Учитељи су по угледу на њега сами састављали и ђацима исписивали азбуку на навоштеним дашчицама или крушковим таблицама. Биће од интереса изнети овде како Вук Караџић износи школовање овога доба (Календар „Даница“ за 1827 год.)

„У Србији као и у Босни и Ерцеговини ни у сто села нема једне школе, нити јој где има одређена и постојана места, него они који мисле бити попови и калуђери уче књигу по манастирима код калуђера и по селима код попова. Код сваког манастира има по неколико ђака малих и великих, који се зими скупе у ђакар, те им какав калуђер или ђакон показује да уче читати или учи сваки код свог духовника. Многи лети заборави што зими научи и тако гдекоји уче по четири и по пет година и још не знају читати. Обично се почиње, будући право српског буквара још нема, учити из рукописа, т. ј. учитељ напише ђаку најпре слова, па кад њи позна, онда му пише српцање лекцију за лекцију. Кад ђак тако из рукописа научи бекавицу, онда узме часловац па онда псалтир. Од рачуна се уче само знаци; а од други какви наука: граматике, географије, историје или богословије незна нико ни имена. Ако ли где у нахији има или постане школа, онда људи из околних села воде децу учитељу и плате му на месец по двадесет пара или највише грош те ју он учи. Осим попа и калуђера једва би човек у хиљаду душа могао наћи једнога човека који зна по мало читати“.

Има неколико записа и о школским зградама тога доба. Пожаревачки екзарх Максим Рашковић (1733 год.) овако описује основну

*) Српске школе од 1718—1732 од Р. Грујића.

школу у Пожаревцу: „Школа је имала једну трошну собу са једним старим столом на среди, а околу њега неколико старих клупа, на којима је седело заједно са учитељем за истим дугачким старим столом до тридесет одраслих ученика“. Школа у манастиру Винчи (из 1733 год.) овако је изгледала: „Ћелија у којој се осморо деце обучавало саграђена је од дрвета, дувари јој оплетени шибљем паравно блатом олепљени и обољени. Један прозор и тај хартијом залепљен, и у њој не беше ништа друго до један кревет, на њему једно ћебе и јастук“. Као што си види ученици су морали стајати или на поду седети.

Прве школе у Београду

Прва школа која се помиње у Београду почетком 18. века је т.з. *Грчка школа*. Изгледа да је основана настојавањем тадашњег Београдског митрополита Мојсија. Тражећи Грке за учитеља српске деце да би могли научити и грчки с обзиром на велику римску пропаганду која се тада водила.

За време турске владавине у Београду је било доста Грка па су по свој прилици имали и својих школа. Мисли се да је и митрополит Мојсије као дете ишао у једну такву школу, јер је знао грчки читати и писати. Као први учитељ те школе помиње се „даскал Герасим“ из 1718 год. који је био учитељ ове школе до 1722 год. (као накнаду добијао је стан, храну и 50 форината годишње). После њега помиње се неки поп Константин, који је био свештеник у Цариграду „па се од зулума морао потурчити, па кад је избегао у Србију понова прими хришћанство“. 1728 год. помиње се као учитељ те школе Грк Логиопат (као награду добијао је само стан и храну у резиденцији). После ових Грка учитеља помињу се и два Србина: један Ђакон (1731) и доцније јероманх Антоније из Свете Горе.

Изгледа да је ова школа престала сасвим, падом Београда 1739 год. у Турске руке.

Друга школа из тог доба је *Рускословенска школа* основана 1727 год. иницијативом митрополита Мојсија Петровића. Још 1718 год. он је писао руском цару Петру Великом и молио га да му пошаље два добра учитеља, једног за латински и једног за словенски језик. После дугог тражења по Русији ко би хтео да иде у „Турску земљу Србију“ тек 1724 год. пошаље Свети Синод Суворова и од-

реди њему 300 рубаља годишње а 300 рубаља за грчког учитеља који ће учити Српску децу — у Београду. Суворов је стигао у Карловце тек 1726 год. где се задржао неко време. У Београд је стигао фебруара 1727 год. где отвори прву руско-словенску школу. Он је кратко време радио у њој, па је преда своје млађем брату. У почетку се скупило око 50 ђака али се брзо тај број смањило, јер су ђаци понова ишли својим српско-словенским учитељима, којих је било неколико и који су радили приватно.

1726 год. Царским указом отворена је у Београду нека врста гимназије — Латинска школа — у којој су предавали само језуити. Ова је школа имала четири разреда.

У Београду су тада постојале ове школе: Нижа и виша словенска школа, грчка школа, појачка школа и латинска школа, коју називаше „Велика школа“ или „Академија“.

Као што се види школа је било доста, али због нехата родитељског имале су врло мали број ђака. С тога митрополит Вићентије постави за надзорника школа у Београду, владику Исаију Антоновића, а ђачким родитељима запрети да ће их лишити сваке црквене службе, ако децу не буду шиљали у школе. То је помогло, јер се одмах састадоше на договор у митрополитовој резиденцији у Београду, кнез (велики бирократ) Антоније Јовановић и 15 кметова (таначника) београдских, и том приликом решише да сваки родитељ мора слати своје дете у школу. Тада је донета и одлука да зидају нову Саборну цркву. То је било 1732 год.

После пада Београда у Турске руке 1739 год. престао је рад у свима школама и о њима се ништа не говори све до Карађорђевог доба.

Карађорђе је основао у Београду две мале (основне) школе. Једна је била за варошку децу, а друга за Турску „која су се била искрстила“.

1808 год. Доситеј Обрадовић оснива Велику школу у Београду (у згради коју је сам узео под закуп). Ова је школа имала три разреда, и у њој су у почетку радила три наставника.

До 1820 год. био је врло мали број школа у Србији па и у Београду. Настанком дужег периода мира у земљи, и број се школа стално повећава из године у годину. 1830 год.

оснива се у Београду гимназија, под именом „Велика школа“, која је 1833 год. премештена у Крагујевац. После њеног премештања у Београду се оснива дворазредна гимназија.

По једној статистици 1830 год. у Србији је било 34 општинске и 29 приватних школа.

1836 године Кнез Милош изда наредбу да сваки округ о „правитељственом“ трошку по две школе издржава и да свака општина у којој има црква и школу о свом трошку издржава. Те је године у Србији било 72 основне школе са 2514 ђака.

1832 год. у Београду је било 227 ђака (међу којима 16 ученица) са три учитеља; 1833 год. 267 ђака, а 1834 год. 300 ђака.

Ново уређење школа од 1835 год. дели их на државне, општинске и приватне.

Писани Закон за школе издат је тек 1844 год. за време владе кнеза Александра Карађорђевића т. з. „Устројеније“. Тим Законом уређено је устројство свих школа у Србији. Њиме су прописани и наставни планови и програми. Од тог доба број школа и ђака нагло се увећава у целој земљи а нарочито у Београду. Тако 1862 год. у Београду је било 5 мушких и 4 женске школе. 1867 год. 6 мушких и 6 женских. Петнаест година доцније 1882 год. има 70 одељења основних школа (Београд је те године имао 36.000 становника). 1901 год. било је у Београду 84 одељења основних школа.

Тачне податке о буџету Београдских основних школа имамо тек од 1885 год. Те је године општински буџет износио Дин. 575.798 а школски 97.368.— динара. Дакле 17% од целокупног општинског буџета трошено је на школе. У појединостима школски је буџет овако изгледао:

На стан учитеља	43.710.— дин.
На огрев школа	8.000.— „
На жирије за школе	20.000.— „
На разне потребе	8.000.— „
На потпомаг. сиромаш. ђака	2.500.— „
На школску књижицу	1.000.— „
На плату делов. главног школског одбора	250.— „
На служитеље	13.908.— „

1889 год. буџет расхода Београдске општине износио је 778.589.— дин. а школски 110.801.— дин. што чини 14%.

1890 год. општински буџет расхода изно-

си 1,030.141,85 дин. а школски 120.500.— дин. дакле око 12%.

У десетогодишњој периоди од 1892—1902 год., слика односа општинског и школског буџета изгледа овако:

Године	Буџет општински	Буџет школски
1892	1,557.178.— дин.	134.920.— дин.
1893	1,339.198.— „	133.406.— „
1894	2,246.248.— „	144.168.— „
1895	1,620.740.— „	159.174.— „
1896	1,574.403.— „	135.927.— „
1897	1,650.027.— „	120.393.— „
1898	1,834.358.— „	99.501.— „
1899	1,820.412.— „	175.885.— „
1900	2,285.120.— „	178.174.— „
1901	2,534.841.— „	241.710.— „
1902	2,403.758.— „	228.109.— „

Године 1910 општински је буџет био динара 4,500.000.— а школски 153.960.— динара; што чини свега 3,4% од укупног буџета општинског.

Биће од интереса приказати и једну статистику о броју ђака у Београдским основним школама од 1883—1889 године.

	МУШКЕ						
	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889
Саборна Црква	265	222	223	—	198	242	258
Теразијска	303	322	376	—	351	384	392
Врачарска	167	239	250	—	320	381	485
Савска	169	181	172	—	143	153	150
Палилулска	204	225	240	—	243	211	208
Дорћолска	132	132	219	—	201	212	211
На Јалији	110	101	63	—	56	60	69
У Товчидеру	—	—	—	—	36	37	41
Свега	1350	1422	1549	—	1548	1680	1814
	ЖЕНСКЕ						
	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889
Саборна Црква	176	210	209	—	176	180	191
Теразијска	183	172	185	—	220	197	196
Врачарска	92	124	156	—	158	203	199
Савска	85	102	104	—	109	88	121
Палилулска	122	137	141	—	121	104	97
Дорћолска	128	138	176	—	151	172	163
На Јалији	96	98	124	—	177	175	152
У Товчидеру	80	109	109	—	81	72	76
Вежбаон. В.Ж. Школе	91	100	129	—	145	7	142
Свега	1053	1190	1333	—	1338	1198	1337
Укупно	2403	2612	2882	—	2886	2878	3151

Школске зграде

Са школским зградама у Београду од увек се имало великих тешкоћа. Оне су биле сме-

*) Података за 1886 нема због Српско-Бугарског рата (није било ревизије).

штене у општинским и приватним зградама, које су за ту сврху узимате под закуп.

Тако школа на Јалији била је смештена у згради Јеврејске црквене општине. За Терзиску основну школу узимате су под закуп зграде Терзибашића, Бранковића и Вулковића. У Савамали од Јове Крسمановића и т. д.

1890 год. Београдске основне школе беху смештене у 12 општинских зграда са 30 учионица, а 36 учионица узимато је под закуп за 35.658 дин годишње. Општинске су зграде биле махом трошне и нехигијенске.

У Општинском одбору тога доба много је мучних дебата вођено о подизању основних школа у Београду.

Још 1887 год. на одборској седници од 5 марта решено је да се усвоји понуда браће Фише-а из Белгије те да се подигну следеће школе:

1) Код Саборне цркве, на општинском плацу (бив. Саве Спајије) Централна школа за 240.000.— дин.; 2) на Дорћолу; 3) на Зеленом Венцу; 4) у Палилули; 5) Западном Врачару; и 6) на Источном Врачару. Оне би коштале (њих пет) свака по 178.350.— дин. Цео би се дуг отплатио за 23½ године, рачунајући 6% интереса и 2% отплате.

По том плану школа код Саборне цркве имала би ове просторије: 6 разреда за деча-

ке и 4 за девојчице; 1 гимнастичка сала; 12 станова за особље; 1 сала за састанак. Остале школе имале би 4 разреда за дечаке и 4 за девојчице; једну гимнастичку салу (8 са 10 метара) и осам станова за учитеље и учитељице. (Г. Д-р Марко Леко, тадањи општински одборник беше одсудно противан да се учитељски станови подижу поред школа из хигијенских обзира).

Ова се одлука Општинског одбора није могла остварити и питање о подизању основних школа одложено је на дуже време. Тек 17 маја 1892 године почело је зидање основне школе за Дунавски крај и Јалију. Поводом тога тадашње „Општинске Новине“ доносе ову белешку:

„Давно жељено зидање школа за Београдске основне школе већ је отпочело. Отпочето је са зидањем зграде за основну школу за Дунавски крај и Јалију. Зграда ће бити угледна за све основне школе београдске, а подиже се у улици Душановој на месту где је била црква Св. Александра Невског. Школа мора бити готова до 31 јула 1893 године“.

Најлепши пример који показује колико се у то доба полагало на школе јесте поменута одлука Општинског одбора, којом се закључује зајам за подизање 6 школских зграда у вредности скоро два пута већој од целокупног тадашњег општинског буџета.

Д-р Бранислав Крстић, професор

Психолошки преглед београдских ученика*)

Методи и резултати рада у Школској Поликлиници Општине Гр. Београда на Смедеревском Ђерму.

Од 22 априла 1929 године врши се у Школској Поликлиници Општине Града Београда на Смедеревском Ђерму сваког дана од 3—6 часова по подне психолошки преглед ученика и деце дорасле за упис у школу, ради утврђивања њиховог интелектуалног развоја и саветовања при избору школе и позива.

Овај преглед је вршен, у главном, на два начина: *појединачно* и *заједнички*. У првом случају испитан је сваки ученик засебно, док је у другом случају испитиван наједанпут читав један разред. И ако је први начин поузданији, морало се још од самог почетка, из разлога које ћемо даље навести, вршити и испитивање у групи.

1. Испитивањем у групи добија се врло много у времену, пошто се за 2—3 часа може испитати цео разред од 40 и више ученика, док се за то време појединачно могу испитати највише 4—5 ученика.

2. Ако се ученици дуже време испитују појединачно, постоји опасност да се они временом почну споразумевати, те да испитани ученици саопште питања и решења неиспитаним ученицима, што би знатно утицало на резултате и ометало да се дође до праве слике о интелектуалном нивоу испитаних ученика.

У поликлиници на Смедеревском Ђерму испитано је до краја јула ове год. појединачно:

мушке деце	130
женске деце	73
Свега:	203

У групи је испитано:

мушке деце 60, женске деце	45
Свега:	105 деце.

*) Овај ретко занимљив и доста карактеристичан напис проф. г. Др. Крстића је један део извештаја рада Санитета Општине Града Београда за време првог полугођа 1929 год., који ми у „Општ. Новинама“ објављујемо у низу последњих десетак својих бројева.

Напомињемо да се овај извештај односи на рад у првом полугођу 1929 год. и да је писан у септембру месецу 1929 год.

За три месеца испитано је дакле свега 208 лица. Кад се узме у обзир да је преглед вршило само једно лице, онда овај број није незнатан.

Осим овога, прегледано је у Двору на Уни (Приморско-Крајишка Област) 20 ученика IV и V разреда онсовне школе ради избора стипендиста за орадње и стручне школе. Најзад, на позив Централног Хигијенског Завода у Београду, потписати је са још два сарадника у Дечијем Дому у Белој Цркви извршио преглед 133 детета, ради констатације на ком се ступњу интелектуалног развоја налазе питомци дома. Овај рад у Двору и Белој Цркви има са радом Школске Поликлинике на Смедеревском Ђерму у толико везе, што је тамо испитивање вршено по истим методама по којима се радило и у Београду и што је за испитивање употребљен материјал којим је располагала поликлиника на Смедеревском Ђерму. У овом извештају ми ћемо се доцније дотаћи и резултата испитивања у Белој Цркви.

1. Појединачно испитивање

1. Начин испитивања

Индивидуално испитивање је вршено по Бине-Симоновој методи. Ова метода се састоји из низа задатака („тестова“) које деца треба да реше, па се после према показаном успеху оцењује њихова интелигенција. За децу до 12 година закључно употребљена је Бине-Симонова скала од 1911 године, док смо се при испитивању деце старије од 12 год. служили Термановом т. з. „сандфордском ревизијом“ Б.С. скале. Треба додуше имати на уму да ни једна ни друга скала не одговара потпуно духовном нивоу наше деце; али, све докле док се не скупиле довољно података за ревизију Б.С. методе с обзиром на духовни развој наше деце, ми ћемо бити принуђени да се служимо туђим системима, као што је то случај у биометрији при одређивању висине и тежине нашег детета. Тек кад се прикупи довољно материјала, а за то ће бити потребно да се испита 2000—3000 деце, моћи ће се са сигурношћу одредити који тестови (задаци)

одговарају по годинама нашој деци. Разуме се да ће се испитивања морати вршити како у вароши тако и на селу. Школска Поликлиника на Смедеревском Ђерму за сад прикупља материјал за ревизију Б.С. скале с обзиром на нашу децу, али ће требати неколико година рада, док се из њега буду могли извести поуздани закључци.

У Поликлиници на Смедеревском Ђерму испитано је досад појединачно 203 лица од 4—20 година и то:

од 4 године	1 лице
„ 5 година	59 лица
„ 6 „	56 „
„ 7 „	14 „
„ 8 „	6 „
„ 9 „	12 „
„ 10 „	18 „
„ 11 „	4 „
„ 12 „	3 „
„ 13 „	1 „
„ 14 „	3 „
„ 15 „	1 „
„ 16 „	6 „
„ 17 „	8 „
„ 18 „	5 „
„ 19 „	1 „
„ 20 „	4 „

Свега: 202*)

Највише су се поликлиници обраћали родитељи чија се деца налазе пред уписом у основну школу (5—6 год.). Често је требало родитеље наговорити да сувише младу и још неразвијену децу не уписују у школу, и у томе се обично имало успеха. Најзад је и Министарство Просвете на предлог Санитетског Одељења Општине Града Београда донело одлуку да се деци млађој од 6 година не дозвољава упис у школу без претходног лекарског и психилошког прегледа.

Сем деце која су се налазила пред уписом у основну школу, поликлиници су се најчешће обраћали ученици IV разреда основне школе и ученици старијих разреда гимназије, тражећи савете при избору школе и позива.

По разредима су испитана лица била овако распоређена:

- 12 ученика I разреда основне школе;
- 6 ученика II разреда основне школе;
- 5 ученика III разреда основне школе;
- 27 ученика IV разреда основне школе;
- 6 ученика IV разреда гимназије;
- 1 ученик V разреда гимназије;
- 12 ученика IV разреда гимназије;
- 3 ученика VIII разреда гимназије;

и 124 детета која још нису пошла у школу.

*) За једно испитано лице нема података о години његовог рођења.

Сва деца која још нису пошла у школу и ученици основне школе испитани су по Бине-Симоновој скали од 1911 године (174 детета), док су ученици гимназије (свега 29) испитани по Термановој ревизији Б.С. скале, који је Б.С. скалу прилагодио интелектуалном нивоу деце Уједињених Северно Америчких Држава. Ова два различита система употребили смо зато што, ценећи према досадашњем искуству, изгледа да Б.С. скала од 1911 год. боље одговара узрасту наше млађе деце, док је Терманова скала много погоднија за испитивање старијих ученика. Овај двоструки начин испитивања показао се, као што ћемо доцније видети, као непрактичан, јер чини немогућим поређење резултата, и ако се обе методе принципијелно не разликују једна од друге. Због тога се, почев од августа месеца ове год., у Поликлиници на Смедеревском Ђерму врши индивидуално испитивање само по Термановој ревизији Б.С. скале.

2. Резултати испитивања

За свако лице испитано било по Б.С. било по Термановој скали, израчуната је: 1. његова интелектуална старост (ИС), која треба да нам покаже који је ступањ у интелектуалном развоју достигло дотично лице; 2. разлика између његове интелектуалне и животне старости (ЖС), која нам показује колико је дотично лице измакло или заостало по интелигенцији иза нормално развијеног детета истих година и 3. количник интелигенције (КИ) по Штерловој и Термановој формули.

$$КИ = \frac{ИС}{ЖС}$$

Он треба да нам покаже колико дотичном лицу недостаје или за колико оно надмаша по интелигенцији децу нормалне интелигенције. Код нормално развијене деце КИ износи 1, код наднормално развијене деце он је већи од 1 а код поднормално¹⁾ развијене деце он је мањи од 1.

Као што смо раније рекли, деца која још нису пошла у основну школу и ученици основне школе испитани су по Б.С. скали од 1911 год., док су ученици гимназије испитани по Термановој скали. Резултати тих испитивања изнесени су у табели бр. 1.

¹⁾ Израз „поднормално“ не треба бркати са изразом „ненормално“, јер су поднормално развијена деца нешто заостала, али су то још увек „нормална“ деца, сем у ретким случајевима где је КИ врло мали.

Табела број I.

Године старости	број деце	Просечна ИС	Просечна ЖС	разлика између ИС и ЖС	ИС-ЖС у месецима	просечан КИ
5	59	6,51	5,61	0,90	11	1,16
6	56	6,82	6,34	0,48	6	1,07
7	14	6,86	7,28	0,42	5	0,94
8	6	8,50	8,33	0,17	2	1,02
9	12	9,67	9,50	0,17	2	1,02
10	18	10,15	10,44	0,11	1	1,01
11	4	10,55	11,41	1,26	15	0,89
12	3	9,87	12,26	2,39	29	0,80
13	1	16,40	13,40	3,—	36	1,22
14	3	15,47	14,67	0,80	10	1,06
15	1	14,—	15,08	1,08	13	0,92
16	6	16,03	16,43	0,40	5	0,97
17	8	16,65	17,56	0,91	11	0,95
18	5	16,96	18,40	1,44	17	0,92
19	1	13,60	19,—	5,40	65	0,71
20	4	16,90	20,39	3,40	41	0,83

Ако не узмемо у обзир године 12, 13, 14, 15 и 19 због врло малог броја испитане деце (1—3), онда нам табела бр. I показује да КИ испитане деце углавном с годинама опада, те је највећи код деце од 5 година (1,16) а најмање код младића од 20 год. (0,83). До десет година он је, сем једног изузетка, већи од 1, док је код деце од 11 година и више мањи од 1. Било би ипак врло погрешно ако би се из овога хтело закључити да наша деца до 11 год. надмашују по интелигенцији нормално развијену децу других народа, док после 11 год. иза ње изостају. Ово је немогуће не само зато што је број испитаних старијих ученика сувише мали да би дао право на ма какво уопштавање, већ пре свега, зато, што су старији ученици испитани по Термановој а млађи по Б.С. скали, те се резултати добијени помоћу две различите скале не могу поредити. Ипак се и код деце испитане по Б.С. скали (до 12 год. закључно) опажа тежња за опадањем КИ. Ако би се ово показало и у будуће, када буде испитан већи број деце, онда би наша испитивања потврдила нешто што је досад готово свуда констатовано, да је Б.С. скала за малу децу одвећ лака, те је било потребно увести теже задатке за млађу децу, па би се у том правцу морала и код нас кретати ревизија Б.С. скале.

Што се тиче ученика од 13 год. и више, који ју испитани по Термановој скали, за њих је, с обзиром на мали број испитаних ученика (29), још теже извести какав општи закључак. Пада у очи да скоро сви ученици испитани по Термановој скали по својој интелигенцији заостају иза нормално развијене деце (њихов КИ је готово увек мањи од 1), те би се ревизија скале овде морала кретати у супротном правцу; требало би увести лакше задатке него што је случај код Термана. Сем тога,

пошто Терманова скала предвиђа тестове за лица до 18 година закључно, било би потребно увести посебне тестове за лица од 20 и 22 год., како би се могла створити могућност за испитивање свих ученика средњих школа.

Од нарочитог је интереса посматрати да ли се при испитивању интелигенције показала каква разлика између мушке и женске деце. У табели 2. доносимо просечне КИ за мушку и женску децу од 5—10 год. За старију децу то би било бесциљно, пошто је њихов број врло мали.

Табела II

Године старости	дечаци КИ број деце		девојчице КИ број деце	
5 година	1,13	37	1,13	22
6 „	1,03	30	1,12	25
6 „	1,06	9	0,88	5
8 „	1,17	3	0,91	3
9 „	1,02	7	0,93	6
10 „	1,02	14	0,99	4

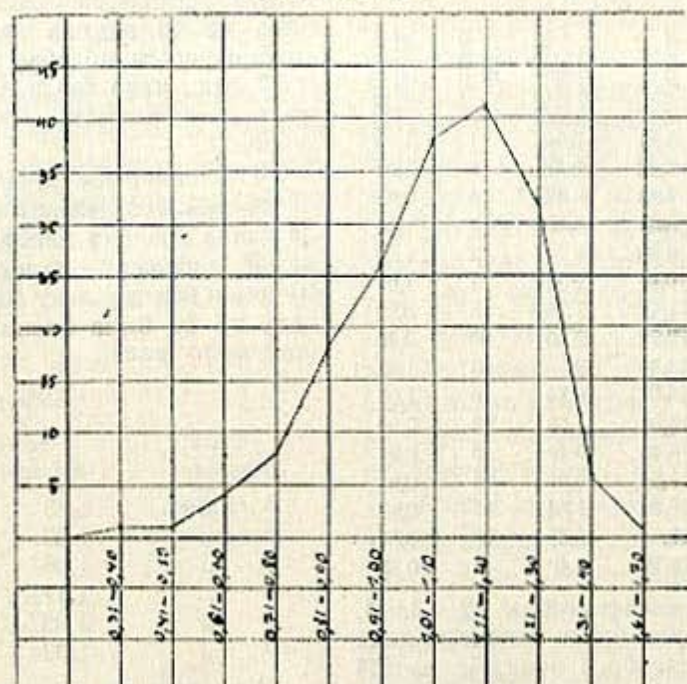
Као што се из горње табеле види, број испитане деце до 10 год. је такође недовољан да би се о полним разликама могло што поуздано закључити. Дечаци и девојчице од 5 и 10 год. показују у главном исти КИ, девојчице од 6 година су измакле од дечака, док су дечаци од 7, 8 и 9 год. мање или више измакли од девојчица. Када се буде прикупило више материјала, моћи ће се посматрати разлика између деце разних народности и раса, разлика између варошке и сеоске деце, брђана и равничара, првенаца и млађе деце и т. д. Због малог броја испитане деце, за сад је то немогуће, те ћемо се овде још једино задржати на питању, како су испитана деца распоређена на разне КИ. Најпре ћемо изнети податке за децу до 12 година (табела III) испитану по Б.С. скали, а после за старију, испитану по Термановој скали.

Табела број III

КИ	број деце	КИ	број деце	КИ	број деце	КИ	број деце	КИ	број деце
0,31	1	0,83	2	0,98	4	1,13	2	1,26	1
0,44	1	0,85	1	0,99	7	1,14	4	1,27	6
0,61	1	0,86	4	1,—	1	1,15	2	1,28	4
0,62	1	0,87	1	1,02	6	1,16	2	1,31	1
0,63	1	0,88	1	1,03	3	1,17	8	1,33	3
0,66	1	0,89	4	1,04	2	1,18	5	1,34	1
0,71	3	0,90	3	1,05	4	1,19	2	1,37	1
0,74	1	0,92	1	1,06	7	1,20	7	1,65	1
0,76	1	0,93	1	1,07	4	1,21	3		
0,77	1	0,94	2	1,08	8	1,22	5		
0,80	2	0,95	4	1,09	4	1,23	1		
0,81	1	0,96	3	1,11	5	1,24	4		
0,82	1	0,97	3	1,12	4	1,25	3		

На основу ових података лако је графички представити како су испитана деца распоређена на разне КИ (табела број 4).

Табела број IV

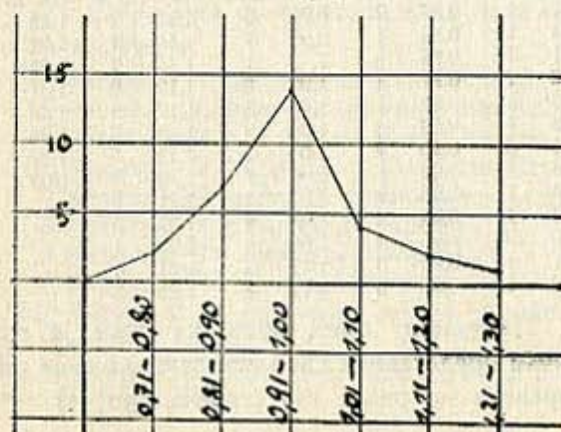
Највећи број случајева (41) долази на КИ који се крећу између 1,11 и 1,20, а у колико се више приближујемо максималном (1,65) и минималном (0,31) КИ, у толико број случајева све више опада. Тако се и овом приликом потврдило Гаусово правило, по коме се највећи број случајева групише око средње вредности.

Ако посматрамо колики број случајева пада на разне КИ код ученика испитаних помоћу Терманове скале, добићемо знатно drukчију слику, као што показују ове цифре:

КИ	број деце
0,71 — 0,80	2
0,81 — 0,90	7
0,91 — 1,—	14
1,01 — 1,10	4
1,11 — 1,20	2
1,21 — 1,30	1

Графички је овај однос представљен у табели број V.

Табела број V

Највећи број случајева овде долази на КИ који се крећу између 0,91 и 1,— максимални КИ је 1,22 а минимални 0,71. Вредности се дакле овде знатно разликују од оних добивених помоћу Б.С. скале. То се јасно види из овог прегледа:

	Б.С. скала	Терман. скала
Минимални КИ	0,31	0,71
Максимални КИ	1,65	1,22

Највећи број случајева пада на КИ 1,11 — 1,20 0,91 — 1,00

Разлике које се овде показују долазе у првом реду од различитог начина испитивања. Тестови којима су се Бине и Симон служили при испитивању млађе деце показали су се и код нас као прилично лаки, док су Терманови тестови, судећи према досадашњим испитивањима, и за старију децу прилично тешки. Што је минимални КИ код млађе деце ипак мањи него код старије деце, долази отуда, што се у школи, временом, врши извесно одабирање, те неинтелигентна деца и не дођу до старијих разреда, док се међу млађом децом, коју смо испитали, налази и неколико случајева који се граниче са кретенизмом, те се та деца неће у опште моћи уписати у школу. Разуме се да би сва поређења, која су овде учињена између старије и млађе деце, имала много више вредности да су сва деца испитана по истој методи, зато је у поликлиници на Смедеревском Бέρму напуштен рад по Б.С. скали, а индивидуално испитивање ради утврђивања интелектуалног нивоа врши се сада само по Термановој скали.

II. Заједничко испитивање

1. Начин испитивања

Заједничко испитивање је у главном израз нужде и врши се пре свега онда кад за што краће време треба испитати што већи број лица. Мана му је што испитивач доноси свој суд о лицима која тако рећи није ни видео, али оно има и добрих страна. Поред уштеде у времену, њиме се спречава да испитана лица дођу у додир са неиспитаним лицима, те их упознају са тестовима и њиховим решењима. Код овог начина испитивања једна од најважнијих ствари је избор подесних тестова. Ми смо се служили у главном т. з. „норгумберландским тестовима“, помоћу којих је у Енглеској Г. Х. Томсон вршио избор стипендиста за средње школе. Они су доста добро прилагођени за децу од 10—14 година, а начин решавања је код јако упрошћен. Од ученика се не тражи да пише, он треба у штампаном формулару, који добије сваки ученик, само да прецрта, подвуче или допише извесну реч или цифру.

Ми смо за рад изабрали пет тестова, од којих сваки садржи по неколико сродних задатака. Овде ћемо их укратко описати.

1. *Аналогија* (12 задатака). — Ученик треба правилно да схвати однос између два појма, па онда да одреди који од датих појмова стоје у сличном односу. То се врши на тај начин што између последње три речи треба подвући ону која се према трећој односи као прва према другој. Пример:

фам : слика — море : прозор, острво, фотографија.

2. *Неконгруенција* (4 задатка). — У низу од неколико речи ученик треба да прецрта реч која се не слаже са осталим речима из истог низа. Пример:

пушка, плуг, мач, пиштољ, копље.

3. *Допуњавање* (10 задатака). — Ученик треба правилно да схвати однос који постоји између бројева једнога низа, па да на крају напише број који ће најбоље тај низ допунити. Пример:

9 8 7 6 7 8.

4. *Родослов* (4 задатка). — На основу Родослова, који сваки ученик добије наштампан, треба одредити у каквом сродству стоје лица, поменута у том родослову.

5. *Средња реч* (5 задатака). — У низу неколико речи дете треба да подвуче ону реч, која би требала да дође у средину, кад би се речи правилно уредиле. Пример:

минут, секунд, година, сат, недеља.

Ових пет тестова чине низ А, а одликују се тиме, што њихово решење зависи у главном од тога, да ли је ученик правилно схватио извесне мисаоне односе. Да бисмо код

ученика испитали способност за схватање и разумевање, конкретних ситуација, ближих животу, ми смо, поред низа А, увели низ Б, који се састоји из четири теста.

6. *Воденични точак*. — Пред учеником се налази слика воденичног точка, који се доњим делом налази у води која тече на леву страну. Одозго пада на точак млаз воде, који тера точак да се окреће у супротном правцу од онога у коме га гони речна струја. Ученик треба да каже, шта ће бити с точком.

7. *Правац кретања*. — На слици је нацртан мотор, чије се окретање преноси на девет точкова. Ученик код сваког точка треба стрелицом да покаже у ком се правцу дотични точак окреће.

8. *Брзина окретања*. — На слици један точак покреће на разне начине три друга точка: ученик треба да каже који се точак окреће најбрже, а који најспорије.

9. *Продаја*. — Ученик треба да каже, шта ће одговорити купцу, који му тражи „Зета“ цигарете, ако их нема у радњи.

Било је дакле свега 9 тестова (52 задатка) од којих су се пет односили више на апстрактне, а 4 више на конкретне ситуације. За сваки тест ученик је добио лист, на коме су штампани задаци и питања, на која је требало дати одговор. Само код тестова 6 и 9 ученик је морао решење речима формулисати и написати, иначе се оно састојало у подвлачењу и прецртавању извесних речи и дописивању цифара. На овај начин је створена могућност, да и они ученици, који се тешко писмено изражавају, реше задатак, ако су у стању правилно да схвате односе, који су у задатку изложени.

Испитивање једног разреда помоћу ове серије тестова трајало је око три часа. Испитана су у основној школи на Смедеревском Ђерму три одељења четвртог разреда. Пошто се, због краја школске године, није могло радити у свима одељењима помоћу свих 9 тестова, то ћемо овде изнети резултате само за тестове 1, 2, 4, 5, 7 и 8. Број испитаних ученика у сва три одељења био је овај:

IV разред I одељење 34 дечака — девојчица свега: 34.

IV разред II одељење 12 дечака, 19 девојчица свега: 31.

IV разред III одељење 14 дечака, 26 девојчица свега: 40.

Свега 60 дечака, 45 девојчица укупно 105.

2. Резултати испитивања

Ученици су оцењивани на тај начин што је код сваког теста за најбоље решење давала оцена 100, а за најгоре оцена 0. Пошто су овде узети у обзир свега 6 тестова, то је највећа могућа оцена износила 600, која би била постигнута онда, кад би ученик за сваки

тест дао најбоље решење; а најмања 0, кад ученик не би успео да реши ни један задатак. Највећи постигнуту успех износио је 510, а најмањи 0 (један ученик дакле није успео да реши ни један задатак). Успех осталих ученика варира између ове две цифре.

Просечан успех ученика сва три одељења изнесен је у табели број 6.

Табела број VI

		Низ А				Низ Б		Свега
		тест 5	тест 1	тест 2	тест 4	тест 8	тест 7	
I. Одељење	дечаци	73	44	81	48	53	57	356
	девојчице	—	—	—	—	—	—	—
II. Одељење	дечаци	20	38	59	42	33	68	260
	девојчице	52	30	58	51	47	34	221
III. Одељење	дечаци	27	26	59	16	43	47	218
	девојчице	12	39	70	22	60	23	226
Просечан успех сва три одељења		27	35	65	36	47	46	256
сва три одељења	дечаци	40	36	66	35	43	57	277
	девојчице	6	34	64	36	53	28	211
II. III. одеље. (кoедyкaциjа)	дечаци	23	32	59	29	38	57	238
	девојчице	6	34	64	36	53	28	221

У овој табели донесен је за свако одељење просечан успех дечака и девојчица. На жалост је и овде број испитаних ученика врло мали, да би се могло што са сигурношћу закључити. Пада у очи да одељење у коме се налазе само дечаци (I одељење), показује знатно бољи успех од друга два одељења, у којима се налазе и дечаци и девојчице заједно. Ако би се стално показало да разређи у којима су полови одвојени показују бољи успех него разређи где подвајање није изведено, — у шта ми нисмо склони да верујемо — онда би то био важан разлог против коедукације мушке и женске деце. Свакако би било интересантно наставити испитивања у овом правцу.

По успеху се дечаци и девојчице, у одељењима где је изведена коедукација (I и II), не разликују много. Код дечака просечан успех у тим одељењима износи 40, а код девојчица 37. Иако дечаци показују нешто бољи успех, има тестова које девојчице боље решавају; то су тестови 4 и 8. Што се тиче теста 8 (брзина окретања), врло је вероватно да је напредак девојчица последица случаја. Овде се тражи да ученик означи који ће се точак окретати најбрже, а који најспорије. Пошто има свега три точка, то је врло велики број случајних погодака (1/3), те је стога боље да овај тест при сређивању резултата није у опште узиман у обзир. Тест бр. 4 се односи на познавање сродничких односа, и сасвим је разумљиво, кад се има на уму да су ти односи девојчицама које су више везане за кућу, много боље познати, да овде девојчице надмашају дечаке.

Дечаци осетно надмашају девојчице код теста 5 и 7. За тест 5 (подвуци средњу реч) је тешко наћи објашњење овој разлици, а што се тиче теста 7 (одредити правац окретања точкава) он само потврђује резултате других испитивача, да дечаци много боље схватају техничке конструкције од девојчица. Тако се на основу ових испитивања са приличном вероватношћу може закључити, да су код десетогодишњих дечака и девојчица разлике у интелигенцији више квалитативне него квантитивне природе. Ствар је даљих испитивања да утврде, да ли се после пубертета не јављају веће квантитативне и квалитативне разлике између дечака и девојчица.

III. Социјални положај родитеља и интелигенција њихове деце

Врло је важно утврдити у колико прилике, у којима су деца одрасла, утичу на њихов интелектуални развој. Ми ово питање овде не можемо третирали у пуном обиму, већ ћемо само посматрати да ли социјални положај родитеља има каквог значаја за интелигенцију њихове деце. По занимању родитељи испитане деце су били:

трговац	21 дете
државни чиновник	18 деце
официр	12 „
разред	16 „
банкарски чиновник	8 „
нижи чиновник на железници, трамвају (машинovoђа, кочничар и др.)	7 „
поштар	6 „
професор	6 „
земљорадник	5 „
кафеџија	5 „
лекар	4 „
инжењер	4 „
берберин	4 „
судија и адвокат	4 „
служитељ	4 „
пекар	4 „
кочијаш	4 „
обућар	3 „
предузимач	2 „
геометар	2 „
свирач	2 „
кројач	2 „
новинар	1 „
штампар	1 „
сликар	1 „
књијар	1 „
студент	1 „
дуванџија	1 „
столар	1 „
ошчар	1 „
подофицир	1 „
вешерка	1 „
штрикер	1 „
шофер	1 „

Због недовољног броја испитане деце, ми ћемо овде донети просечне КИ по занимању родитеља само за децу до 10 година закључно (табела 7).

Табела број VII

Занимање родитеља	КИ	број деце
инжењери	1,27	4
професори	1,21	6
државни чиновници ¹⁾	1,16	18
судије и адвокати	1,15	4
официри	1,13	13
поштари	1,13	6
лекари	1,11	4
бербери	1,11	4
трговци	1,18	21
служитељи	1,08	4
обућари	1,08	3
пекари	1,07	4
банкарски чиновници	1,06	8
кочијаши	1,03	4
земљорадници	1,02	5
кафеџије	0,96	5
радници	0,95	16

Било би, разуме се бесмислено ако би се ови податци схватили буквално, те се на основу њих на пр. тврдило, да су деца инжењера и професора најинтелигентнија; али се зато с правом може извести закључак да је КИ деце образованих и имућнијих staleжа просечно већи него деце необразованих и сиромашнијих staleжа. Пада нарочито у очи да радничка деца имају најмањи КИ, те се тако још једном утврдило, да социјална беда повлачи за собом и психичку беду. Ово се врло јасно види ако се посматра занимање родитеља код 10 деце највећег и 10 деце најмањег количника интелигенције (табела 8).

¹⁾ У ову групу урачунати су чиновници разних државних надлежстава чија струка није ближе позната.

Табела број VIII

р.б.	Име	КИ	Занимање родитеља
1.	Н. Д.	0,31	радник
2.	Љ. Т.	0,44	радник
3.	М. И.	0,61	механичар
4.	Е. М.	0,62	потпуковник
5.	М. Ђ.	0,63	кафеџија
6.	Н. М.	0,66	кочничар
7.	Д. П.	0,71	сплавар
8.	Б. Г.	0,71	механичар
9.	М. К.	0,74	радник
10.	М. Ц.	0,76	фијакерист
11.	Љ. С.	1,29	трговац
12.	Г. П.	1,29	кројач
13.	Ј. Н.	1,29	чиновник Црв. Крста
14.	Р. Р.	1,31	санитетски генерал
15.	С. Д.	1,33	трговац
16.	С. Т.	1,33	инжењер
17.	А. Д.	1,3	професор
18.	М. М.	1,37	пуковник
19.	Љ. М.	1,34	професор Универз.
20.	Г. М.	1,65	нач. Мин. Саобраћаја

У првих 10 случајева сви родитељи, сем једног припадају необразованим staleжима, сем тога за осам од њих се може поуздано тврдити да су оскудног стања. У других 10 случајева сви су родитељи средњег или имућног стања, а 7 од њих припадају образованим staleжима. Деца која имају највеће КИ припадају, дакле, имућним и образованим staleжима, док деца која имају најмање КИ припадају већином необразованим и сиромашним staleжима.

Интересантан прилог у овом погледу чине испитивање, која је на позив Централног Хигијенског Завода у Београду вршио подносилац овог извештаја са још два сарадника (Проф. г. Максим Агапов, на служби у Централном Хигијенском Заводу, и г. Радисав Митић, професор Учитељске Школе у Вршцу) у Дечијем Дому у Белој Цркви. Тамо су деца помоћу истих метода као и у Београду испитана заједнички и појединачно, с том разликом што смо се при појединачном испитивању служили само Термановом а не и Б.С. скалом. У табели бр. 9 изнесен је по годинама КИ београдске деце и питомца Дечијег Дома у Белој Цркви.

Табела број IX

	год. 5	год. 6	год. 7	год. 8	год. 9	год. 10	год. 11	год. 12	год. 13	год. 14	год. 16
КИ у Београду	1,16	1,07	0,94	1,02	1,02	1,01	0,89	0,80	1,22	1,05	0,97
КИ у Белој Цркви	0,77	0,67	0,74	0,82	0,82	0,82	0,81	0,69	0,64	0,50	0,63

Београдска деца, као што се из горње табеле види, стално надмашује питомце из Беле Цркве. Ваља до душе имати на уму да су до 13 год. деца у Београду испитана по Б.С. а у Белој Цркви по Термановој скали

која је тежа од прве. Може се од прилике рачунати да би се питомцима у Белој Цркви од 12 год. с обзиром на тежи начин испитивања, КИ могао повећати за 0,5, после чега би београдска деца још увек имала већи КИ.

Ово се види кад се посматра КИ деце од 13, 14 и 16 год. Сва деца ових година испитана су само по Термановој скали, па београдска деца и овде показују знатно већи КИ. Од куда ова разлика? У Београду су, као што се види из табеле 7, испитана ова пријављена деца без нарочитог одабирања. У Белој Цркви су испитани само питомци Дечијег Дома, који су живели у знатно горим приликама. Неки су од њих находчад или сирочад чији су родитељи померли; многе је требало отргнути из родитељског дома, где су прилике биле такве, да им је даљи опстанак био немогућ; неким се родитељи налазе на робији и т. д. Овако непогодне животне прилике нису могле остати без утицаја на психу децију, те отуда скоро сва та деца знатно изостају по својој интелигенцији иза нормално развијене деце.

Пошто су у Београду у групи испитани само ученици IV разреда основне школе, то ћемо њихов успех упоредити са успехом питомаца IV разреда основне школе у Белој Цркви. Резултати испитивања у групи су изнесени у таб. бр. 10.

Табела број X.

	Низ А.				Низ Б.		Свѣта	Просечна Ж. С.
	тест 1	тест 2	тест 3	тест 4	тест 5	тест 6		
Београд IV. раз.	27	35	65	36	47	46	256	10,70 г.
Бела Црква IV.	52	46	55	27	60	47	283	12,93 г.

На први поглед изгледа да резултати изнесени у табели 10 стоје у супротности са оним што је раније речено о утицају социјалног положаја родитеља на интелигенцију њихове деце и о заосталости питомаца у Белој Цркви. Питомци IV разреда основне школе у Белој Цркви показују бољи успех него ученици IV разреда основне школе у Београду, јер укупан просечни успех првих износи 287 а других 256. Међутим се има на уму да су питомци IV разреда основне школе просечно стари 12 год. и 11 месеци а ученици исто разреда у Београду 10 година и 8 месеци, онда је јасно да је напредак, који питомци показују према београдским ученицима, сувише мали с обзиром на велику разлику у годинама између једних и других; питомци су старији од београдских ученика просечно за 2 год. и 3 месеца. Разлика од 31 (287—256), колико су питомци измакли од београдских ученика, одговара по нашем рачуну у најбољем случају напретку од $\frac{1}{2}$ године, а тако док питомци по успеху надмашају београд-

ске ученике за пола године, дотле су по годинама старости од њих измакли за 2 год. и 3 месеца. Ако на просечну старост београдских ученика IV разреда основне школе, 10 год. и 8 месеци, додамо још пола године, за колико су питомци од њих по успеху измакли, добићемо вредност од 11 година и 2 месеца, колико би по нашем рачуну износила просечна интелектуална старост питомаца IV разреда основне школе. Пошто њихова животна старост износи просечно 12 год. и 11 месеци, то значи да су они по интелигенцији заостали за 1 год. и 9 месеци. Њихов количник интелигенције би према томе износио:

$$КИ = \frac{11,20}{12,93} = 0,87^*)$$

Тако су испитивања у групи као и појединачна испитивања показала да неповољни животни услови утичу штетно не само на телесни, већ исто и на духовни живот ученика, те се психофизичка беда јавља као неминуивна последица социјалне беде.

IV. Закључци и предлози

Као што се из овог извештаја види досад се психолошки рад поликлинике кретао у три правца:

- 1.) Испитивање интелигенције ученика основних и средњих школа, ради прикупљања података о њиховом интелектуалном развоју.
- 2.) Саветовање родитеља при упису деце у школу.
- 3.) Саветовање ученика при избору школе и позива.

И ако је овај рад отпочет тек пре непуна четири месеца, осећа се за њега јак интерес и код родитеља и код ученика, те је психолошки преглед ученика вршен и за време школског одмора (три пута недељно, уторником, четвртком и суботом од 9—12 часова пре подне). Сем тога рад се поликлинике почео запажати и ван Београда, те је потписати био позиван у Двор (Хрватска) и Белу Цркву ради прегледа ученика и избора стипендиста. Почетком ове школске године извршен је преглед 90 питомаца дома друштава за зашти-

*) Ово важи само под претпоставком да просечан успех испитаних београдских 105 ученика одговара просечном успеху нашег нормалног детета од 10 година и 8 месеци. Ово је међутим само вероватно, пошто ученици нису нарочито одабрани, али број испитаних ученика није довољно велики, да би се то поуздано могло тврдити.

ту деце у Београду а ускоро ће бити прегледани и питомци Дома Малолетника у Београду.

Министарство Просвете је препоручило школама рад коликлинике и усвојио предлог о отварању специјалних одељења за заосталу децу.

Ради саветовања ученика при избору позива растурану су међу ученике летци, којима су упознавани са могућностима даљег школовања а упоредо с тим извршена је међу ученицима опширна анкета о избору позива, чији се материјал сада сређује. У току идуће школске године ангажоваће се стручна лица, која ће ученицима виши хразреда средњих школа одржати предавања о разним позивима и условима за успех у њима.

Да би овај рад могао добити научну подлогу, и да би се могао проширити на сва лица

која траже савета при избору позива, потребно је основати посебан психотехнички институт чији би рад временом обухватао:

1. Саветовање при избору позива,
2. Одабирање способних реденика за разна привредна и индустријска предузећа,
3. Психофизичке студије о раду (проблем умора и одмора),
4. Школску психометрију.

За оснивање психотехничког института већ је учињен предлог томе одељењу, и како његова инсталација и одржавање не би били скопчани са великим материјалним жртвама, то би се у нови буџет Општине Града Београда могла унети сума потребна за набавку инструмената и другог материјала, а вероватно је да би оснивање института потпомогла и држава као и приватне установе.

Тома Живановић, инспектор О. Г. Б.

Нови Закон о народним школама

Са неколико одважних потеза г. Министар Просвете извршио је знатне реформе у школству у току 1929. год. Међу осталима истичу се реформе које се имају завести новим Законом о народним школама. § 8. овога Закона уводи се четвороразредна виша народна школа са обавезним посећивањем као и основне, са изузетком које даје § 10. истог Закона. Предратна Србија имала је Закон о дворазредним продужним народним школама који је донет 1898. год. За владе г. Д-р Владана Ђорђевића и министра просвете г. Андре Ђорђевића, но услед финансијских и техничких тешкоћа овај је Закон 1904 год. морао бити повучен, да се понова замени са четвороразредном основном школом. Од тада па све до данас, Србија, Црна Гора и Босна имале су четвороразредне основне школе, док је Словеначка имала и четвороразредну вишу народну школу а све друге покрајине наше државе имале дворазредне продужне народне школе.

Пожелети је да се створи могућност да се нови Закон о народним школама одпочне што пре примењивати, а неоспорна је чињеница да ће његова примена уздићи нашу омладину на много већи ступањ њихове духовне и физичке моћи.

Недостају нам податци колики се данас број деце по свршеној основној школи уписује у гимназију, али се може приближно представити да тај проценат износи у варошима и варошницама 45% а у селима највише 5%. За сав остали део ове деце наступа најкритичнији период времена по будућност њиховог живота, а у добу између десете и четрнаесте године. Варошки део ове деце су искључиво од родитеља најсиротнијег staleжа. За то нам је баш најбољи пример периферија данашњег Београда. У свакодневној борби за хлебом њихови родитељи немоћни су да их држе под својом непосредном контролом, а физички недорасли да се упосле на изучавање ма каквог заната, ова су деца силом околности препуштена улици која им у њихове младе душе брзо улије све негативне особине практичног живота. Нису много боље среће ни онај огромен проценат деце

на селу, којима је суђено да своје школовање заврше са четири разреда основне школе. Са навршетком своје десете године ова се деца увлаче у јарам терета тешких пољопривредних радова тако, да им за најкраће време од њиховог школовања остаје још толика успомена што умеју са огромним мукама написати своје име и презиме. Додајмо томе чињеницу, да се ови млади организми превременим теретом изнуре да у највише случајева остају физички келеци. У овакве нараштаје не може се много полагати нада да ће моћи бити способни да приме на себе борбу на културном и економском препорођају наше земље која ће им се неминовно наметнути.

Нови Закон о народним школама одстрањује потребу многим родитељима сиротнијега staleжа да своју децу уписују у гимназије ако већ нису у могућности издржати до краја њихово школовање. Одстрањујући ову потребу одстрањује се и оно укорењено погрешно схватање које је до сада преовлађивало, да уписати дете у гимназију значи ослободити га кроз цео живот продуктивног рада. Колико се услед тога улило погрешно схватање о животу многобројној нашој омладини, који су немајући могућности материјалне или интелектуалне да у своме школовању оду даље од 3—4 разреда гимназије, доживљавали често разочарење, а веома мало показивали способности да се у практичном животу снађу.

Пожелети је да се путем строге контроле (школске инспекције) спречи злоупотреба са § 10. овога Закона, а нарочито по селима, те да се деца не смеју ослобођавати школе пре потпуног навршетка четири разреда више народне школе које је Закон предвидео. Затим било би потребно увести у 7. и 8. разреду ове школе одабирање деце путем квестрашног лекарског прегледа и спретних експеримената за коју врсту заната показују највише способности и наклоности како би се по изласку из школе могли најкорисније пласирати.

Пошто применом овога Закона престаје разлог за постојање данашњих опште занатских школа, то је неопходно потребно што пре донети Закон о Стручним Занатским

Школама, који ће индустријским и занатским ученицима дати могућности за свестрано образовање и прецизно усавршавање у својим улогама. Тек са доношењем и применом и овога закона наша ће омладина моћи имати континуитет у своме школовању и спремању за будуће корисне грађане.

Београдска општина може се рећи, да се овде налази у готово изузетном положају. Нагли прираштај становништва који је наступио после рата у Београду, неминовно је свакодневно стављао и општину пред нове комуналне и просветне задатке. У извршивању ових наметнутих јој задатака осећали су се овде онде и застоји услед финансијских потешкоћа. Овај се застој данас понајвише осећа у оскудици школских зграда. Ова је оскудица у зградама довела дотле; да је према садашњем стању са четвороразредним основним школама настава у овима сведена на полудневну. Шта тек има да наступи када се нови Закон о народним школама буде применио. На фонд државни, чије оснивање за подизање школских зграда предвиђа Закон о

народним школама, Општина Београдска не може рачунати из разлога што ће он бити по својој снази у немогућности да пружи тако знатне финансијске помоћи какве би општина престонице за ове сврхе потребовала. Али без обзира на ово, питање подизања нових школских зграда за општину је данас постало тако важно и актуелно да се њему мора приступити што пре, и да општинска управа мора још сада за ову циљ почети тражити финансијске изворе, па било то путем зајма или путем изнајужења могућности за повећањем својих прихода. Ово у толико пре што је општина наше престонице дужна да предњачи и даје примера са својом комуналном и просветном политиком.

И као што се види ови ће закони повући за собом осетно финансијско оптерећење општине и државе, ипак ће се оно брзо надокнадити у интензивној изградњи материјалне културе и економском снажењу наше земље, које ће ове нове генерације наоружане пуним васпитањем и стручном спремом бити у могућности да даду.

Јован Ђорђевић, професор

Београд под управом Турака у XVI и XVII веку

— (Двеста година из прошлости Београда) —

(Наставак)

IV.

Поменули смо у ранијој свесци овога часописа ревија, како су Турци освојили Београд те је и он постао саставни део турске царевине. Као што је раније био јак бедем противу надирања Турака преко Саве и Дунава, тако је сада, у 16. веку, постао јак ослонац за надирање Турака преко поменутих река.

По освојењу Београда султан је у њему оставио три хиљаде јаничара и двеста топова. Наредио је да се одмах поправе, кулуком, бреше направљене на зидовима за време освајања тврђаве — града Београда. А да му буде јак ослонац за даља његова освајања наредио је зидање јакне тврђаве, која је имала девет платна зидова а на угловима више од сто четвртастих кула са прорезима за пушке. После кратког борављења у Београду султан Сулејман је се вратио у Цариград, своју престоницу.

Кулаци су у прво време турске владавине били врло тешки те су их и становници града Београда и околине издржали за време горе поменутих радова.

На пет година после освојења Београда, султан Сулејман је преко Београда пребацио војску у Мађарску и сукобио се са Мађарским краљем Лаошем на Мохачком пољу (1526 год.). У мађарској војсци било је и Срба и Хрвата из оних наших покрајина које су биле под Мађарима. Турци су овде одржали такву победу, да је ту погинуо и сам мађарски краљ поменути Лаош (Лудвик). После ове победе султан је постао господар целе источне половине мађарске државе. У њој је поставио за владара ердељског војводу Јована Запољна али је оставио своју војску као посаду у појединим важнијим градовима. Тада је град Будим постао главно седиште турске управе са пашом на челу, што се помиње и у нашим народним песмама „паше од Будима“. Султан је преместио пашу из Београда у Будим, да би овај био ближи граници турске државе према Немачкој, ради лакше одбране границе царства. Србија, као београдски пашалук била је, дакле, тада под управом турског паше од Будима. А будимски паша је за управника града Београда постављао нарочито лице са називом: бег или санџак бег. За градског судију је паша поставио мулу другог реда (виши судија) да расправља и суди већа дела и Турцима и Хришћанима. За извршиоца судских одлука помиње се муселим. Овај је често пута био у већем угледу у граду но судија јер је у њега била извршна власт. Судија и његов извршеник се поглавито издржавао од прихода

који су им припадали по административно-правним пословима, или од куповина и продаја имања и т. д.

Строга је управа била над хришћанима у Београду, нарочито над православнима. Православни хришћани немају своје цркве, јер су ове биле затворене или порушене, а у доњем граду велику цркву Турци су претворили у своју џамију. Помиње се у граду нарочито хан, где се хришћанско робље јавно продавало.

Ни католици у прво време турске управе у Београду нису имали своје цркве. Они су службу божију (мису) обављали у једној скромној кући, а трговци — католици су плаћали свога свештеника. Често пута хришћани нису смели јавно вршити своју службу у цркви.

О Београду из 16. века имамо података. То су белешке код историографа појединих европских изасланиста која су ишла турском султану, односно турској влади у Цариграду. Ти су податци доста штур и непотпуни и они врло мало допуњују слику Београда коју имамо на насловном листу овога ревија — „Општинске Новине“. Прве државе, које су увиделе потребу или приликама биле приморане да ступе у какве преговоре или да се мире са Турцима, биле су Млетачка република и Немачка, јер у 16. и 17. веку није било Аустрије, као државе, но само Немачке, у којој је као мала државица (област) била и Аустрија. Из тих појединих бележака у путописима или мемоарима покушају да изнесем што потпунију слику, у колико се може, разуме се, о ондашњем Београду.

Секретар млетачке републике Бенедето Рамберти је путовао у Цариград (1534. год.) преко Србије. Он наводи да санџак за себе чине Србија и Београд и да су заједно са Смедеревом под управом беглербегу у Будиму. О Београду вели да нема неких нарочитих особности да се виде у граду јер је и сама тврђава доста оштећена и лоше саграђена. Помиње кулу „Бојшу“, која је ратом оштећена и још није била оправљена и кулу „Небојшу“. Нису му допустили да разгледа тврђаву изнутра. Помиње гробље турско и да је на оној страни са које су Турци освојили Београд. На ушћу Саве и Дунава помиње рибли трг, пристаниште и царинарницу београдску. Наводи да се топхана (зграда за топове) налази изван града на једном узвишеном месту. Топови су били окренути ка Темнишвару.

Француски посланик де Хе од Курмена, одређен за посланика на двору турског сул-

тана, путовао је са пратњом за Цариград преко Беча и Дунавом до Београда. Његов историограф је забележио о Београду као најважније ово: Београд после Цариграда има најбогатију околину и да би она могла хранити десет пута више становништва но што та је имао. А околина му је скоро пушта, народа у њој има врло мало и веома је сиромашан. Видео је око кућа простране вртове што становање у Београду чини дивним и врло пријатним. Он рачуна да је у Београду било око 1200 кућа. За зидове око тврђаве наводи да нису јаки; куле на зидовима су четворостране али ни оне не представљају више јаку и сигурну одбрану града и ако се Турци хвале да је град неосвојив. У тврђави станују само Турци јер је у њој забрањено хришћанима да станују. Хришћана у Београду има много више него Турака. Хришћани живе у предграђима, ван тврђаве, а понајвише дуж реке Саве.

У Београду рибљи трг изобилује рибом сваке врсте, врло укусне и јевтине, јевтине до невероватноће. Забележио је да је било 860 католика и да су им свештеници језуити. Језуите хвали, да су врло равносни службеници вере јер су они у Београду и околини обратили многе хришћане-шизматике (дакле, православне хришћане) у католике.

Сва тргована у Београду је у рукама Дубровчана, који овде уживају велике власти. Они овде продају: чоју и друге израђевине а купују: бакар, олово, восак и друге сировине. Ове сировине они носе у Анкону, и друге градове Италије. Описује свечан пријем код будимског паше, који се тада послом бавио у Београду и наводи од речи до речи и ово: „Овде, као и свуда у Турској треба само отворити кесу па да те сви уважавају и чак обожавају“.

Како се Дунавом није могло пловити ка Видину, због стена у Дунавском кориту, у Бердапу пре и после њега, продужио је сувим пут за Цариград. Тако је овај француски посланик, са свитом, у четири фијакера, које му је набавио поменути паша, отишао из Београда ка Смедереву, праћен одређеним турским официром (капетаном). Као допуну описа Београда у 16. веку, да наведемо белешке и једног владике наше народности. Немачки цар Фердинанд послао је свога посланика у Цариград ради уређења спорних питања између његове државе и Турске (1553. год.). У пратњи његовој био је, поред осталих, и Антон Вранчић владика (бискуп) печујски. Допутовали су Дунавом до Београда и у њему су провели два дана. Владика Вранчић је о Београду забележио следеће: „Где је Београд ту је равно слеме брда и на њему су заједно и тврђава и варош. На истоку је четвртаста варош а на западу пространа тврђава, изнад река Саве и Дунава. Обоје су многим кулама онабедени, али су куле зи-

дане по старинском начину. Тврђава нити је велика, нити знаменита. Више је окренута води а од вароши је одељена зидом и двема кулама. Народ највише говори о кули „Небојши“ у доњем граду, али не што је лепа и знатна из минувалог доба но што је огромнија од других и што је на њој звону, у које се звони када треба јуришем навалити на непријатеља. Осим ове вароши, која се пружа падином брда, те је са тврђавом спојена, налази се и друга варош, која се пружа међу слемом брда и реке Дунава. Овај део вароши је опасан зидом на углове, према томе како то обала ове реке захтева. Зидови силазе од горњег града и вароши и иду уз оба ова крајња угла дуж воде. Уз источну страну тврђаве, где су врата горње вароши, пружа се, као и на јужној страни, по једно предграђе. Предграђа су доста велика и куће са пространим вртovima. На западној страни, где је тврђава, налази се велико складиште хране и ратне спреме. Ту има само неколико кућа, за управитеља и потчињене му чиновнике, и колибе за слуге и стражу. Ово је складиште увек под стражом.“ Даље од Београда овај је посланик отпутовао сувим за Цариград на град Смедерево и даље уз Мораву на Ниш, познатим још из ранијег доба царским — цариградским друмом.

Владика Вранчић помиње близу Београда на путу ка Смедереву, тврђаву Жрпов („Сарков“) на брду, које је доцније названо од Турака Авала.

Да су Турци обратили већу пажњу на уређење града Београда и да је услед тога и град почео напредовати и увећавати се бројем становништва из разних наших области и покрајина, види се из мемоара које су нам оставили путници - историографи из друге половине 16. века. Између осталих наведешћу мемоар Јакова Бецека, курира немачког цара Фердинанда. Он је са пратњом путовао за Цариград (1573. год.). Он је био у Београду и о њему је забележио следеће: „Београд има каравансерај и ту смо одсели. Београдска тврђава и варош пружају се по брду. Под њим тече, са запада, река Сава и утиче у Дунав, крај самих зидова градских. Код ушћа ове реке налази се једна бела кула, према истоку. Видео је и једну кулу у развалинама и део разрушеног бедема, који нису били још поправљени. Та кула је служила за магацин барута али у њу је ударио пром те је барут експлодирао и, поред куле и цела бедема, разрушио и многе куће које су биле у близини.

Град је обухваћен двоструким зидом. Између зидова су канали са водом. На зидовима има много кула зиданих од чврстог, тесаног камена. Изван тврђаве су предграђа и она имају много кућа. Предграђа су доста велика и у њима живе разни народи: Грци,

Турци, Јевреји, Маџари, Далматинци, Ердџици, Босанци и т. д.

Предграђа својим становништвом надмашују број Турака у граду (тврђави). Али оба заједно (и град и тврђава) чине Београд великим градом. У њему је знаменитост само безистан, — зграда пространа и прикладна, у којој има више дућана са разном трговачком робом. То је четвороспратна зграда оловом покривена. У средини зграда је пространо двориште са бунаром.

За Београђане овога доба био је тужан и пун болова догађај спаљивање моштију Светог Саве, просветитеља нашег народа и творца наше народне цркве. Прави узрок гњеву турском за то свирепу и страшно дело до сада се није могао пронаћи, али се као повод највероватнији може узети овај догађај. При крају 16. века, а после смрти турског султана Сулејмана Величанственог, Аустрија и Млетачка, у савезу, заратише на Турску. Ратовање је трајало петнаест година. За то време савезници, помагани Хрватима и Србима, одржаше неколико победа на Турцима. Од свих победа била је најзнатнија она код Сиска у Славонији 1593. год. Ово је била, последњег времена, прва већа победа над Турцима. Да би се султан осветио за овај пораз нареди великом везиру Синан паши да пође на Немачку. Да би задржао овај напад немачки цар, преко својих агената, придоби наш народ те се диже устанак у Банату и Бачкој. Устанак се рашири преко Срема и са десне стране реке Саве и преко Босне допре скоро до Призрена. Главни покретачи устанка били су свештеници са пећским патријархом Јованом II. Устаницима није дошла помоћ коју им је био обећао немачки цар (Рудолф II) и устанак је био свуда угушен.

Киван што га задржаше, те одмах није пошао на Немачку, велики везир Синан паша отпоче мучење и убијање устаника. Турци излише највише свој гњев на свештенике као на главне покретаче устанка. Том приликом Синан паш нареди те донеше мртвачки сандук са телом св. Саве из манастира Милешева (близу Пријепоља) у Београд и спали га (27. априла 1594. год.) на Врачару — вероватно изнад цркве св. Марка.

Један путописац из почетка 17. века, поред већ изнетих описа о Београду наводи следеће: Београд је у врло плодној околини. Хвали куће у предграђима због великих вртова које готово све имају. Ту између кућа има и неколико цркава, каравансераја и безистана. Београд је највећи и најзнатнији град на истоку. Београд је од природе доста јако утврђен али су му бедеми доста оштећени. Старинских, античких бедема готово више нема а ови које су Турци саградили од када су у њему, не одговарају ни лепоти ни сигурности града. Београд није сав зидом утврђен. Куће су у њему поређане по брежуљцима та-

ко, да не покривају једна другу но све имају леп и пријатан видик.

Већина Турака станује у тврђави а хришћанима тамо није слободно становати. Хришћани станују дуж реке Саве и ограђени су једним, једноставним, обичним зидом, ту нема бедема. Овде су на зидовима само четворостране куле те се овај део и не сматра да је утврђен за одбрану. Он наводи да у Београду има око шест хиљада кућа са педесет хиљада становника. Они су већином Срби, вере грчке цркве. Има и католика, којима службу обављају редовници св. Фрање — фрањевци. Наводи и свештенике Језуите и хвали њихову верску ревност. Тврди, да су Језуити у Београду и околини његовој многе расколнике (шизматике) преобратили у католике.

Наводи, даље, да је велико незнање у народу београдског пашалука. Сва трговина у Београду је у рукама Дубровчана. Београд је стовариште првога реда. Дубровачка колонија чини као неку засебну општину која има за свога патрона св. Лазара. Колонија врши грађанску и казнену власт над дубровачким држављанима и има свој печат. На печату је лик св. Лазара са натписом околу њега (на латинском језику) печат трговачке колоније Дубровника. Најлепше дућане у Београду имају Дубровчани.

Овај историограф помиње и Цигане као становнике Београда (то је први помен о њима) и да су по занимању ковачи. Као узгредну ствар наводи и овај случај у Београду. Турска војска, враћајући се побеђена из јужне Маџарске и Ердџа доукла је много конопља, воска и смоле, ради градње бродова, и све то оставила уз зидине града на дунавској страни. И ако је то стража чувала, непажњом се то запалило и све изгорело. Том приликом изгореле су и многе куће становника београдских па и радња неког трговца Дубровчанина. Причињена му је била штета око 30.000 талира. По уговору са републиком дубровачком, турски султан је био дужан да се постара да се свака штета трговцу дубровачком надокнади ако се од приватног лица не може наплатити. И како је војска проузроковала пожар то је сам султан новцем помогао да се томе Дубровчанину плати роба и да му се подигне нова кућа. Наводи, да је та кућа била озидана по „римском“ стилу и да је била покривена лимом.

Од интереса ће бити за наше читаоце да наведемо из овога доба и један спор о једној цркви у Београду, између Дубровчана и Босанаца, житеља београдских. Још пре освојења Београда од Турака имали су Дубровчани и Босанци у Београду једну цркву, у којој су, наизменице, у разна доба дана, вршили верске обреде. Босанцима су верске обреде обављали босански фратри, зависни од римске верске заједнице за пропаганду

католичке вере. Дубровачкој колонији није била по вољи ова заједница, с муком је подносила ово сувласништво у цркви и стално је тражила од Малог Вијећа у Дубровнику да укине ово стање. Кад су Турци заузели Београд, престале су биле у прво време хришћанске службе у црквама јер су многе цркве за време борбе биле порушене, оштећене или после претворене у џамије. Тако су неко време и Дубровчани били без своје цркве и верску службу су обављали у једној обичној кући.

После неког времена обновише Дубровчани и Босанци заједнички своју цркву и верску службу у њој као и пре. Како су Дубровчани имали трговачки уговор са султаном и новцем обасипали везире и паше свуда, па и на двору султанову, то су они опет повели спор противу Босанаца, житеља београдских, да их истерају из сувласништва поменуте цркве. Најзад су дубровачки посланици добили од султана ферман, да се протерају из Београда босански брати. Паша београдски је добио наређење да то изврши и босански брати су били протерани из Београда. Тада су Дубровчани послали своје брате да врше службу у тој цркви (1628. год.). Папа је се био заузео за Босанце у Дубровнику. Настала су објашњења, разлози и против разлози са једне и са друге стране, и најзад је победио Дубровник. Тада папа нареди да Босанци подигну себи цркву у Београду (1629. год.). И Босанци су почели прво вршити своје верске обреде у једној приватној кући а доцније су подигли цркву.

Дубровачка црква је била у „дубровачкој“ улици, која се тада звала Фечија капија. Године 1672. ова им је црква била изгорела и остала су била само 4 зида. На молбу дубровачког „Малог Вијећа“ султан је допустио да своју цркву наново подигну. Један путописац бележи да је ова црква имала 25 лаката у дужини и 15 лаката у ширини. И дубровачки сенат је помогао зидање ове цркве са хиљаду златних дуката и као разлог томе наводи „јер католицизам већ умираше у томе граду“.

За време турске владавине у 16. и 17. веку поједине су паше обележавале овоју управу у Београду подизањем џамија (мошеја). На сликама Београда из тога доба видимо да има доста џамија како у самој тврђави тако и у предграђима. А већ у 16. веку има помена да су се Турци почели насељавати и у предграђима, дакле ван тврђаве.

За 17. век има у путописима помена о Београду, али се у њима не наводе никакви нови топографски описи. Само се помиње да је се Београд увећавао новим зградама и становништвом. Стога за овај век нећемо да наводимо описе путника из европских држава но ћемо навести опис једног турског географа — Батил (или Евлије) Челебије. Он је, пошав

из Цариграда, пропутавао турско царство и написао је дело под именом „опис турске царевине“. Из Софије долином Нишаве дошао је у Ниш. Одавде, низ Мораву, дошао је у Смедерево. Дан хода више Смедерева, налази се Београд на Дунаву. Наводи да је име Београда састављено од бел и град. За разлику од других места истог имена, зове се још и смедеревски Београд, јер је у савицком Смедеревском.

Београд је велика варош и јако утврђена на ушћу Саве и Дунава. Београд је у правој линији од Цариграда удаљен 938 миља, у њему је најдужи дан 15 сахата и 34 минута а најкраћи 8 сах. и 26 минута. Тврђава у Београду има два дела: горњи и доњи град; горњи је окренут Срему и Темишвару и ограђен је високим и jakim бедемом. Бедеми су кулама утврђени од којих је највиша у средини, која се на босанском језику зове „Беновиса“ — то јест безбедно место. У њој су некада затварани правоверни а сада се у њој чува оружје. Томиње утврђење „Нарин“ и у њему бунар дубок 8—10 м. у којој је вода спроведена из реке Саве.

Из горњег града воде троја врата у доњи град. Доњи град се једном страном наслања на горњи град и шири се на западној страни, ограђен једним зидом који се пружа покрај река Саве и Дунава. На ушћу Саве у Дунав је пристаниште где је видео доста лађа. Ту је и царинара и рибљи трг. Близу пристаништа у доњем граду султан Сулејман „освајач“ је подигао кулу од које зидови, окружујући варош, допиру у горњи град.

Доњи град има петора врата. Троја према реци Сави а двоја према предграђима. Предграђа су једно на Савској а друго на Дунавској обали.

Испред једних од ових двојих врата има дрвени мост преко једне удољнице.

На једној кули горњег града има велики сахат који и дан и ноћ избија сате. Свако пак подне развија се на тој кули државна застава. У горњем се граду једна џамија назива царска џамија (цара Сулејмана). А велика џамија у доњем граду била је некада црква хришћанска. У целом Београду има око сто џамија, са вртovima око њих; десет јавних купатила, којих има врло много и по кућама; много ханова и два лепа безистана: један од паше Мехмеда Соколовића а други од Мустафа паше. Неки путописци бележе, да је паша Мехмед Соколовић наредио те су порушили две цркве и ту је подигао тај безистан (каравансерај). Овај каравансерај је имао 160 ошаклија, за грејање и кување кафе. Већина великих зграда находи се изван тврђаве. У Београду има око 3700 дућана. Београд је некада био тврди бедем невернички и кључ маџарске државе.

По њему у Београду има око 98.000 душа од којих 21.000 православних.

У Београду станује заступник будимског беглербег и он управља савлаком смедеревским. Београд се, уосталом, сматра као главно место смедеревског савлака.

У другој половини 17 века Београд је, као и цела Србија, издржао навалу непријатељске војске и за кратко време је био у рукама Немаца. До рата између Немачке (Аустрије) и Турске дошло је због овога: у ово су доба Маџари покушали да се ослободе и издвоје од Немачке (Аустрије, доцније). Тога ради је маџарски властелин Емерик Текели дигао буну и затражио помоћи од турског султана. По наредби султановој велики везир Кара-Мустафа са војском од двеста хиљада и триста топова продре кроз Маџарску и помаган маџарским побуњеницима допре до Беча и опседну га (септембра 1683.). Граду Бечу дођоше у помоћ пољски краљ Јован Собјејски са Пољацима и Леополдов шурак Карло Лотарински са Немцима. Турци су били побеђени и одбијени од Беча. Овај пораз турске војске сматрале су хришћанске државе да је Турска већ почела да слаби. За даљу борбу са Турцима, цар - краљ Леополд I склопи савез са Пољском и Млечима. Кад је ратовање почело савезу приђе и римски папа те је отуда савез и добио име: „свети савез“. Дошито је мало приђе овоме савезу и руски цар Петар Велики и ратовао је на Криму, ради освајања Црнога Мора. Ратовало је се на разним бојиштима: у Маџарској ратовала је царска војска; у Хрватској и Славонији наш народ под својим баном; у Далмацији су ратовали, за рачун Млечића хајдучке и ускочке чете нашега народа. За рачун Млечића ратовала су нека наша племена у Црној Гори.

Под заповедништвом Карла Лотариншког, Лудвика Баденског и Евгенија Савојског, а за три године ратовања, царска војска ослободи, од Турака, све земље до реке Саве и Београда; Пољаци су продрли у Молдавију и Влашку а Млечићи су освојили приморје Јадранскога Мора.

Да би искористио не само Србе из наших покрајина које су биле под његовом управом но и из Србије под Турцима цар Леополд им је поставио за деспота Ђорђа Бранковића, кога је пре тога поставио за грофа у својој држави.

Ово постављање Ђорђа за деспота Срби су примили радосно јер су били жељни политичке — народне самосталности ма и под немачким, царем. Да је мисао о старој срп-

ској деспотовини била јака у души самога народа види се из тога, што се број устаника под деспотом Ђорђем увећавао из дана у дан. Помогнута нашим народом царска војска пређе у Србију и допре до Јагодине, а у Босни заузе Сарајево (1688. год.).

При одбрани Београда Турци нису дали јак отпор, јер су их хришћани вешто изманиврисали и приморали на напуштање града (6. септембра 1688. год.).

Код наших летописаца тога доба има забележено: „године 1688. взеше цесарци Београд од Турака. Велике борбе није било“.

Кад је ратовање настављено пећски српски патријарх Арсеније III Црнојевић диже устанак Турцима иза леђа, те олакша царској војсци те ова освоји од Турака све до Пећи, Приштине, Скопља и Штита а на Дунаву до Видина.

Ну, како немачки цар Леополд није желео да Срби створе своју деспотовину, нареди Лудвику Баденском те ухвати деспота Ђорђа и баци у тамницу у којој је у Јегру умро после 22 године тамновања ни суђен ни осуђен.

Немачка војска је по том била потучена од Турака и почела је се повлачити ка Сави и Дунаву. Са њом је пошао са својим устаницима и са њиховим породицама и патријархом Арсенијем III Црнојевићем и пређе преко Београда у Маџарску.

Немачки цар је наредио те су ове пребеглице насељене по источној Славонији, Срему, Барањи, Бачкој и Банату и на север чак до Будима и Сент-Андреје. У овима овим областима ови су досељеници нашли доста своје браће, који су тамо живели још од досељења из старе Словенске домовине.

Турци, гонећи Хришћане, заузеше Србију и град Београд (18. октобра 1690. год.) и пређоше преко Саве и Дунава. Борбе су трајале све до 1698. год. Султан је, посредовањем Енглеске, пристао на мир и он је уговорен у Карловцима — „карловачки мир“ 1699. год.

По овоме миру Турци су задржали Банат (до река Мориша и горње Тисе), Срем (до Сланкамена, Криза и реке Босуте) и земље на југу од Саве и Дунава.

Код наших летописаца онога доба ово се освајање Београда бележи овако: „нек се зна, да 1690 год. уђоше Турци у Београд и изгонише Немце“.

Тако је Београд при крају 17. века опет ушао у састав турске царевине.

Никола Трајковић

Београдско Позориште пре уласка у своју зграду

— Прилог за културну историју Београда —

(наставак)

IV.

Последња представа у Великој Пивари била је 29 марта 1866 са комадом „Српске Цвети“, на којој је „кућа“ била пуна и расположење одлично, али се десило један „технички“ мајстор, који је како изгледа онемогућио даље давање представа. За време извођења четвртог чина поменутог комада, сломила се главна греда која је држала позорницу и по причању очевидаца „глумци пропали у подрум“. У ствари, изгледа да се само једна даска сломила од пода и мало повредила шапача, али расположење се покварило код публике, представа се прекинула, и чак више није ни било представа. Нема сигурних података, али изгледа да је била ипак још једна „Последњи дани Смедерева“. После ових представа трупа се растурила, неки глумци одлазе у Загреб, неки у Нови Сад.

Позориште у Шоповићевом Купатилу

До јесени 1866 године није било више представа у Београду. Октобра месеца раније позоришни одбор ставља се поново у акцију, и покушава да после дуге паузе од тринаест година, настави започето зидање на темељима, боље рећи пилотнама „театра“ на Зеленом Венцу. Образује се и нарочита техничка комисија, која прегледа поново терен и започете радове, али и ова констатује да се на том месту не треба никакво озбиљније ни веће „зданије“ да зида.

Баш некако у то време најживље акције позоришног одбора да створи Београду сталну позоришну зграду, долази, у почетку 1867 године, немачка позоришна трупа под управом некаквог Карла Ремаја. Ремај је стари познаник Београда, јер је већ две године раније давао представе на немачком у Београду. По своме доласку, Ремај као промућуран човек, осетивши где је језгро београдске публике — у омладинцима, окупља их око себе и радо их уврћује чак и у своје чланове. Њиховим одушевљењем окуражен, Ремај се нуди чак и Министарству Просвете, да уз његову помоћ, оснује **стално српско позориште**. Имајући веза са министарством, баш преко породице и пријатеља својих млађих чланова, Београђана, од добија концесију да води позориште у Београду за време од четири године.

Прва је представа Ремајевог театра била 24 маја 1867 у новом „театру“, Шоповићевом Купатилу (на земљишту где је данашњи млини и парно купатило Браће Поповића у Босанској улици). Из првог огласа „печатаног“ на

српски и немачки, (сачуваног у Малетићевој „Грађи“) видимо да је играно два комада, прво „Београд некад и сад“ на српском језику, кога су изводили београдски глумци, дилетанти разуме се (Нешу је играо „г. Жарко“, Милана „г. Драгутин“, Вучка Ђирицу „г. Светозар“); затим оперета од Офенбаха „Чаробне гусле“ коју су изводили немачки глумци. Интересантна је напомена на дну плаката, која нам даје податке о изгледу самог позоришта:

„Поштовани! Уздајући се у ваше осећање за умјетност и човекољубије, нисам трошка штедео, те сам саградио **пријатно летње позориште са ложама и седиштима**, зато молим за вашу наклону посјету“...

На дну плаката су још ови интересантни детаљи за ондашње прилике: „Билете се могу добити код г. Стеве Зорића, берберица на теразијама преко дан, а увече на каси. Ако би зло време било, представе ће бити у идућим лепим дан“.

Али ово отварање „немачког театра“ у Београду изазвало је буру негодовања код ондашњих омладинаца. Кад су први пут „немци“ дошли у Београд, 1857, београдски омладинци су били одушевљени њиховом „поучителном“ игром; али сада су омладинци већ „знали“ шта је театар и могли сами организовати представе. Зато је „Србија“ објавила ове редове: „Она (немачка дружина) узде на себе велики задатак да нама она, у нашој престолници, у престолници свију Срба, оснује народни театар. Ко год хоће да говори по души, тај мора признати, да је ово најжешћи шамар, који нам данас Немац пришити може“. И тада наводе напис А. Шеное да су у Загребу Хрвати Немце „гњилили јабукама и јаји у пркос горким сузам ц. к. полицијског повјерљивика оћерали дефинитивно са нашега позоришта“.

Али омладинци нису имали потребе да се много љуте на Немце, јер већ и њихова агитација противу њих, затим неразумеване немачког језика од београдске публике, а вероватно и лоша игра немачких глумаца, учинила је да се публика почела све више апстинирати од театра, и одсуство публике учини да Немци — оду.

Ту прилику искористи одмах Одбор за зидање београдског позоришта, бојећи се да се Немци не врате (пошто су имали концесију на четири године) и позове Јована Ђорђевића, онд. управника српског позоришта из Новог Сада да своју турнеју по „српству“ пре-

кине и дође са трујом у Београд на дуже гостовање.

Представе код „Круне“ (у данашњој општинској згради) и у Сушићевој кући

17 септембра 1867 дата је прва представа трупе српског позоришта из Новог Сада, (али сада пошто је већ наишла јесен и није се могло играти више у башти код Шоповића), у сали хотела „Круне“, у данашњој згради београдске општине). Овде је играно само извесно време, јер ускоро театар прелази у салу „Енглеске Краљице“, боље познату као Сушићева кућа, о којој ћемо мало ниже опширно говорити.

Ова трупа одлично ради, њоме се интересује цео Београд, она чини да се цео омладински Београд заноси „театром“ и поново доказује стихове које је „у част театру“ још 1845 непознати песник испевао:

„Пријатност у златноме руну,
На Талије бајателном чулу,
Душа м' тежи к цели,
Где се среће бели
Рајског двора красота“!

Прва представа, 17 септ., била је „Ђурађ Бранковић“, историјска драма у 5 раздела од Оберника, посрбио Ј. Ђорђевић. Ово је био велики „шлагер“ онога времена јер је њиме ова иста трупа три пута почињала своју „сезону“: први пут 17 септ. код „Српске Круне“, доцније у Сушићевој кући код „Енглеске Краљице“, и трећи пут у Шапцу 18 марта 1869. Овај комад и поред незгодне тенденције у њему (јер је мађарски писац „много навртао воду на своју воденицу“), наши су глумци одлично играли, нарочито Милка Гргурова (Мара) и Лаза Телечки (Ђурађ). Кажу да је доцније, улогу Ђурађа А. Бачвански незаборавно играо.

Репертоар ове трупе интересантан је. Поред домаћих ствари ондашњег времена од којих су још многи и данас на репертоару, играли су и страни класици. Домаћи репертоар је поред Стеријиних комедија, нарочито обиловало историјском драмом, у којој готово увек „крст“ побеђује. У овај репертоар спада и комад „Два наредника“, који је још 1847 године игран, али који је сада доживео нарочиту популарност због оне чувене „граничарске“ песме од Васе Живковића, панчевачкога прете:

Радо иде Србин у војнике,
Где зелене бере ловорике... итд.

Та песма која је и данас још популарна, за петнаестак година има да доживи стогодишњицу.

Иначе било је и савремених страних „шлагера“, као: „Он није љубоморан“, „Веж-

бање за брачни живот“, „Лек од пуница“, „Стари бака“, „Вампир и чизмар“, „Записници Ђаволови“, „Жена што кроз прозор скаче“ (превод Л. Костића, комедија од Скриба) и тако даље.

Највећи је приход био (без кнежевог дара, који је позориште увек обилато награђивао) 525.80 од „Милоша Обилића“. Најмањи приход 75 дина. Посета је нарочито била добра, кад је био нов комад.

Представе новосадске трупе, у којој је било одличних и данас још познатих глумаца (Драгиња Ружићка, Љубица и Мита Коларовић, Милка Гргурова, Лаза Телечки, Ђорђе Пелеш и други), биле су врло добре. Сам кнез Михаило, који је раније био у Бечу и видео велика европска позоришта, био је овим представама изненађен. Цео је Београд наелектрисан, „глумује“ и одушевљава се позориштем. Глумачки хор пева и у цркви, свет се згрне из целе вароши да чује њихово „слаткопјеније“. Кнез Михаило, у општем одушевљењу, 5 новембра 1867, после представе „Госпође и хусари“ (овај је комад пре годину две игран поново на београдској позорници), очаран добром игром глумаца, изјављује свечано глумцима и одбору за зидање позоришта у Београду, да ће о своме трошку озидати сталну позоришну зграду.

Све је ово утицало да се стварају више дилетантских и аматерских позоришних трупа београдских омладинаца и гимназиста, које играју по београдским домовима у Савамали, на Варош Капији и у Палилули. Тако је било чувено „позориште“ код неког попа-Татомира, који је нешто раније био дошао из „прека“ и много волео позориште. Тај поп-Татомир имао је само једну ману, није волео да плаћа своје чланове и ако је наплаћивао улазнице од публике. Друго познато омладинско позориште у то време, у коме су чланови били многи млади трговци, чиновници и ђаци, једном речју „елита“ онога времена, било је у дворишту једне старе куће у данашњој Фрушкогорској улици на Варош-Капији, и у коме је управник био мој отац, г. Милан Трајковић, ондашњи омладинац и поборник позоришне уметности, доцније угледан београдски трговац (од кога сам многе податке за ове редове и добио). Ове ове позоришне трупе окупљале су око себе најмлађе омладинце и приређивале патриотске представе.

Новосадска трупа, да поновимо, имала је тад велики успех, и сам Одбор увидео је да после њега, нема више бојазни да ће се стране трупе, нарочито она, немачка, моћи одржати у нашој вароши.

14. јануара 1868 дат је „Војнички Бегунац“ као последња представа Новосађана. После ове представе они су отишли у Панчево на даљу турнеју по „Српству“.

Припреме за организовање београдског Народног Позоришта

Велики успех новосадских глумаца покретао је мисао да се поново покрене идеја за подизање сталне зграде за позориште. Позоришни Одбор, који је и раније у више махова, показивао вољу да ради, почиње поново дугу преписку са министром Црнобарцем, који упућује министру грађевина план за позориште, да га прегледа и испита заједно са тереном на Зеленом Венцу, јер се још увек гајила жеља да се баш на томе месту, „театар“ подигне, насупрот свим доошдашњим стручним мишљењима разних комисија. Интересантно је напоменути да је и сам кнез Михаило желео да се позориште баш ту подигне.

Том приликом мишљење стручне комисије поново преовлађује, а можда утиче и страх од ранијих неуспеха и потрошених пара, и идеја за подизање позоришта на Зеленом Венцу дефинитивно се одбацује. Већ 12 марта исте године одбор у сагласности са стручном комисијом, решава „да се на плацу пређе бившем турском, а сада правителственом, који је у општем списку под Но. 429 означен, подигне зграда позоришта“. Истога дана — 12 марта — већ стиже и наредба да се почну рушити старе турске куће на „Стамбол-капији“. И све се врло брзо радило, јер је сам кнез захтевао да до 15 октобра зграда буде готова. Али кад су већ и темељи били ископани, освану 29 мај 1868 кад би извршен атентат на кнеза Михаила. Због тога радови су били обустављени за извесно време, и већ се у редовима омладине, одушевљене позориштем поче изражавати бојазан да Београд опет до „театра“ неће доћи, кад благодарећи ондашњим намесницима Јовану Ристићу и Јовану Гавриловићу, њиховим настојањем настави се енергично рад на зидању, па и на довршењу позоришне зграде. 18 августа 1868 свечано је освешћен темељ позоришта, у присуству младога кнеза Милана, намесника, чланова одбора и грађана. У темеље је положена споменица и зидање је отпочело.

У колико су зидови више ницали из земље, и зграда позоришта почела све више добијати своју дефинитивну физиономију, надлежни се побринуше да организују радни позоришни одбор, који би имао да прими на себе сву унутрашњу организацију позоришта која није била тако мала. И тада је образован нов позоришни одбор који је имао да прими зграду и да у њој организовавши труп, одабравши репертоар и спремивши дела започне давати представе. Нов одбор су чинили: председник Филип Христић, члан Држав. Савета; потпредседник Димитрије Матић, глав. секретар Држ. Савета; и чланови: Јован Ђорђевић, управник позоришта, Ђорђе Малетић, директор гимназије (који ће за будућност сачувати у својој драгоцености „Грађи за Историју На-

родног Позоришта“ масу потребних података о раду позоришта у тим временима, и који су и нама обилато послужили као извор), Јован Бошковић, професор Вел. Школе, Стојан Бошковић, проф. гимн., Атанасије Јовановић, уметник, Матија Бан, писац и шеф у новинар. одељењу, Стева Тодоровић, сликар, Алекса Бугарски, архитект, и као секретар одбора онда још млади Милорад Шапчанин.

Само по овим именима, већином и данас још познатим и сачуваним у културној и просветној историји Београда и наше земље, види се да се настојавало да позоришни одбор буде што јачи и способнији за дела која су му предстојала. Одбор се збиља показује агилан и смишљено ради. Одмах расписује „стечај“ за глумце и сви чланови новосадског позоришта остављају своју труп и прелазе у Београд.

Некадашње позориште у Сушићевој кући

Даље, одбор припрема репертоар и поред готово свих ондашњих домаћих писаца, ставља на репертоар многе стране класике и савремене писце. И у томе избору одбор показује приличан и сигуран укус. Разуме се да се поред комада од трајне вредности, спремали, а доцније давали и комади, чији нас данас наслови нагоне на сажаљив осмех, али не треба сметати с ума да је и то време имало своје прохтеве, моду, па и жеље, а и културни ниво саме публике морао се узимати у обзир.

Представе у Сушићевој кући

Да би, према прописаној му дужности, могао одмах, пре довршења зграде почети са представама, одбор је још 3 октобра 1868 потписао уговор са свештеником Сушићем због уступања локала у коме ће се давати представе. „Локал“ који је свештеник Сушић био неколико година раније подигао на своме имању на Варош-капији, већ је у више махова и раније служио за представе београдским дилетантима. То је била за оно време лепа и пространа сала са згодном позорницом и галеријом. Зграда је била с лица из Космајске улице, где се и сада још налази, на имању које излази на Поп-Лукину улицу, на данаш-

њу кафану „Грозд“, а која је у оно време носила гордо име „Енглеска Краљица“. Салу у којој су давале представе, доцније су закупили београдски Јевреји за своју Синагогу, и у њој су остали до после рата. Последњих година та је зграда преправљена у штампарију.

Прва представа у Сушићевој кући била је 10 новембра 1868. Овај је датум врло важан и стога што је он у исто време и датум почетка рада Београдског Народног Позоришта, као државне установе. Тога вечера приказан је „Ђурађ Бранковић“, за који смо комад већ рекли мало раније да је био из великој цени. Представа је започета **Српском увертиром**, композицијом Драгутина Реха, и са прологом Милорада Шапчанина. Од те представе београдски дилетанти „уступише у аманет“ позоришну уметност професионалним глумцима.

Чим је позориште почело свој рад, одбор је упутио „Позив“ грађанима да разним прилозима притекну у помоћ младом позоришту. Између осталог у томе прогласу тражи се: собни намештај, старо оружје, одела, украси, накити и т. д.

Позив је имао успеха. Том приликом, као и доцније, Београђани који су увек волели позориште, давали су обилато своје прилоге „у натури“, да је београдско Народно Позориште до рата имало лепу збирку старог оружја и одела, сакупљену још тих времена.

У априлу 1869, у Београд долазе прваци глуме из Југословенства. Тако Мандровић долази из Загреба и Бачвански из Пеште, као и многи други из Новог Сада; трупа београдског Народног Позоришта, добивши у овој двојци два културна и талентована глумца и одлична и искусна редитеља, убрзо креће напред и показује ретко напредне резултате.

Интересантан је репертоар који се игра у Сушићевој кући. Ако прегледамо још и данас сачуване позоришне листе у библиотеци београдског Народног Позоришта, можемо доћи до интересантних детаља.

Тако позоришна листа од суботе 1869, за комад „Вилхелм Тел“, казује нам да су тога вечера играли: Пелеш, славни Мандровић (који тога вечера игра „од народ. позоришта загребачког као гост“) Коларовић, Милка Гргуrowa и други. Интересантна је примедба при дну листе, из које видимо да „због већих припрема, које су за овај комад нужне, није било представе у прошли четвртак“. Тако исто и објаве од стране позоришне благајне: „Улазице могу се добити код позоришног новчара у кафани код „Енглеске Краљице“. Предплата може се узети код благајника позоришног у његовој канцеларији која је у великој школи

на другом спрату, бр. 59.“ Изненадићемо се и уздахнути за тим старим, добрим временом, кад прегледамо цене места: засебно место у ложи 12 гроша; седиште првог реда 10 гроша, седиште другог реда 8 гроша, трећи ред 6 гроша, партер 4 гр., галерија 2 гр. чаршијска. Почетак је био у 7 и по часова у вече.

Од представа у дворани „Енглеске Краљице“ имамо листе за премијеру комада „Греничари или Слава на Илијеву“ за 4 мај. То је комад старог загребачког глумца Јосифа Фрајденрајха. Из одлагања извесних представа, закључујемо да није играно сваки дан, већ уторником, четвртком, суботом и недељом.

Представе званичног Народног Позоришта у Сушићевој кући трајале су од 10 новембра 1868 до 13 маја 1869. Последња представа била је „Марија Стјуарт“, трагедија у пет чинова од Шилера, а у преради „чланова позоришног одбора“.

Овим комадом, 13 маја, беху завршене представе у Београду. Позоришни одбор приметивши да се београдска ипак малобројна публика већ била заморила, а и да би задовољио жеље и околних вароши које су тражиле да им нека позоришна трупа маије на гостовање, реши да прекине са радом у Београду, и трупа отпутује у Шабац.

У Шапцу је трупа београдског Народног Позоришта остала од 18 маја до 23 јула 1869. Прва им је представа била у арени код „Европе“; давао се комад „Ђурађ Бранковић“. Последња „Зидање Раванице“, која је у исто време била корисница глумаца, и донела без мало 36 цесарских дуката.

Кад смо већ поменули ово гостовање у Шапцу, вреди забележити и овај карактеристичан детаљ, који прелисучемо са сачуване позоришне листе од 24 „јунија“ када се даје комад „Звономир“ од Др. Суботића: „Редовни дани за представе јесу: недеља, четвртак и субота, и сви празнични дани. На дан представе изјутра истуриће се застава на зданију гостионице код „Европе“, и то ће бити знак да је тај дан представа. Ако се застава у течају дана увуче и више не истури, знак је да се представа заказаног комада, одгађа на први идући дан“.

Од тога дана, 23 јула до 29 октобра 1869, трупа се одмара „прикупљајући снагу за нов озбиљни рад у новом позоришту“. Нов комад за свечано отварање новог позоришта изискивао је велике спреме због нових хорских

песама и „увежбаванье ансамбла“, а многе недовршене припреме у самој згради заузеле су сву пажњу и сву радљивост одбора.

У том међувремену потписани су још неки уговори са новим члановима: гцом Јеленском и Нестором (Нецом) Недељковићем „глумцем из Беча“, кога је такође Стева Тодоровић довео из Беча. Са ранијима сада је у трупи београдског Народног Позоришта било свега 19 чланова.

Према својим члановима позоришни одбор се понаша са пуно пажње. Поред добрих плата за оно време, дато је већ те прве године, у лето 1869 одсуство гци Милки Гргу-

ровој да путује у Беч „на штудије“. Послали су је са препоруком Бург-Театру, да присуствује пробама и представама.

И тако, ускоро наступио је знаменити дан у историји београдског, а и југословенског позоришта уопште, 30 октобар 1869, када је дата прва представа у новој згради београдског Народног Позоришта. Али тај дан и оно што је следило са њим, не припада више времену које смо хтели обрадити у овоме чланку. То остављамо за другу прилику.

Зато завршавамо са речима самога Ђорђа Малетића: „С даном 30 месеца октобра 1869 године, затворише се врата прошлости“...

МАНИФЕСТАЦИЈЕ ЈУГОСЛОВЕНСТВА

Хрватско село у Београду

Београд је са много братске љубави дочекао представнике хрватских села, шест стотина хрватских сељака и сељанки. Дочекао их је насмејано, весело, са осећајима дубоким и најлепшим.

Шест стотина хрватских сељака и сељанки било је дошло из свих крајева лепе Хрватске да се поклоним своме Народном Краљу.

Велики Краљ их је примио урођеним гостопримством својих прадедова, и они су били срећни, радосни, раздрагани...

Провели су у Београду пуна четири дана, били су на гробу Незнаног Јунака, на Авали, поклонили се пред хумком светог Краља Ослободиоца у Тополи, упознали се са Београђанима, још једном се уверили колико их Београд топло воли, и отишли задовољни, са пуном душом блаженства, среће и националног поноса...

ГОВОР Г. Д-р МИЛОСЛАВА СТОЈАДИНОВИЋА НА ЖЕЉЕЗНИЧКОЈ СТАНИЦИ ПРИЛИКОМ ДОЧЕКА ХРВАТСКИХ СЕЉАКА И СЕЉАНКИ

Браћо сељаци и наши драги гости,

У име Београда, престонице Југославије, престонице и наше и ваше, ја вас поздрављам срдачном добродошлицом: Добро вам дошли, драга браћо! (Узвици: Живео Београд! Живели!) Београд је увек био носилац оне светле идеје којом сте ви данас задахнути долазећи у своју престоницу да се поклоните своме народном Краљу. (Бурни узвици: Живео Краљ!) Београд је, браћо и сестре, под најтежим околностима и кроз векове заједно са нашим народом патио и страдао, али он никада није престајао да буде носилац оне светле идеје народне слободе и јединства. У име таквог Београда, који ће вазда остати ваш и наш, који ће вазда чувати идеју Југословенства, у име престонице Југославије ја вас срдачно поздрављам.

Вас, браћо и сестре, води једна света мисао у Београд чија су вам врата широм отворена. Не треба да вас уверавам да сте нам ви најмилији гости и ваша посета биће нарочито и вечно урезана у нашим срцима. Ми смо последњих дана имали посете свих бановина наше лепе Југославије, али вашој посети, ја не кријем тај пријатан осећај, придајемо особити значај.

Вас води, браћо и сестре, мисао да се поклоните своме народном Краљу (Бурни и дуготрајни узвици: Живео Краљ!) Та ваша искрена жеља која потиче из дубине ваше душе, из ваше свести и топле љубави, та мисао довела вас је овде. Та жарка жеља вама није наметнута, већ се она јавила спонтано сама од себе; ви сте, браћо, сами осетили ту

живу жељу да свога народног Краља поздравите. Овоме што сте ви сада урадили претходи читав низ поздрава и манифестација које су се одиграле приликом посета представника из свих крајева отаџбине. Али, ја понављам, да нам је ова посета Београду нарочито мила.

Г. Д-р Мил. Стојадновић поздравља Хрватске сељаке и сељанке

Браћо и сестре, у темеље наше државе увек је сељачки народ обилно уливао своју врелу крв. Наша је држава изразито сељачка и наш Краљ је пре свега Сељачки Краљ, и Његови велики претци били су сељаци. Кад се говори и о културним тековинама наших градова не може се обити наше село и велико стваралаштво нашег сељачког народа. Све се везује за гараве руке нашег сељака, за неисцрпну моћ која се у њему скрива. Ја не претерујем ви мало ако кажем историску истину, да су највеће тековине наше израз ваше свести, израз моћи и неисцрпних снага народа — сељака који ће и надаље остати извор те снаге. Неисцрпни у стварању и чарсти и постојани у својој националној идеји, ви сте ти који нам увек улевате нову снагу, који нас храбрите и улевате моћи за рад и подвиге на националном, привредном и културном пољу. Градови наши такође су дело ваше. Никада њих не би било, никада они не би цвели, ни сада ни у даљној будућности да није прилива ваших свежих снага. Наше националне слободе, наше велике националне творевине, све је то у тесној вези са неисцрпном моћи нашег села. И онда је разумљиво ако је дужност наша да пре свега водимо рачуна о сељачком народу као најпотребнијем у држави, као најмногобројнијем и најкрепкијем делу.

Наш сељачки Краљ рекао је недавно речи које свуда морају бити исписане златним словима. Водећи увек очинску бригу о нашем сељачком народу, наш Узвишени Краљ казао је: „Кроз све мучне периоде наше историје, село је било и остало будан чувар националних тековина и извор снаге у свима лепим изражајима народног генија“. Затим је наш Краљ додао оно што ни један владар није ре-

Узвишеног Краља. (Трајни узвици: Живео Краљ!) Кад смо ми били сви слаби и кад смо се сви колебали и почели сумњати у нашу будућност, био је један једини човек који је веровао у светлу будућност Срба, Хрвата и Словенаца, који је пресекао стеге које су нас биле задавиле и отворио слободан пут између себе и народа, и раширио светле хоризонте за развијање ових наших народних

На жељезничкој станици: поздравља Београд у име Хрватских жена г-ђа Марија Кушаковић

као за сељака: „Радити у правцу културног и привредног подизања нашег села, уз строго чување његовог националног карактера, значи одговорити дужностима садашњости и потребама нашег здравог и успешног развијања у будућности“. Тих светих речи и тога великог програма нашег Мудрог Владара треба увек да се сетимо.

Ви, браћо, долазите да се поклоните своме Краљу, који је увек био носилац идеје наше националне слободе, који је био увек на челу храбрих армија наших за ове време ослободилачких ратова, за време ратова из којих је никла слобода ваша и наша. Долазите да се поклоните Краљу нашем, који овако класичним речима велича потребу чувања села и његове моћи.

Поред овог изражавања ваше љубави према своме Краљу а затим и својој престоници, ваша посета има и један шири значај. Ви знате да је наш положај данас учвршћен, а он је учвршћен благодарећи свима променама које су се одиграле у последње време, које се све, по општем признању, везују за име нашег

снага. То је био наш неустрашими Краљ. (Громки узвици: Живео Краљ!) Ми се, браћо и сестре, налазимо сада у новој ери, у ери братског зближења и ери пуног полета и националне сигурности. Наша држава, која се данас зове Југославија (Бурни и дуготрајни узвици: Живела Југославија!) има просторности и хлеба за све нас. Треба само више братске слоге и љубави, па ће наша држава бити увек снажна и напредна и нико неће моћи да угрози наша овата права. Нама је мила ова посета сељака из Хрватске, који долазе да на овоме месту, поред изражаја чврсте и трајне љубави према своме Краљу изразе и своју непоколебљиву веру у јединство Југославије. Ви ћете, браћо и сестре, изражавајући љубав према своме Краљу, изразити у исто време и своју веру у вечно јединство свих Срба, Хрвата и Словенаца за моћ, за славу и величину наше Југославије.

Живео Краљ! (Бурни и дуготрајни узвици: Живео Краљ!)

Живела Југославија! (Дуготрајни узвици: Живела Југославија! Живео Београд!)

ГОВОР ПОТПРЕТСЕДНИКА БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ Г. Д-р МИЛОСЛАВА СТОЈАДИ- НОВИЋА НА СВЕЧАНОМ СКУПУ ХРВАТ- СКИХ СЕЉАКА КОД „ПЕТРОГРАДА“

Поздрављен одушевљеним клицањем од стране гостију г. Д-р Стојадиновић рекао је у главном:

Драги гости, овај ваш поздрав упућен мени сматрам да је стварно упућен Београду, нашој заједничкој престоници и ја вам на њему топло захваљујем.

По нашем народном обичају како смо се данас овако лепо и братски сакупили, ја мислим да ћу погодити жеље и расположење свију вас, браћо и сестре, ако са овога места, пре но што будете стигли тамо куда вас води мисао на поклоњење нашем узвишеном Краљу (ови присутни кличу: Живео Краљ! Живео Краљ!) ако, дакле, са овога свечаног места и у овом значајном моменту, уз то са овога нашег јединственог славља прву здравицу испијем у здравље нашег узвишеног Краља са узвиком: да живи Њ. В. Краљ Александар I (у дворани настаје необично одушевљење и настаје дуготрајно клицање: Живео! Живео! Музика интонира химну коју сви присутни слушају стојећи).

После ових бурних овација Краљу и Краљевском Дому г. Д-р Стојадиновић наставио је свој говор:

„Браћо и сестре, после ове здравнице која је била излив вашег искреног расположења и ваше љубави према народноме Краљу (бурни узвици: Живео Југословенски Краљ!) дозволићете ми да у пријатељском, више слободном разговору упутим неколико речи на вас, поздрављајући вас искрено у име Београда.

Браћо и сестре, ово наше славље, које се данас обавља под несравњено бољим околностима у нашој заједничкој престоници, нама је нарочито мило. Сакупљени да величамо дан свога братског зближења, ми, поздрављајући вас као сељаке, поздрављамо преко вас и сав сељачки народ наше Државе, нашег сељака у опште, који је био и остаје главни стожер и гранитни стуб наше Државе, носилац њене снаге, њене величине и њеног напретка. Ја подвлачим нарочито да је он то био, и јесте и остаће увек и у даљој будућности. Ми преко вас, велим, поздрављамо сву нашу браћу сељаке и изражавамо чврсту наду за напредак тога нашег најмногобројнијег дела народа. Верујем да је после 6 јануара прошле године настало фактички једно ново доба рада, полета и напретка у Држави, захваљујући друштвеној равнотежи која је кроз манифест створена и иницијативама плодним које су никле из Краљевског манифеста. Да се пак дође до тога стања и прекине све оно што је, поред осталог, онемогућавало и братско зближење свих нас, требао је да се чује велики подвиг нашег Краља (бурни и дуготрајни

узвици: Живео Краљ!), подвиг смео и заснован на стварним потребама свеукупног народа. А да је то била стварна потреба види се из тога што је убрзо међусобну мржњу и ситне зајевнице почела да замењује братска слога и зближење, до степена непознавања старе мржње и ранијих заоштрених племенских и других односа. Та слога наша нарочито се испољила у новоме стању код сељачких маса. Разлог више да сељака као таквог славимо и да нарочито своје жеље упутимо њему, да би и на даље остао носилац идеје мира, рада и братске слоге.

Хрватски сељаци у Београду

Народ сељака одиграо је у целокупној нашој историји једну тако завидну улогу. Не смемо заборавити да су сељачке масе творци националне слободе наше. Кука и мотика била је та која се борила за националну слободу. И не само на томе пољу да видимо јак изражај стваралачке снаге сељака и села, него и на свима другим пољима нашег националног живота. Тако су наше народне масе стварале велику уметност у свима њеним многоструким гранама, а нарочито народну поезију, којој су се дивили и диве сви културни народи света. Није случајно да су наш језик изучавали у своје време странци — великани као што је велики Гете, Грим и многи други.

Нећемо да повлачимо разлику између града и села, јер се бојимо да тиме не паднемо у грешку многих, који баш у тој разлици траже узрок за јачање своје политичке превласти, искоришћавајући је на штету села и града. Некада су, у једном мучном периоду, код нас градови били турски и пуни страног живља. Онда је постојала и неотклоњива мржња између села и градова, па су у вези тога поникле доцније и тежње да се село искористи једнострано и више себичачки у

корист града. Али, захваљујући великим и неисцрпним снагама нашег народа на селу, ми смо успели, како Срби тако исто и Хрвати, да постепено потиснемо страни живаљ и да градски staleж национализујемо, у колико се то дало извести под овим тешким приликама. Тај процес национализовања градова и градског staleжа, уз стално и систематско преовлађивање нашег живља толико је важан, да треба да буде предмет специјалног проучавања. Ми овога пута само додирујемо то важно питање које открива снагу и величину се-

братску хармонију можемо створити бољу будућност нашој Држави. (Бурно одобравање и узвици: Тако је! Живео!)

Постоје слични односи у животу Срба и Хрвата, с обзиром на тешку прошлост сељачких маса.

Ви знате за очајне борбе Шумадије за време Турака, кад је прву националну револуцију са простим сељачким масама повео наш бесмртни Вожд, (Сви присутни узвикују: Слава му!) који је био велики сељачки вођа. Са ненаоружаним масама, без војне дисципли-

Банкет код „Петрограда“

ла. Да није било тога вечног прилива свежих снага са села, градови наши никад не би могли да добију карактер који данас имају, а кроз ненационалне грдове испаштало би и само село. (Бурно одобравање и узвици: Тако је!) Кад ми говоримо о градовима, не губимо никад из вида историјску чињеницу да односи између села и града не треба да буду засновани ни на међусобној мржњи, нити истребљењу, јер град без села не значи ништа, као што је и село без града увек слабо и назадно. Градови, који у новом процесу националног стварања добијају све више национално обележје, нису, не могу и не смеју бити они који су били у доба страних завојевача, услед чега не сме се ни однос између њих и села заоштравати у ранијим размерама. На место те експлоатације града над селом, у националној Држави има да завлада братска хармонија оба дела народа, јер само кроз ту

не и организације, којима се одликовао противник, Вожд је са голоруким сељацима водио борбу против Турака, а у тој борби успело се толико далеко да су и градске зидине ове тврђаве Београда, коју сте имали прилике да видите биле освојене од Карађорђа и хероја сељака. (Сви присутни узвикују: Слава им!)

У ранијој нашој историји сељачке масе узимале су највише учешћа у свима борбама, а захваљујући њима Државе су имале сељачко обележје. Добро је да Држава зато очува тај карактер, јер је у томе залога да ће она увек бити снажна и напредна. Дивни су примери наше историје који уче да пропаћу наших војски на бојним пољима није пропадала Држава ни народ, захваљујући отпорности широких сељачких маса, које су и поред свих војних неуспеха остале носилац идеје националитета и слободе. После Косовске битке наша Држава живи кроз читаве деценије а

са њом и народ, и ако под веома тешким условима. У повлачењу свом пред аустро-немачким армијама наша Држава и нација живе чак и онда кад се српске армије налазе по албанским гудурама и на Крфу, да би ускоро затим народ обновио своју слободу. И у почетку новог доба, када се јавља праунук Великог Војда наш узвишени Краљ Александар (Дуготрајно клицање: Живео Краљ!), коме смо са правом дали назив Сељачки Краљ, кад се он јавља и на фронту и на пољу националног препорођаја, да кроз очинску љубав према народу и кроз осведочено старање које је увек испољавао према нашем сељаку да нови правац свеукупном животу народа и Државе, ми видимо да наша Држава и на почетку тога новог стваралаштва добија опет једно шире сељачко обележје. Добро је, браћо, те је тако. Из тога изводимо закључак о неодложној потреби старања да се наша Држава и национални живот стално прилагођавају потребама широких сељачких маса, које морамо да ценимо, да подижемо морално и материјално ради тога сељака, али тако исто и ради успеха прадова и градске културе.

И ви сте, браћо Хрвати, имали своју тешку историју. Раније слободан, хрватски народ био је доцније изложен највећим новолама и борбама, чијем се хероизму ми и данас дивимо. Његов положај постао је нарочито тежак у четрнаестом столећу кад је био лишен готово свих права. У доба Краља Лајоша Великог, савременика нашег Цара Душана, између осталих тешких намета на прост сељачки народ уводи се 1342 године чак и порез на капије кроз које су сељаци имали да пролазе да би ушли у своје домове. Тај порез не плаћају богаташи за време Лајоша Великог, него само сељачке масе. А да би вам што лепше приказао страшно стање тога доба, ја ћу вам рећи да је Држава у то време била заснована на начелу, да онај који плаћа порез нема никаква права, а онај који је не плаћа има сва права. Као што видите, принцип потпуно обрнут ономе који данас важи у Држави. Одвело би ме далеко ако би набрајао све случајеве ваших страдања, а њих има безброј и један је тежи од другог. Тако у другој половини петнаестог столећа властела успева да увведе од два дана тако зване сељачке работе коју је он давао у недељи за своје господаре, 5 дана недељно. То је довело до познате сељачке буне у 1437 години, која је успела бар толико да ту работу смањи од пет на три дана недељно. Иначе су веома ретки успеси сељачких побуна, које по правилу никад нису успевале осем тога што су имале јаког утицаја на доцнији препорођај човечанства и на развијање идеје слободе у опште. Почетком шеснаестог века јављају се у опште сељачке побуне у Европи, услед обести племства и господара који нису знали за

милоспрђе према сељачком народу. У Немачкој видимо велики покрет сељака у познатом сељачком рату, на чијем челу стоји сељачки вођа Гец фон Берлихингер кога је немачки песник Гете тако лепо опевао. Али ова је побуна пропала под ударцима наоружане и дисциплиноване племићке војске.

У Хрватској године 1514 појавила се велика сељачка буна, на чијем челу стоји један сиромашан племић, познати Ђура Дожа. Нису претерани захтеви које је овај сељачки вођа истицао у то време, а који су се у главном сводили на укидање привилегија, на истицање захтева једнакости и правичне поделе земље. Ђура Дожа признавао је краљевску власт и наглашавао јако њену хришћанску човечност, за коју племство у то време није знало. Ова буна би крваво угушена, а вођи Ђури метуше усијану круну на главу као „Сељачком Краљу“ и докле је он јаукао од болова племићки војници кидаху му усијаним кљештама поједине делове тела и тако казнише свирепост сељачке масе, чији покрет би у крви угушен. После ове побуне положај хрватског сељака још је гори. У даљим последицама, а по неумитном закону историје који ипак чини да се свака неправда казни, хрватски сељаци дигосе се поново на буну 1573 године, а њихов вођа бејаше овога пута познати сељачки јунак Матија Губец. Ова буна успела је у толико што је Губец успео да заталаса највећи део хрватских маса и да стави у покрет преко 20 хиљада сељака, које је он предводио. Но и ова борба заврши се истим неуспехом и пошто је угушен сељачки покрет Матија Губец доживео је судбину Ђуре Дожа, коме метнуше усијану круну на главу и погубише га на један свиреп начин. (Сви присутни узвикују: Славу му!) У то време сурове експлоатације над хрватским масама, ове борбе хрватских сељака нису имале само социјално и економско обележје, него су самим тим што су имале за носиоце широке сељачке масе имале један шири национални карактер. Племство у то време није осећало хрватски, нити је у главном било хрватско. Оно бијаше махом у служби туђину, па је то остало и доцније кроз дуго време хрватске потчињености. Овај страшан период угушивања побуне хрватских сељака дивно је опевао песник Аугуст Шеноа, величајући сељака и његову непоколебљиву веру у слободу. Тако он каже између осталог:

„Поражен би хрватски пук, загушен словенски народ, утрнут пламечак човјече свјести, која је испод јарма тисућљетне варке, испод крвничког мача дизала до неба руке, нека се Бог сјети најјадније дјече своје, оне свјести, која се прену на ноге попут дива, да сатре гвозденим пестима предсуде вијека. Али прерано сину то прољеће свјету, мраз самеле прве младице слободе, која је за мало

дана уминула као сан преко земље, оставивши за собом само крвави траг збиље. Сељак се дигну и падне, дигну се као човјек, паде ко јунак и мораде пасти, јер на оне двије, три бразде хрватске и словенске земље на Сави и Сутли, одакле смједоше људи викнути у свијет, да су сви синови Адамови равни, дигну се војска и племство цијелога царства. Велик бијаше господски бијес, страшна господска освета. У Загребу, Цељу, Љубљани, бијаху пуне тамнице сељачких душа. У Загребу, Цељу и Љубљани навијала је људска бјесноња под кринком освете правике тије-

обострану историју нашу, нашли би у многим стварима да нам је било заједничко зло и добро, радост и патња, успех и неуспех. Дошло је затим време да после нашег ослобођења 1918 године будемо опет исто у тежњама и исто с обзиром на интересе наше који нас спајају. И били смо исто ранијих историских дана крајем 1918 године, али једна демонска рука успела је да нас поколеба у томе. Појавише се људи професионални политичари који успеше да нам се наметну и да буду тумачи народне воље. Појавише се и неки који рекоше да су историски позвани да мире Хр-

Стјепан Вукмановић, претседник општине Суњске полаже у име хрватских сељака венац на гроб Незнаног Јунака

леса сељака на крваве муке, да им извади из душе и задњу искрицу тајне, а из дрхћућих усти озва се као из једне душе вапај: „хтједосмо бити људи, хтједосмо бити слободни!“

Каква разлика између времена тада и сад! Онда роб, сада слободан; онда слуга другог, сада свој сопствени господар. У то време потчињен племству и роб, сад независан грађанин и у могућности да несметано развије све своје стваралачке снаге. Исто тако у то време роб туђега племства и туђих краљева, сада слободан грађанин на челу са својим народним сељачким краљем, пред којим ћете за који час излити своје осећаје љубави и оданости. (Дуготрајно клицање: Живео Краљ!)

Из ових кратких напомена видимо да је слична судбина била сељака Шумадије и сељака Хрватске. Ако бисмо ближе загледали у

вате и Србе, и ако смо ми вековима измирили према свима онима који заједнички прижељкују нашу неслогу. (Узвици: доле с њима!) То је трајало читав један период, скоро целу једну деценију. Неслога бејаше завладала свуда, а наш државни брод благодарећи из безумљености појединаца бејаше кренуо потпуно у страну. Уочи 6 јануара унутрашња криза наше Државе била је већа но икад раније.

Узимајући све ово у обзир, а наполе нашу потребу за братским животом и слогом, ми тек постепено постајемо свесни величине и замашаја онога великог историског акта од 6 јануара. И кад ставимо овај дан нашег зближења са чврстим уверењем да је то почетак једне нове ере рада и полета, онда с правом мислим да погађам расположење свију вас

ако вас поново позовем, да онеме који је радио највише на историском преокрету, који је творац тога новог доба, нашем узвишеном Краљу клинемо: Живео! (Дворана се пролама од дуготрајних и одушевљених узвика: Живео Краљу!)

Браћо и сестре, ми ту пажњу дугујемо и са разлога што је данас наш Краљ постао оно што ниједан Владар у држави никад није био, Он је оличење и симбол нашег јединства и Он је тако исто, с обзиром на своје очинско старање и на надахнуће којим се руководи у свима својим подвизима, фактички нешто више, свето и неприкосновено, што нас испуњава надом и вером у бољу будућност нашу. И подносећи Њему, народноме Краљу, осећаје верности, ми се истовремено заклињемо, да ћемо ово наше скупо плаћено јединство увек чувати, не презајући ни од каквих жртава, на пуно уверени да рушење овога јединства само може непријатељ да прижељкује. Треба радити на сливању свих наших снага у једно и треба даљим смишљеним радом јединство Југославије ставити на далеко чвршћу и сигурнију подлогу, а то ћемо учинити ако акту од 6. јануара, поред своје пажње и признања додамо и читав низ сопствених иницијатива које се од нас очекују, на добро народа и државе. Нека ово наше славе буде потстрек за рад на пољу учвршћивања јединства и снажења Државе до степена њене најјаче моћи. У то име ја вас, браћо и сестре, у овом историском часу зближења, заједничког рада и слоге поздравим у име целог Београда и кличем: Живели! (Свршетак говора г. Д-р Стојадиновића дочекан је френетичним аплаузом и музика поново интонира химну).

ПОЗДРАВНИ ГОВОР Г. ВОЈИСЛАВА ЗАЋИНЕ НА БАНКЕТУ КОД „ИМПЕРИЈАЛА“

Драги и мили гости!

Плодови историјског дела од 6. јануара и 3. октобра, ново и срећно доба које је од тих дана завладало у нашој Краљевини Југославији — покренуло је и Вас, хрватске сељаке и сељанке, нашу драгу браћу и миле сестре да дођете на поклоњење своме љубљеноме Краљу и донесете Му захвалне поздраве са Ваших брда и долина, са Ваших домова и огњишта на којима се никада није тасила искра велике Југословенске идеје, коју су Ваши славни предци ужегли са побожношћу пре толико деценија.

Прва реч и прва мисао са овог нашег састанка нека је упућена нашем узвишеном Господару Његовом Величанству Краљу Александру I, чије је очинско старање и пожртвовање за добро народа и државе створило у срцима свих нас готовост, да са највећом љубављу помогнемо, да се у што краћем времену, под мудрим вођством нашег љубљеног Краља, остваре оне установе и државно уре-

ђење, које води срећи и напретку наш народ, који је толике драгоцене жртве поднео за своје ослобођење и уједињење.

Са таквим мислима и жељама ја дижем ову чашу и кличем:

Да живи Његово Величанство Краљ Александар II!

Да живи Његов узвишени Дом!

Драга браћо и сестре!

Ова велика радост коју је осетио цео Београд приликом доласка наших драгих гостију из свих крајева наше лепе отаџбине а која је нашла одјека у срцима свих наших држављана, та радост долази до усхићења данас када Београд види у својој средини Вас, хрватске сељаке и сељанке, нашу драгу браћу и миле сестре.

Неизмерне и драгоцене жртве које је ово поколење — ношено духом и делима наших славних предака — поднело за велику идеју Југословенства, нека остану увек опомена нараштајима који долазе, са каквом побожношћу треба чувати творевине које ће у исто време бити залога братства и слоге наше и љубави и мира међу народима.

Београд и Београђани у чије Вас име ја као један од представника Београдске општине поздрављам и грлим, срећни што ће се мирис са Ваших цветних ливада и родних поља, који нам доносите помешати са љубављу коју сваки дом у престоници, свака Ваша сестра и брат Београђанин осећају према Вама, и свима Вашим на дому, чије поздраве и покличе Београду, ми са Ваших усана чујемо.

У колико је ваш долазак унео радости у Ваших срцима, у толико ће Ваш брзи одлазак ожалостити све Београђане, који желе да овакви срдечни сусрети буду што чешћи и трају што дуже, између браће и сестара које је родитељска љубав нашег Узвишеног Краља стопила у јединствен велики и нераздељив Југословенски народ.

Да живи Његово Величанство Краљ!

Да живи велика Краљевина Југославија!

Последње речи г. Зајине поздрављене су бурним и френетичним аплаузом и усклицима „Живео“!

ПОЗДРАВНА РЕЧ Г. ИСИДОРА ПРОТИЋА, КМЕТА ПРАВНИКА СУДА О. Г. Б. НА БАНКЕТУ КОД „СРПСКОГ КРАЉА“

Драга Браћо и сестре,

Ја сматрам да ћу бити веран тумач жеља и осећаја свих вас ако прву здравицу наздравим нашем узвишеном Господару Краљу Александру који је својом значајном и државотворном прокламацијом од 6. јануара прошле године створио важан преокрет у нашем државном животу.

Благодарећи одлучном и мудрог Краљевом кораку отпочела је срећна ера нашег државног живота. Затровано партизанство, које нас је као мора тешко притискивало, претећи

да доведе до фаталних последица, пресечено је у корену. Велике и знамените Краљеве речи да између Њега и народа не сме више бити посредника, народ из целе државе правилно је схватио и примио колико са неописаним толико са разумљивим одушевљењем.

И у истини државни брод, благодарећи мудрог Крманошу орећно је запловио у боље воде и на свима пољима државне управе осетио се огроман напредак. И зато ја сматрам за прву дужност да у дубокој поданичкој верности пожелимо нашем Краљу и Госпо.

ближили и збратимили, него што то беше у ранијем периоду времена до 6. јануара.

Ја вам нећу овде набрајати шта је све до сад корисно по државу и народ урађено.

После знаменитог 6. јануара, дошао је и други исто тако знаменити датум у нашем државном животу, а то је 3. октобар. Држава је добила ново име Југославија и ново државно уређење — поделом на девет бановина.

Овај акт нашег Владаоца и Краљевске Владе наишао је у народу на пуно одобра-

Банкет код „Имperiјала“: стари београђанин г. Нушић говори...

дару да започето дело доврши на орећу и понос бесмртне Династије Карађорђевића, народног јединства и целог Југословенског народа.

Живео Краљ!

Живео Краљевски Дом!

Драга Браћо и сестре,

Јутрошњи одушевлени дочек престонишког грађанства на жељезничкој станици, који се претворио у велику народну манифестацију најбољи вам је доказ да сте у нашим срцима забележени као браћа и да су злурадо говорили они који су тврдили да смо ми два света.

И, збиља, већ у једном кратком периоду времена од године дана показало се да је до, бро учињено што између Владаоца и народа нема више посредника, јер смо се за ову цигло годину дана једни другима више при-

вање и топло је поздрављен широм целе наше Отаџбине.

И на поклич Д-р Ритига на седници Загребачког општинског одбора, да се због срећног решења о називу наше Државе и подели земље на бановине, оде у Београд на поклоњење нашем Краљу, цела земља као један човек прихватила је тај апел из Загреба. Ви сте трећа депутација из Савске Бановине која је дошла да се своме Краљу захвали и да у главном граду наше велике, простране Отаџбине добије нову снагу, ојача своје одушељење и своје уверење, да је 6. јануар прошле године најзначајнији датум, периода, која наста после безбројних жртава целе нације у борби за народну слободу и међународну правду. Ваше одушевљење и Ваше жеље, да послужите великој мисли нашега узвишенога Краља, наишле су на разумевање и најискреније симпатије Београда.

Ви сте, наши мили гости, данас имали прилике да осетите сву срданост пријема у Престоници мојне Југославије и ја се надам да ћете езе Ваше утиске, које сте са овога пута добили, пренети и испричати и свој оној нашој многобројној браћи и сестрама, која су била спречена да узму учешћа у овој величанственој манифестацији безусловног народног јединства и онаге наше државе.

У име Суда општине града Београда ја вас топло поздрављам са добро нам дошли и живели!

ПОЗДРАВНИ ТЕЛЕГРАМИ ПРЕТСЕДНИКУ ОПШТИНЕ БЕОГРАДА Г. МИЛОШУ САВЧИЋУ

У прошлом броју објавили смо скоро сто поздравних телеграма поклонствених депутација, које су по повратку у своје родне заједнице овим се телеграмима још једном захвалиле Београду и његовој општини на лепоту и искрености њихових дочека.

У данашњем броју доносимо још неколико тих телеграма, који нам још једном потврђују величину народног одушевљења:

СМЕДЕРЕВО. — Поштовани Господине Председниче, у име моје и делегата ове општине, молим да примите топлу благодарност, на величанственом дочеку и свесрдном братском гостопримству.

Љубомир Видаковић,
председник општине.

ДОБРЉИН. — Тумач сам осећаја и захвалности целокупног народа општине Дивуса, којему сам изразио своје утиске на указаном пријему и почастима код вас, одбора и часника општине и кличем: Живели! Живела југословенска престоница наш горди град Београд! — Начелник Срњић.

ВИСОКО. — Са Фојнице у реку Босну а из поносите града Високог, у име своје, а и у име свију грађана и народа среза високог поздрављам вас, а преко вас и све грађане наше миле престонице. Захваљујем се на лепом и братском дочеку и пријему.

Сафвет бер Зечевић, председник општине.

САРАЈЕВО. — Веома дирнути пажњом приликом дочека и пријема делегата дринске бановине, част ми је, господине председниче, и овом приликом изразити вама и свим београђанима у име свих делегата дринске бановине као и своју најсрданију захвалност. — Начелник сарајевске општине Мутевелић.

ЗЕНИЦА. — Са свечане седнице вијећа горњо-зенске општине након извештаја начелника Галића учесника у поклонственој депутацији дринске бановине најтоплије вам, господине председниче, благодаримо а по вама и цијелом Београду на исказаним срданим осећајима љубави и на правом братском пријему. — За горњо-зеничку општину начелник Домир Галић.

ЗЕНИЦА. — Са свечане седнице ораховичке општине након извештаја начелника, учесника у поклонственој депутацији дринске бановине најтоплије

вам, господине председниче, благодаримо, а по вама и цијелом Београду на исказаним срданим осећајима љубави и на правом братском пријему. — За ораховичку општину начелник Незир Спахић.

ИВАЊИЦА. — По повратку својим хитам да Вам се на прво место, у име моје и осталих делегата из нашег среза, најсрданије захвалим на срданом братском дочеку, приликом нашег доласка у свечано поклоњеном нашем омиљеном Краљу, и честитам Вам празник Хр. Рођење и наступајућу православну Нову 1930. Годину, са жељом да је у здрављу и весељу дочекујете, проводите и испраћате много лета и година. То Вам жели и поздравља Вас Вукашин М. Спасовић, председник општине ивањичке, зетске бановине.

БОСАНСКА ГРАДИШКА. — Веће општине босанске Градишке примило је са усхићењем извештај својих изасланика — као делегата код поклоњеног Његовом Величанству Краљу — о њиховом лепом пријему по општини престолног града и његовог грађанства, па зато хита, да се томе председништву и грађанству белог и престолног града Београда од срца захвали кличући: Живело председништво престолног града Југославије! Живели Београђани!

Вршиоц дужности градског начелника, градски поштованичар Влад. Милић.

НИШ. — У име Суда и Одбора Општине Града Ниша, као и у име свију чланова изасланства Моравске Бановине, молим Вас, Господине Председниче, да примите израз наше највеће благодарности и захвалности за свесрдан и братски дочек чланова изасланства Моравске Бановине при доласку у Београд за аудијенцију код Његовог Величанства Краља 25. децембра.

Вама, Господине Председниче и осталим представницима општине београдске, као и драгим Београђанима особито благодарим за приређени дочек и све припреме учињене, које су остале у најлепшој успомени свима члановима делегације и који ће се вазда сећати са коликом су братском љубављу дочекани у нашој лепој престоници.

Сматрајући за пријатну дужност да Вам овим путем изјавим своју благодарност, ја Вас молим, Господине Председниче, да примите уверење о моме дубоком поштовању. — Ваш поштовалац, Инж. М. Чалдаревић. Председник Општине Нишке и вођа делегације Моравске Бановине.

САНСКИ МОСТ. — Господине председниче, по овлашћењу делегата среза санског у поклонственој депутацији Његовом Величанству Краљу, носећи у срцу незаборавне утиске из Београда, хитам да Вама, члановима београдске општине, као и свима честитим и родољубивим Београђанима изјавим нашу дубоку и трајну захвалност на братском дочеку, угошћењу и испраћају. — Начелник градске општине Бошко М. Маринковић.

КОСЈЕРИЋ. — Захвалан на сјајном дочеку депутације среза пригорског, поздравља господина председника и нашу поносну престоницу са живели! Вођа поклонствене депутације Влајко Лазић.

Комуналне занимљивости

ШВАЈЦАРСКА ИЗЛОЖБА СТАНОВА.

Следеће ће године у Балу бити приређена изложба станова. Ту ће бити изложене читаве зграде, а биће приказана и читава унутрашња адаптација куће.

Пројектује се чак, да се изгради читава станбена колонија. За остварење овога пројекта биће ангажовани најистакнутији швајцарски архитекти.

АНКЕТА О РАДУ ДЕЦЕ У ДОШКОЛСКО ДОБА У НЕМАЧКОЈ.

Берлинска општина извршила је анкету о раду деце у дошколској доби. Ова је анкета установила, да је у 1928. г. 7.895 деце испод седам година вршило помоћни занат.

Насупрот закона, 394 деце радила су за једну бедну надицу од раног јутра до отварања школе; 693 деце радила су четири сата дневно; 119 деце преко шест сати; 1.153 деце нису имала недељног починка. Санитетске последице оваког стања ствари су веома тешке. Лекарски преглед ових малих робова рада показао је, да је 1.347 деце тешко настрадало услед овог прераног рада.

Услед ове констатације берлинска је општина предузела најэнергичније мере, да се строго примењује закон о заштити деце, те да се казне сви они, који употребљавају дечију радну снагу.

НОВЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ.

Град Манхајм угледајући се на друге, а нарочито талијанске велике градове, почео је издати службену ревију, која носи наслов: „Живи Град“ —

Ревиија излази два пута месечно, а циљ јој је, да привуче пажњу публике свега грађанства на различите проблеме, који стоје у вези са великом и разновидном активношћу великог града.

Први број ове ревије третира питања циркулације, конструкције, администрације, економије града, као и питања уметности и науке.

Други број третира питање публицитета, а осим тога садржи мноштво илустрација, које се одnose на подизање модерних зграда и модерних хотела.

Под рубриком: „Информације“ ревија региструје актуелне догађаје, који су се одиграли у Манхајму.

Редакцију ове интересантне ревије води познати новинар Д-р Е. Струбинг.

ВЕЛИКА СОЦИЈАЛНА АКЦИЈА МАЛОГ ФРАНЦУСКОГ ГРАДА СИРЕСН.

Енергични рад председника и одбора града Сиресн допринео је, да је у овом граду, који броји тек око 23.000 становника, створен цео низ установа, које су од највећег значаја за читав живот града.

У циљу подизања наставе и народне просвете израђен је читав програм, који обухвата: школе за мајке, основну наставу, професионалну и вишу наставу, ваншколску наставу; интелектуалну, физичку

и уметничку обуку. Данас у Сиресну има дванаест разреда за мајке, велики број осталих школа, које доприносе општој народној просвети, а исто је тако и акција социјалне заштите уздигнута на највећи степен.

КУЋЕ БЕЗ ПРОЗОРА У СЈЕДИЊЕНИМ ДРЖАВАМА.

Наскоро ће се у Њујорку појавити „лебодери“, чија ће висина износити преко 600 метара, но без прозора.

Атмосфера ће се у овим зазданим зградама механички регулисавати и очистити. Сматра се да ће бити здравија него атмосфера на улици, која је окужена услед велике количине дима и прашине. У зграде ће се уводити озон, који ће елиминирати сваки непријатни мирис, а осим тога ће се синтетично уводити мирис мора и борове шуме.

Конструкција ће ових зграда бити знатно јефтинија, а и грејање лакше, будући да прозори проузрокују велики губитак на топлоти. Становници ће ових зграда бити поштеђени од сваке буке. Сунчане ултравиолетне зраке замениће тубе с ултравиолетним зрацима.

ГОСПОЋА КАНТАКУЗИН О БЕОГРАДУ.

Госпођа Александрина Кантакузин била је члан румунске делегације код Друштва Народа, као председница феминистичке, румунске групе Фидака. Она је предводила и делегацију која је од стране Румуније била изаслата о прослави у Београду, на дан 1. септембра ове године.

По повратку из Београда и Женеви, интервјуисана од румунске штампе, дала је следећи одговор:

У Женеви била је у другој секцији за хигијену, председница, и на општој дискусији изнела је као свој предлог, да се организује Међународни дечији институт. Овај предлог био је јединоштно примљен и на његовој организацији има да се ради.

На питање, какву је импресију на њу оставио Београд, одговорила је:

— Немам речи, да би могла да изразим довољно признање наше — румунске делегације, за изузетно топли пријем, који је нарочито припремљен Румунима од стране Југославије њене престонице, лепог Београда.

— Највише нас је изненадило нагло и рационално развијање југословенске престонице, која се гиганским скоковима трансформирана, и која ће у року од 5—6 година бити једна од најлепших престоница јужне Европе. Улице су широке и подесне за комуникацију. Асфалтирање и кадрамисање улица врши се пуном паром. Паркови, а нарочито Калемегдан, јесу права уметничка слика. Путеви у околини Београда изванредни. Мост Београд—Панчево, који је у конструкцији, олакшаће саобраћај са Румунијом и осталим земљама. У пројекту је и мост преко Саве за Земун. Сви ови послови откривају бригу наших суседа, да подигну углед своје престо-

нице и земље на ниво цивилизованог запада, и да јој обезбеде велики економски и социјални полет; учаршћујући земљу и јединство народа својом озбиљном политиком.

БУЏЕТ ГРАДА ПАРИЗА.

Буџетска секција париског Општинског Одбора поднела је пленуму извештај о предлогу буџета за 1930. год. Извештај је образложио извештач секције, одборник г. Франсоа Латур.

Секција је нацрт буџета прихода, који по предлогу сенског префекта (као што је познато, град Париз још од 1871. год. нема изабраног председника општине, „мера“, већ је на челу општине постављени префект сенског округа, који представља град заједно са изабраним председником општинског одбора) износи 2.876 милиона франака, повисила на 3.081 милиона франака. То повећање оправдано је по извештају секције следећим повишењем прихода:

- 1.) Незнатно повећање приреза за дозиравање пијачних зграда;
- 2.) приход од управних градских такса, биће по мишљењу секције знатно већи од предвиђања утврђених у префектовом нацрту буџета;
- 3.) повећани приходи од удела Града Париза у чистом приходу А. Д. за Плину Централ; — и
- 4.) већи приходи од предвиђених у правобитном нацрту од давања под закуп читавих спровода електричне струје.

Буџет расхода износи по нацрту буџета што га је поднео сенски префект 2.851 милиона франака, не рачунајући ту буџет непредвиђених расхода од 26.000.000 франака.

Секција је ове издатке с једне стране повисила за 15 милиона (у партијама за добротворне сврхе и дозиравање пијачних зграда), док их је смањила за укупно 70 милиона на другим партијама (од тога за 66 милиона на партији обрачуна за Друштом Париских Подземних Железница). Стварно смањење предлога буџета расхода износи према томе 55 милиона франака, чиме је буџет расхода (без непредвиђених расхода) сведен на 2.796 милиона франака. Кредит за непредвиђене расходе утврдила је секција

на 38 милиона франака. Тиме се укупни буџетски расходи пењу на 2.834 милиона франака.

ЗАЈАМ ГРАДА ДРЕЗДЕ.

Град Дрезда води преговоре са моћном америчком групом „Банкерс Трест Компани“ о закључењу великог зајма, који има да служи преуређењу Градске Електричне Централне и Градске Пливаре. У вези са овом операцијом и једно и друго градско предузеће претвориће се у акционарско друштво. О висини зајма, о коме се преговара, као и о другим појединостима за сад још ништа није предато јавности.

ПАД ИНДЕКСА ЦЕНА НА ДЕТАЉ У ПАРИЗУ

Индекс цена на детаљ у Паризу крајем децембра прошле године био је 614 према 618 крајем новембра.

СОФИЈСКИ ОПШТИНСКИ ОДБОР.

Стална секција софијског општинског одбора усвојила је извештај председника општине г. Д-р Вазова о нацрту градског буџета за 1930/31. год. Мисли се да ће пленум општинског одбора завршити дискусију о буџету до почетка фебруара.

ПОСЕБНЕ НАГРАДЕ ЗА РЕВНОСНУ СЛУЖБУ.

Стална секција софијског општинског одбора одобрила је посебне награде за ревносну службу низу општинских службеника, између осталог многим шоферима општинског возног парка.

ПАРСКА ОПШТИНСКА УПРАВА И ТАРИФА АУТО-ТАКСИ-А.

У париском општинском одбору решава се ових дана о питању повишења тарифе за ауто-таксије.

ОСОБЉЕ ЗАГРЕБАЧКОГ ТРАМВАЈА ДОБИЛО СВОЈ ДОМ.

Пре кратког времена свечано је у Загребу освешћен новосаграђени дом за особље загребачког трамваја. Овај дом, који одговара свим модерним хигијенским и социјалним захтевима налази се у Црнатковој улици.

СЛУЖБЕНИ ДЕО:**Смена и постављање нових одборника решењем Господина Претседника Министарског Савета, Министра унутрашњих дела**

Суду општине града Београда
Решењем Господина Претседника Министарског Савета, Министра унутрашњих послова од 22 јануара ове године III број 3157 одлучено је, на основу § 1 Закона од 22 новем. 1929 о измени закона од 6 јануара 1929 г. о измени Закона о општинама и обласним самоуправама, да се смене са дужности одборника Општине града Београда г.г. **Аврамовић М. Ранислав**, помоћник Министра саобраћаја у пензији, претседник Југословенског инжињерског удружења, **Бесарић Стеван**, начелник Дирекције вода, **Лазаревић Васа**, начелник Министарства унутрашњих дела у пензији, **Милићевић Душан**, претседник Средишњег савета гостионичарских удружења и **Панић Тихомир**, трговац, сви из Београда, а да се поставе за одборнике

Општине града Београда г.г. **Гребенац Петар**, адвокат, **Ђорђевић Никола**, земљорадник, досадашњи претседник бањичке општине, **Мисирлић Јован**, инжињер, **Поповић Јоца**, досадашњи претседник бивше чукаричке општине, **Радојловић Милош**, инжињер и **Трпковић Ставра**, трговац, пређашњи кмет Општине Београдске, сви из Београда.

Препоручује се Суду да одмах у свему изврши ово решење и о извршењу поднесе извештај.

По наредби

Министра Унутрашњих Послова
Инспектор,

Вел. П. Кузмановић, с. р.

Управно Одељење

III Бр. 3157

Министр. Унутр. Дела

од 22. I. 1930. (М. П.)

Рад Општинског Одбора**ЗАПИСНИК**

Тридесет и шесте — Друге Редовне Седнице Одбора Општине Београдске, одржане 17. јануара 1930. год. у 6 часова по подне.

Председавао Претседник г. **Милош Савчић**.
Деловођа, г. **Божидар Павловић**.

Од одборника били су г.г.: **Васа Лазаревић**, **Мих. Л. Ђурић**, **Драг. Матејић**, **Свет. Гођевац**, **Д-р Љуба Стојановић**, **Д-р Лазар Генчић**, **Д-р Драг. Аранђеловић**, **Јов Дравић**, **Јеша Ј. Поповић**, **Тихомир Панић**, **М. М. Стојановић**, **Р. Живковић**, **Влад. К. Петровић**, **Д-р Драг. Ђ. Новаковић**, **инж. К. Букавац**, **Х. М. Ребац**, **Ђура Бајаловић**, **Шемајо де Мајо**, **Бл. Ј. Антонијевић**, **Милован Ј. Матић**, **Д-р Страш.**

Љ. Милетић, **Дим. Станчуловић**, **Негослав Илић**, **Триф. Јовановић**, **Д-р Б. Пијаде**, **К. Гиновчић**, **Драг. К. Милошевић**, **А. Фирт**, **Тјеш. Старчевић**, **Д-р Мића Анић**, **Јосиф Фрид**, **Р. Ј. Јовановић**.

1.

Прочитан је записник прошле седнице.
Г. Д-р Страшимир Милетић ставља приредбу да питања која се третирају на одборској седници треба у записнику детаљније обрадити, тако да записник буде верна слика одборског рада.

Г. Васа Лазаревић, пита г. Претседника зашто није стављено на дневни ред питање које је покренуо и које је писмено предао Претседнику.

Претседник г. Савчић, одговара да је то питање добио пре недељу дана и да је тражио податке од појединих шефова, на кад добије те податке изнеће то питање пред одбор.

Г. Д-р Лазар Генчић, каже да је приликом прошле дискусије о наименовању улица споменуо неколико имена за која би требало резервисати по једну улицу у Београду. Каже да се распитивао код госпођа у Београду, којој би нашој жени јавној радници дали назив једне улице и добио је одговор, да то треба да буде покојна Катарина Миловук.

За овим је записник примљен.

2.

Код тачке саопштења, деловођа саопштава да се извинио одборник г. Милић Сокић.

Претседник г. Савчић, саопштава одбору да је Београдска Општина добила приликом доласка последње три бановине један поклон Београду од града Љубљане. Општински Суд изјавио је писмену благодарност поводом овога поклона.

Даље саопштава да у идућу недељу долазе Хрватски сељаци и сељанке на поклоњење Њ. В. Краљу, па моли г.г. одборнике да дођу у 8 сати на састанак да заједно са Судом оду на станицу ради дочека.

Потпредседник г. Д-р Стојадиновић, саопштава да је Општина Београдска добила једну слику од Општине града Бакра, на којој је насликана прва лађа, која је носила назив Југословен, на чему је такође изјављена захвалност.

Г. Тихомир Панић, моли за обавештење кад ће се ставити на дневни ред представка, која је упућена пре двадесет дана од неколико одборника и која се тиче питања зајма и централе.

Претседник г. Савчић одговара, да се то питање неће износити на дневни ред, јер је оно дефинитивно решено и уговор закључен.

3.

Потпредседник г. Д-р Стојадиновић: На дневном реду је утврђивање новог трошаринског реона. Код наредне тачке говориће се о трошаринској тарифи, али одређивање тро-

шаринског реона нема везе са трошаринском тарифом без обзира да ли је она стара или нова. Проширење трошаринског реона резултат је новог закона о атару Општине града Београда. Одбор је био образовао једну комисију, која је утврдила трошарински реон. Сва насеља морају бити обухваћена тим реоном, а не да се оставља, као што је сада случај да је трошаринска станица скоро на средини улице Краља Александра, да читава насеља од неколико хиљада остају ван реона. Ми тај реон морамо проширити и због израде буџета, у коме морамо тачно фиксирати приходе. Појављује се тешкоћа што не знамо колико ћемо имати трошаринских станица и колико ће нам требати особља, пре него што обележимо реон. Ово обележавање у тесној је вези са законом о атару и са израдом новог буџета, који је скоро завршен. За овим чита предлог Суда и моли да се он усвоји.

Г. Д-р Страшимир Милетић, пита да ли се предложене границе трошаринског реона поклапају са границом атара.

Потпредседник г. Д-р Стојадиновић одговара, да црвена линија на карти представља границу атара, са којом се граница трошаринског реона не поклапа у свему. Макиш где нема насеља нисмо обухватили реоном. Тамо где нема насеља трошаринске станице и карауле биће увучене унутра према новој граници атара Општине Београдске.

Г. Д-р Страшимир Милетић: Идеја законодавца и Општине Београдске и надзорне власти била је у томе да се проширење Београда и улепшавање његове околине подвргне једној специјалној контроли. Зато је закон и предвидео да Београд, Панчево и Земун чине једну административну целину и да буде под једом грађевинском контролом. Трошарински атар удара по кеси сиромашан свет. Видим да и сама села улазе у овај атар, као на пр. село Раковица. Тамо имамо живинарнике који су били фаворизирани од стране Министарства Пољопривреде и Пољопривредног друштва. Ми отуда треба да добијемо што јевтиније намирнице. У погледу коефицијента за приход, Општина се не би много користила, јер сиромашан елеменат мало троши, док би Општина морала повећати особље на трошаринским станицама. Потребна су детаљнија објашњења о капацитету оптерећења услед

повећаног броја службеника, да се не би сувише оптеретило сиромашно становништво.

Потпретседник г. Д-р Стојадиновић: Гледиште г. Милетића није тачно. Сиромашни слојеви нису запостављени проширењем реона. Сељаци са периферије били би запостављени у колико конзумирају производе изван атара општине, али они продају своје сопствене производе, и у том случају они су фаворизирани. Око проширења реона неће бити великих издатака. Биће свега неколико нових станица. Тамо где нема насеља нећемо подизати карауле. Тако на пр. с обзиром на велики шверц, који се врши, трошаринска станица у Александровој улици мора се преместити и поставити на самим друмовима.

Г. Д-р Драг. Новаковић: Питање трошаринског реона од велике је важности за Општину, јер од величине атара и свих трошкова који су са њим у вези зависеће рентабилитет београдске трошарине. Бојим се да овако велика линија атара како је предложена не буде не толико злоупотребљена колико преоптерећена тим караулама, чиновницима и свим онима што смањује трошарински приход. За трошарину треба много људи и стража. Желео бих да Суд тачно каже пре него што би усвојили ову линију, колики је сада буџет трошаринског особља, а колики се предвиђа за ново особље. Не бих могао гласати да се прими нови трошарински реон док не видим шта ће на томе реону бити. У плану треба уцртати где ће се све поставити карауле, па ћемо ми сами израчунати колико ће нови трошарински реон коштати. Села треба избацити из трошаринског реона, јер ако уђу у њега, онда ће имати право на све оно што имају и остали београдски становници. Они ће тражити воду, тражити осветлење и све морају добити.

Претседник г. Савчић: Због проширења атара Општине ми морамо проширити и трошарински реон и то смо питање проучавали према насељености. У сваком случају трошаринске стражаре које имамо морамо сада да помакиемо. Водили смо рачуна да подигнемо сталне станице за извесан низ година, на потребном простору и по нашем рачуну издаци ће бити минимални. Око реона намеравамо подићи пошумљен појас и направити пут око Београда, тако да сви који носе какву робу, морају наићи на тај пут и на путеве који ће се одатле изградити, а они који се ухвате ван

пута да се казне као кријумчари. Тај реон мора бити рентабилан. Издаци који ће се учинити за подизање неколико станица неће бити велики а и персонал неће бити много повећан. Сада има случајева да је линија на средини улице и да је разлика свега четири метра и дешавало се да људи донесу ракију и целулозу помоћу црева претачу је у подруме. Због тога ми морамо померити линију да се на очиглед целог свега не може кријумчарити. Морамо имати брисани простор, тако да стражар на извесној даљини може приметити свакога. Ми смо то простудирали и молимо да примите предложени реон.

Г. Васа Лазаревић: У извештају г. Претседника као и у саопштењу г. Потпретседника има тачних ствари, које су на свом месту, али се оне не слажу са извештајем који је прочитан као предлог Суда. Учињена је констатација да реонска линија није што и трошаринска. Пре годину и по дана радио сам као члан комисије и тада је утврђено да се 5% од целокупног прихода даје за одржавање трошарине и Суд је требао да нам изнесе, колико ће се сада повећати расходи. Док се не изнесу цифре не бих могао гласати за ову ствар са уверењем да сам учинио добру ствар. Молим г. Претседника да се сагласи с тим да нам се прво доставе податци, а јесам за предлог г. Потпретседника да се линија помери тамо, где су насеља велика као у Александровој улици. Од 10.000 колико кажете да има нових становника сигурно ће 7.000 бити у Александровој улици и на Ђерму и не знам да ли се за остатак има рачуна проширивати реон.

Г. Клементије Букавац: Изгледа ми да ствар нисмо поставили на своје место. Проширење реона, то је проширење дужности и обавеза. Треба прво да направимо рачун да ли је боље да померимо трошаринску линију и да видимо шта добијамо тим проширењем, па ако нађемо да имамо за 3—4.000 становника рачуна да проширимо реон ми ћемо повући ту нову линију. Ако се рачуном утврди да ће приход бити већи незнатно од расхода онда ћемо казати да то не вреди.

Потпретседник г. Д-р Стојадиновић: На учињене примедбе имам да одговорим да се стварно не увеличава ни број станица ни број караула. Од 26 караула колико их сада има било би свега око 32, а од 10 станица свега

12. Ако трошаринску станицу у Александровој улици преместимо с једног на друго место ми не увеличавамо број станица већ вршимо просто померање. Што се караула тиче оне су лаке и покретне, тако да их можемо померати сразмерно повећању становништва. За израчунавање односа о којима говори г. Букавац није важна сума која се добија, него је важна сума губитака које сада имамо услед кријумчарења. Ми вас молимо да овај предлог примите и с тога што се данас јавља Управа града Београда с новом организацијом, која се простире на целом атару општине, а имали смо и преговоре са представницима полицијске власти, да се наше станице искористе за боравак жандарма који ће вршити полицијску службу. Уз тако комбиновану акцију полицијских и трошаринских органа, верујемо да ћемо повећати приход до тог степена, да ће издатци бити незнатни. Код дискусије о буџету имаћете прилике да разгледате и трошарински буџет, на том приликом можете смањити и број караула, ако налазите да не одговара стварним потребама. Молим да се ово прими да би се буџет могао радити на тој бази. У погледу броја станица и караула изјављујем, да ће на место 26 караула бити око 32, а на место 10 станица око 12 и што ћете сами одлучивати код буџета.

За овим је Одбор на предлог Суда О.Бр. 1429 већином гласова

РЕШИО:

Да се усвоји трошарински реон, онако, као што га је у целости усвојила комисија одборника одређена за утврђивање трошаринског реона одлуком одбора АБр. 26952 од 13.XII.1929. год., а која одлука комисије гласи:

„Изузимајући острва Аду Циганлију, Ратно Острво и Хују која за сада остају ван реона, трошарински реон иде на рекама по линијама које су тачно обележене законом о атару Општине града Београда. Затим тачно границом атара, која почиње преко од острва Хује и иде том атарском линијом ове до пута који од села Жаркова води поред железничке пруге узаног колосека право на Чукарицу, т.ј. остављајући Чукарицу у реон са околним насељима и избија преко друма за Обреновац на Саву, преко од Аде Циганлије.

У оквиру овако обележеног трошаринског реона Општина ће наместити трошаринске станице и карауле према теренским приликама и

путевима који у варош воде, старајући се при том да обезбеди максимум сигурности наплате трошарине уз спретну и рационалну организацију целокупне трошаринске службе, коју ће извести сходно поменутој Уредби и потребама општине да оствари трошаринске приходе.

Комисија препоручује да Општина код извођења овога посла учини све што до ње стоји, те да се промет обавља несметано и са свима олакшицама које резултирају из добре организације овога посла. Напослетку комисија изражава жељу да се границе трошаринског реона и технички јасно обележе на начин што ће Суд предузети мере ради подизања једног пута, који би опасивао реон, затим комбиновати пошумљавање околине на том делу са добијањем потребног простора, који би био прегледан и олакшавао вршење целокупне трошаринске службе.

Чланови комисије:

Бл. Ј. Антонијевић, с. р.
К. Гиновић, с. р.
Дим. Станчуловић, с. р.
Д-р Лазар Генчић, с. р.
Алберт Фирт, с. р.

Овлашћује се Суд да што пре издејствује од надлежних власти одобрење ове одборске одлуке с обзиром на проширени атар Општине града Београда и неодложну потребу регулисања трошаринских односа на делу између границе старог и новог реона.

Код тачке избор комисије за трошаринску тарифу, Потпретседник г. Д-р Стојадиновић обавештава одбор да је повучена нова трошаринска тарифа, која је била ступила на снагу. Сада важи стара тарифа, али се ради на доношењу нове тарифе, било на основу старе било изван ње. Како ће то зависити од компромисних решења, која нису искључиво у надлежности Општине, то моли Одбор да изабере из своје средине једну комисију, која ће заједно са Судом спремити нову тарифу. У ову комисију предлаже одборнике г.г.: Д-р Драг. Новаковића, М. Стојановића, Мих. Ђурића, Драг. Матејића, Б. Антонијевића, Д-р Л. Генчића. Општина има огромне обавезе којима може одговорити једино ако добије нове изворе прихода. Те нове приходе треба да нам да нова трошаринска тарифа, на рационалан начин у економском погледу а да се много не оптерете шири слојеви грађанства. Та нова тарифа мора бити резултат споразума с меро-

давним факторима, с обзиром на стварне одnose који постоје. Питање трошаринске тарифе нема ужи локални карактер. Када је донета нова тарифа, било је разних интервенција козула страних држава. Одбор је по формалном праву овлашћен да тарифу реши, али он не може спречити интересовање надлежних фактора код дефинитивне израде те тарифе, баш с обзиром на ове моменте. У укинutoј тарифи било је ставова који су се косили са уговорима које је закључила наша држава. Због тога се ова тарифа мора радити споразумно. Кад је одбор већ два пута бирао комисију за тарифу, може је изабрати и сада, овако проширену, као што је Суд предлаже.

Г. Хасан Ребац: Истиче да г. Потпретседник није ништа стварно казао. Изгледа да се није опаметило оним лепим гестом г. Претседника Владе којим је спасао београдску сиротињу. Веома сам захвалан г. Претседнику Владе, који нас је спасао те беде. Ми можемо овде дискутовати без публике, да сви учествујемо и да сви сносимо одговорност. У комисији која се предлаже не налази се ни један представник радничке класе нити занатлија. Предлаже одбору да се поводом укидања трошаринске тарифе упуту претседнику Владе једна поздравна депеша.

Г. Д-р Страшимир Милетић: Изјављује да не разуме зашто се бежи од тога да сви одборници учествују у испитивању трошаринских ставова. Ужа комисија која је изабрана није поднела одбору свој реферат. Експерт г. Савић држао је тарифу скалупљену и казао је да нам је не може показати јер се боји злоупотреба ако се извесни ставови изнесу на јавност. Као одборници ми смо заклети на своју дужност, вршимо је по својој савести и одговарамо по закону.

Ако ми не смемо да будемо упознати са ставовима, онда ми не можемо вршити своју дужност. Ми ћемо изабрати комисију, али она треба да поднесе извештај одбору о висини трошаринских ставова, макар и у тајној седници. Иначе ако Суд неће тако, нека онда ради на основу овлашћења Финансијског закона.

Г. Клементије Букавац: Овде нам Суд каже да се извесни неопходни издаци немају одакле да подмире те да се због тога морају да повећају намети на животне намирнице. Суд нам мора казати какве су то неопходне потребе, да ми видимо где су оне неопходне.

Прво нам треба изнети програм, шта мислите да радите, па ако се сложимо, онда да нађемо одакле ћемо платити.

Г. Негослав Илић: У овој ствари колико је крив Суд толико је крив и одбор. Суд није хтео да упозна одбор са ставовима већ је молио да се тарифа прими, јер је то интерес општине, иначе би несавесни спекуланти зарадили милионе на рачун општине. На крају крајева примљено је да у комисију уђу три одборника, који ће са општинским Судом тарифу прегледати и ако нађу да је добра, онда ће она ићи надлежнима на одобрење. Запазио сам у неколико случајева, да одборници који се сада буне, нису имали куражи да се отворено изјасне, и тек кад је ствар свршена онда се буните, тако да још и данас потржете питање централе и зајма, за које сте сви гласали сем тројице. Општински одбор у огромној већини примио је да тројица одборника са Судом прегледају тарифу. Ако је одбијањем тарифе Суд добио шамар, добио је и општински одбор. Сви желимо да одбор учествује у изради тарифе, па ако смо надлежни ми ћемо је донети, а ако нисмо онда нећемо.

Г. Милан Стојановић: Изјављује као члан уже комисије, да је трошаринска тарифа дискутована на седницама и да су се утврдили принципи, по којима би она носила печат привредно-комуналне политике Општине Београдске. Нагласили смо да подизање ставова не сме утицати на поскупљење живота. Сложили смо се да се сировине ослободе, да би се радиност у престоници развила. Речено нам је да општински одбор има право да може ставове мењати до 20% а да извесне може сасвим брисати. Нас тројица пристали смо на једну тарифу, верујући да ћемо повогдана моћи пред вама дефинитивно брисати ставове за животне намирнице, а нарочито на сировине које плаћају трошарину, и код велике трговине, да би оно имало све услове даљег развоја. То су били главни моменти који су нас одлучили да на основу нашег овлашћења и принципа које сте усвојили, овластимо Суд да тарифу поднесе на одобрење. Кад је тарифа била враћена изненадио сам се, да она ничим није личила на основне принципе у којима смо били сложни. Незнам ко је и на основу чега вршио те промене. Ми зато нисмо дали овлашћење. Ја немам куражи да се примим ни у какву било ужу било ширу коми-

сију. Једино ако сматрате да можемо радити у тајним седницама јер треба сви заједно да поднесемо одговорност за тај посао. Мислим да у нашој општини може још много што шта да се уштеди, и да није једини излаз за наш буџет у повећању трошаринских ставова.

Г. Васа Лазаревић: Из изјаве Потпретседника стекао сам уверење да тешкоће у решавању овога питања долазе због тога што ће ту имати да решавају и други надлежни чиниоци. Тој бојазни нема места у толико пре што се овде ради о ствари где би сарадња надлежних фактора била добро дошла. Оно што је Општински Суд прошлог пута урадио не може се правдати никаквим законским прописима. Ми смо заклетвом упућени да о тим стварима мислимо и одлучујемо, на основу најбољих информација. Та нам се могућност није дала ни у тој као ни у многим другим стварима и због тога долази до објашњења између нас и Општинског Суда. Кад би Општински Суд једанпут увидео докле су његова права, а одакле почиње граница одборничких права онда се овако нешто не би догађало. Г. Потпретседник је рекао да трошаринска тарифа представља нешто друго а не мишљење тројице одборника које смо ми изабрали и да бих дао сатисфакције свом уверењу ја бих био за то да кажемо да оно није било наше дело. Ја примам предлог г. Ребца.

Потпретседник г. Д-р Стојадиновић: Из изјаве коју је дао одборник г. М. Стојановић изгледа да се показује нека нелогика ствари у томе, што је он веровао да је г. Министру отишла на одобрење Уредба с тарифом коју је израдио Суд са ужом комисијом, тако да он не може сакрити своје разочарење када је видео да се вратила сасвим друга тарифа. Кад се чује овако једна изјава изгледа да је и Суд под једном страшном оптужбом па је с тога потпуно у праву одборник г. Лазаревић који се том изјавом користио да Суд стави под још једну гору оптужбу, јер се оставља утисак као да је сам суд на своју руку спровео измене. Кад је таква оптужба пала дајем у име Суда изјаву и молим сву г.г. одборнике да верују, да она разлика, која се показује између првобитне тарифе коју смо ми послали надлежним факторима на одобрење и оне тарифе која је објављена у Службеним Новинама — да та разлика није резултат никаквог решења Општинског Суда као таквог. Ја то износим

да се не би мислило да је Суд својим одлукама стварао нову тарифу. Тарифа коју смо ми поднели гласи у почетку: „Ми по милости Божијој и вољи народној Краљ Југославије, на предлог наших Министара Унутрашњих Дела и Финансија и т. д.“ У међувремену ступио је на снагу нови закон, који изриком даје право г. Министру Финансија да он одобрава тарифу, зато је она од њега и потписана. Г. Министар Финансија има право да одбија сваку нашу тарифу све донде, док она не буде одговарала принципима које он сматра као меродавне с обзиром на примљене међународне обавезе и више разлоге које је он компетентан да цени. Да не бисмо дошли поново у сличну ситуацију, Суд предлаже избор једне уже комисије која ће заједно са Судом ступити претходно у контакт с меродавним факторима, те да у споразуму с њима створимо нешто, за што унапред можемо веровати да ће добити одобрење надлежних фактора. Можемо говорити о сувереном праву овога одбора колико хоћемо али остаје факат да ту тарифу коју ми овде усвојимо г. Министар Финансија може одбити у свако доба и зато је потребна смишљена координација и сарадња. Ми нећемо да терамо инат надзорној власти него је наша дужност да будемо у контакту с њом. Ако верујете да цео одбор може тај посао обавити ми немамо ништа против тога, нека се цео одбор претвори у комисију. Али то до сада никада није било и зато вас молим да примите предлог Суда.

Г. Милан Стојановић: Ја нисам правно алузију да је Суд на ма ком делу тарифе правно измене, јер за то немам доказе. На меродавном месту могу да се бришу извесни ставови, али да се стављају нови, за мене је непојамно.

Г. Д-р Букић Пијаде: Тарифа је изазвала нерасположење у свима редовима грађанства, које је изражавало свој револт на разне начине. Израда тарифе упућена је била правцем који није добар, што се доказује резултатом. Сад се опет предлаже исти пут. Ја мислим да узмемо други пут. Нека се тарифа сврши и нека онда изађе пред одбор, да ми за њу поднесемо одговорност.

Г. Д-р Драг. Новаковић: Ужа комисија коју је одбор изабрао а чији сам и ја члан био није се огрешила о принципе које сте ви примили, већ је тачно по њима израђена. Бри-

нући се да општина дође до средстава ви сте донели решење, самном заједно, да се диже трошарина. Ми иномо могли донети ставове који неће да подмире потребе за које се трошарина ствара. Зато су по неки ставови били тешки, али ми смо казали да ће се оне претрести на првој седници општинског одбора. Један извесан део Београда побунио се а ја вас питам: дају ли људи порез и друге намете добра срца и добре воље? Они се буне и буниће се али ће ипак платити. Ми смо се сложили са Судом и у ваше и у наше име и тарифа је према томе и ваша и наша и Општинског Суда и дали смо писмено да је тарифа позната одбору и да је одбор испитао преко своја три члана пре него што је однета на потврду. Г. Стојадиновић каже да тарифа није измењена у Суду, већ да је измењена у Министарству и онда је био дужан да нас позове и то нам саопшти. Наше одобрење важило је за тарифу како је била стилизована у моменту кад смо је потписали. Да нас је обавестио можда би ми заузели друго становиште, или би тражили да се позове општински одбор. Тарифу треба да прави ужи одбор па да се она у две седнице одбора продискутује или ако хоћете у две конференције општинског одбора, али тек да се продискутује. Међу личностима које су предложене да уђу у комисију налазим се и ја. Изјављујем да се тога не могу примити. Није примљено оно што смо урадили и ја друкчије не знам да радим, па молим да се приликом избора комисије не узимам у обзир.

Потпретседник г. Д-р Стојадиновић: Скида са себе оптужбу коју је на њега дигао Д-р Новаковић, везујући је за личност, а не за функционера Београдске Општине. Ово г. Новаковић није могао да уради још и с тога што је он био једини међу вама кога сам упознао у току ове ствари. Г. Министар Финансија образовао је комисију својих начелника за преглед тарифе и уредбе. Ја сам са знањем претседника Општинског Суда по некад присуствовао раду те комисије али нисам био њен члан. Г. Претседника сам обавештавао о раду комисије. Комисија је утврдила више сукоба са постојећим уговорима и царинским прописима општег карактера. Ви хоћете да вам ја дајем објашњења о томе чиме се комисија руководила, али ја то не могу да учиним јер то није ствар моје оцене.

Г. Д-р Новаковић: Ако сам у свом говору споменуо г. Стојадиновића, а нисам рекао „Г. Потпретседник“, молим га да ме извини, јер сам мислио на њега као Потпретседника. Ниједном речју у свом говору нисам рекао да је он крив што је тарифа измењена. Рекао сам да је он само знао за те измене и да је требао нас три одборника да упозна. Молим г. Потпретседника да верује да нисам имао намере да га вређам.

Г. Милован Матић: после свега што смо чули мислим да је интерес и Суда и комисије и нове тарифе да се она у одбору претресе, јер она погађа нас београдске грађане. Други фактори имају права да се мешају у толико да се ми не огрешимо о обавезе наше државе према другима или да сувише неоптеретимо грађане. Београд привредно назадује и ако ми будемо оптеретили грађане многим и високим трошаринским таксама онда ћемо положај Београда погоршати и уназадити све привредне гране у нашој престоници. О томе треба водити рачуна при изради тарифе.

Претседник г. Савчић: Допустите ми да кажем неколико речи поводом оптуживања Потпретседника г. Д-р Стојадиновића, зашто није известио комисију да се врше измене. Г. Стојадиновић је ишао с времена на време у Министарство и увек је извештавао Суд шта се тамо ради. Рекао ми је да се тарифа, а нарочито Уредба мења због тога што има извесних закона и конвенција са појединим државама, па то треба да се доведе у склад. Општински одбор има права да изради тарифу, а по новом закону Министар Финансија овлашћен је да ту тарифу одобри или да је одбаци, и то може да чини све донде док се одбор не прилагоди примедбама те надзорне власти. Зато то сада предлагемо да се ради у споразуму. Ми смо предложили померање до 20% на више или на ниже али то није одобрио Министар Финансија. Треба гледати шта практично значи наша дискусија и наше решавање. Ми можемо само предлагати, а не можемо сами дефинитивно решавати. Зато треба примити овај предлог Суда, јер ми не можемо ту тарифу правити три месеца а буџет шест месеци, јер бољег начина од овога нема.

Г. Д-р Лазар Генчић: Излаже историјат рада на трошаринској тарифи и истиче да одговорност има и до Суда и до свију одбор-

ника. Истиче у чему се састоји део његове одговорности. Општински Суд предлаже да се избере ужа комисија да прегледа све ставове и фиксира са Општинским Судом, па да тарифа иде Министру Финансија на одобрење. Ја ту погрешку не би смео да чиним, већ сматрам да та комисија треба да проучи тарифу и да с њом изађе пред одбор. У комисију треба да уђу и други људи и ја би своје место уступио г. Негославу Илићу. Мислим да комисија може да буде од десет чланова, и да она издвоји ставове који су веома осетљиви и да их изнесе Општинском одбору.

Г. Јеша Поповић: Доказ да трошаринска тарифа није могла издржати критику, види се из њеног прецизног одбијања и укидања од стране Претседника наше владе. Ја сам хтео да се вратим на нешто о чему сам хтео да говорим пре говора г. Новаковића, а то је: да ли г. Министар Финансија има право да мења оно што он унутра жели да промени, или има право да не прими само трошарину као елаборат Општинског Суда и Општинског Одбора. Друго: да ли се оно што је измењено у Министарству финансија односило на ставове тарифе обухваћене конвенцијама и уговорима наше државе према другима и да ли се нешто због тих узрока морало променити, али су господа у Министарству финансија, која су била одређена да раде на том питању могла да мењају ставове које желе. У овом другом случају ми би имали да сносимо одговорност, а да се не зна ко је кривац.

Г. Д-р Драгољуб Аранђеловић: И одборници и Београђани хоће да помире две ствари које се не дају помирити. Сви хоће да се Београд улепша и напредује, да има осветљење и модерну калдрму, а да то ништа не кошта. Ако хоћемо да буде све лепо онда морамо и да плаћамо. Питање шта би ми добили ако предложена комисија проучи тарифу и опет дође пред одбор. Све ми можемо лепо да уредимо и да се погодимо а да они горе кажу: ми то одбијамо. Комисију треба проширити да у њу уђу представници занатлија, радника и слободних професија, па да ту ствар сврши у договору с меродавним факторима и да се она дефинитивно реши. Треба се ипак озбиљно запитати да ли се већ није дошло до крајње границе могућности у погледу подношења терета и да ли има каквих других начина за повећање прихода.

Г. Тихомир Панић, каже да је стављањем трошаринске тарифе ван снаге Општинска Управа добила велики укор од г. Претседника владе, али да тај укор заслужује само Суд а не и одбор, јер је велики број одборника тражио, да се цела тарифа дискутује у одбору. Требало се раније договарати са надлежнима, па се Министарство не би мешало у све могуће ставове него само у оне који су предвиђени трговинским уговорима и конвенцијама. Грађанство се жали на чињеницу, да се ставови општинске трошарине не слажу по нумерацији са ставовима државне трошарине, па би требало да те разлике не буде више.

Г. Јован Дравић: И ово незадовољство извесних одборника последица је погрешног схватања Општинског Суда што сматра да су секције одборске непотребне. Нема јаснијег примера од овога колико се Суд у томе преварио и колике је огромне тешкоће себи створио због таквог схватања. Питање ове врсте, спадало би у надлежност финансијске секције. Ја верујем да су у Министарству изменили само оне ставове који су у вези са извесним уговорима. Из ове ситуације у коју смо запали нема другог начина да изађемо, сем онога који је предложио г. Новаковић да цео одбор буде с питањем упознат.

Г. Хасан Ребац: Пита дали је Министарство Финансија мењало тарифске ставове на више или на ниже, па ако их је повећавало та су повећања мала и за њих се не треба клањати. Сада смо у могућности да погрешку поправимо и зато сам предложио да поздравимо Г. Претседника владе.

Г. Клементије Букавац: Мислим да би се после свих говора ова дискусија могла завршити. Финансијски одбор који има да проучи буџет треба сам да донесе закључак да ли има потребе да се траже извори повећања прихода, одакле би се потребе подмириле. Ако нема других средстава, већ се приходи морају тражити од трошарине, онда да то узмемо у претрес. То би у исто време значило и програм рада Општинског Суда и постављање економског дела програма на једну здраву основу.

Потпретседник г. Д-р Стојадиновић: На постављено питање одборника г. Јеше Поповића имам да дам једну категоричку изјаву у име Суда. Добија се утисак да се вечерашњом дискусијом напушта оквир у коме може

и сме да се креће надлежност одбора општинског, с обзиром на околност да се извесна акта Владе подвргавају критици на овом месту. Питање које је упутно г. Поповић о томе чиме се руководио г. Министар Финансија приликом измена тарифе и да ли су те измене диктоване уговорима и конвенцијама води у даљим конвенцијама томе да се излажу побуде надзорне власти, а то би значило да подвргавамо критици акта владе, што ја категорички одбијам у име Суда. Према томе све што иде затим да критикује акта владе или појединих министара у ма којој било форми, ја мислим да Суд и одбор нису у опште надлежни да то чине. Све изјаве Суда које смо дали вечерас водиле су рачуна о тим обзирима, па бих и вас молио да се тога држимо, услед чега не могу одговорити на питање г. Јеша Поповића о Министарству Финансија.

Г. Јеша Поповић: Одбијам од себе инсинуацију г. Потпретседника овога Суда, у коме сам одборник. Нисам казао какви су разлози руководили г. Министра јер као васпитан човек то не смем ни да питам, већ сам питао да ли су ставови мењани онде где се морало чинити према закљученим уговорима и конвенцијама. То сам казао и далеко сам од тога да критикујем рад једнога министра. Потребно је да знамо ово што сам питао да видимо у колико је оправдан ваш изговор и пребацивање одговорности на органе Министра финансија. Друга ствар коју сам питао била је: да ли су ставови мењани на више и друго нисам питао. Недопуштам никоме да ми набације ствари које нисам ни помислио.

Потпретседник г. Д-р Стојадиновић: Нисам рекао да је г. Јеша Поповић критиковао рад г. Министра финансија, као што ни ми нисмо чинили. Казао сам да дискусија ове врсте напушта спонтано онај узани оквир у коме може и сме да се креће. Ми смо учинили извесне констатације, јер смо били дужни да их учинимо, али без икаквих даљих коментара акта Владе за које ми нисмо надлежни. Далеко сам био од помисли да оптужим г. Поповића, већ сам само истакао да негова критика прелази границе у којима треба да се креће, т. ј. да акта Владе не можемо подвргавати критици нити давати изјаве о њима.

Претседник г. Милош Савчић: Мишљење је већине да се одреди једна комисија од десет чланова, а што се тиче потреба њих ће Суд изнети онда кад се буде радио буџет. Ми смо морали тарифу да мењамо, јер су извесни наши приходи редуцирани законима, док су другим законима наши издаци повећани. Зато смо дошли у један незгодан положај. Ми смо казали да немамо других артикала које можемо оптеретити, пошто на пиво и неке друге артикле не можемо ударити трошарину. те смо зато морали да оптеретимо најнужније намирнице. Ми се надамо да ће нам се вратити право да оптеретимо алкохол и онда ћемо много лакше ту трошарину решити и празнину попунити са малим повећањем тарифе, и то на артикле који могу то да поднесу. Одређена је једна комисија из два Министарства која у томе смислу ради. Што се тиче примедбе г. Дравића да смо преоптерећени, она би била на свом месту кад ми не би свршавали општинске послове на време, а ја мислим да одбор општински не може да се пожали да смо животна питања одуговлачили, део смо чинили све да их што пре свршимо. С тога вас и молимо да наш предлог примите.

За овим је одбор на предлог Суда О.Бр. 1459

РЕШИО:

Да се изабере једна комисија одборника која ће заједно са Судом прегледати и прерадити нову трошаринску тарифу. У ову комисију одбор је изабрао г.г. Д-р Лазара Генчића, Д-р Страшимира Милетића, Јована Дравића, Д-р Букића Пијаде, Клементија Букаваца, Благоја Антонијевића, Драгољуба Милошевића, Крсту Гиновића, Драгишу Матејића и Негослава Илића.

Суд је дужан да са комисијом израђену тарифу изнесе пред одбор.

На предлог г. Драгише Матејића за експерта комисије изабран је г. Миливоје Савић, начелник Министарства Трговине и Индустрије.

Седница је закључена у 9.30 часова увече.

Деловођа,

Бож. Л. Павловић, с. р.

Претседник

Београдске Општине,
Милош Савчић, с. р.

БОРБА ПРОТИВ ОРИЈЕНТАЛСКОГ МУРДАРЛУКА

Казне Санитета

СПИСАК кажњених лица због разних несправности у месецу децембру 1929. године.

Кажњено је: млекара 56; месара и кобасичара 17; сопственика локала, због нечистоће и недовољне заштите животних намирница 37; хлебара и пиљара 39; због несправности имања, дворишта итд. 69; уличних посластичара 4.

I. Млекарн:

Пацановски Анатолије, Београд;
Јеремић Спасоје, из Ресника;
Марковић Коста, из Београда;
Цветковић Никола, из Железника;
Филиповић Димитрије, из Београда, Душанова 40;
Миљковић Бора, из Јајинца;
Пантић Бора, из Жаркова;
Стефановић Наталија, из М. Мокрог Луга;
Петровић Живота, из М. Мокрог Луга;
Ђирић Живота, из Вел. Мокрог Луга;
Јовановић Спира, из Београда, Славујска ул. бр. 50;
Николија Миличић, из Калуђерице;
Ристић Мира, из Калуђерице;
Супук Милица, из Сурчина;
Лукић Стојан, из Железника;
Јоксимовић Милан, из Жаркова;
Минових Матија, из Београда, Београдска 1;
Рогин Лепа, из Бежаније;
Ковачевић Ђурђија, из Бежаније;
Нинковић Злата, из Бежаније;
Урошевић Ђорђе, из Железника;
Николић Лазар, из Остружнице;
Маринковић Данило, из Калуђерице;
Ђорђевић Димитрије, из М. Мокрог Луга;
Марковић Иванка, из Калуђерице;
Жинаревић Милан, из Београда, Дубљанска ул. 15;
Живковић Живан, из Белог Потока;
Петровић Александар, из В. Мокрог Л.;
Панић Јула, из Железника;
Живојиновић Живан, из Ресника;
Спасеновић Милосав, из Железника;
Танасијевић Милорад, из Ресника;
Спасић Коста, ашчија, Београд — Чубурска ул. 6;
Синђелић Војислав, из Ропчева;
Тителбах Ева, из Нове Пазове;
Милутиновић Душан, из Калуђерице;
Николић Аранђел, из М. Мокрог Луга;
Николић Станица, из Вел. Мокрог Луга;
Ристић Панта, из Миријева;
Јовановић Чеда, из Калуђерице;
Будилов Павле, из Београда, Престолонаследникова 59;

Гурпола Сергије, из Београда, Кр. Милутина ул. 77;

Симић Милан, из Кнежевца;
Павловић Милан, из Жаркова;
Пауновић Милован, из Ресника;
Сурић Милан, из Остружнице;
Ђурашковић Душан, из Београда, Гундулићев Венац 45;
Крстић Бошко, из Железника;
Милошевић Коста, из Жаркова;
Марковић Коста, из Београда, Крунска 85;
Нинковић Злата, из Бежаније;
Ђирић Стеван, из Железника;
Николић Илија, из Остружнице;
Степановић Ђорђе, из М. Мокрог Луга;
Анђелковић Стеван, из Београда, Сарајевска ул. 54;
Танасијевић Милорад, из Ресника.

II. Месари и месарско-кобасичарске радње:

Станисављевић Новак, хотелијер, Царинска ул. 3;
Ђорђевић Милоје, ћевабџија, Престолонаследника Петра 51;
Ђаргов Сава, гостионичар, Немањина 12;
Дејаговић, Давид, ћевабџија, Кр. Александра 90;
Вуловић Богољуб, кобасичар, Бајлонова пијаца; поништено 3 кгр. саламе, 1 кгр. и 50 гр. крвавица;
Зечевић Ђурђе, месар, Сплитска 26, поништена је свињска глава у тежини 3 кгр. и 700 гр.;
Ивановић Спира, месар, Бајлонова пијаца, поништено 5 кгр. саламе;
Маргранер Филип, месар, Кр. Петра 94;
Кисељак Александар, деликатесна радња, Браничевска 23, уништено 2 кгр. и 200 грама саламе;
Захачек Стеван, месар, Браничевска 21, (уништено 4 кгр. меса);
Петровић Велимир, месар на Јовановој пијаци;
Ранисављевић Милка, ћевабџија, Сарајевска 47;
Соловјев Виктор, месар, Стишка 42;
Кокановић Никола, месар, Зорина 2; (уништено 15 кгр. и 250 гр. саламе, и осталих месних прерађевина у тежини 12 кгр.);
Цветановић Милан, Шумадијска 93;
Лакловић Милан, месар, Шумадијска 101;
Бабић Милосав, бифеџија, Скопљанска 4;
Бојовић Момир, месар, Поенкарева 12.

III. Због нечистоће у локалима и због недовољне заштите животних намирница:

Мишић Вељко, ашчија, Царинска 57;
 Закупац народне кујне Симе Димитријева, Дубровачка 50;
 Пејовић Љуба, хлебар, Дубровачка 31;
 Петровић Благоје, хлебар, Престолонаследника Петра 92;
 Живковић Љубиша, пекар, Балканска 52;
 Грозданић Велимир, пекар, Балканска 30;
 Давидовић Душан, ресторатер, Пајсијева ул. 2;
 Јовановић Милоје, пекар, Тетовска 2;
 Вучковић Душан, ашчија, Балканска 70;
 Вукосавић Љубица, Вишњићева 2;
 Савић Милан, пекар, Поенкарева 15;
 Димитријевић Борисав, ашчија, Дечанска улица бр. 11;
 Ацић Павле, ашчија, Душанова 90;
 Костић Ђирило, пекар, Јове Илића ул.;
 Петровић Борђе, пекар, Јове Илића 2-а;
 Стојковић Алекса, пекар, Босанска 45;
 Атанацковић Веселин, пекар, Босанска 28;
 Брадић Браћа, кафеџије, Сарајевска 30;
 Милошевић Александар, букеџија, Сарајевска ул. 2;
 Мишић Борђе, пекар, Крагујев. Друм 2;
 Илић Најдан, кафеџија, Кр. Милана 110;
 Станојковић Душан, пекар, Кр. Милана улица 93;
 Атанасијевић Петар, хлеб., Московска 52;
 Кочовић Младен, ашч., Херцеговачка 17;
 Србљин Стеван, бербери, Ј. Богданова 8;
 Вуковић Андрија, хлебар, Моравска 3;
 Сулејмановић Хасан, посластичар, Краља Милана 74;
 Стојановић Тодор, ашч., Гробљанска 29;
 Поповић Драгиња, каф., Кн. Милетина 86;
 Цветковић Иван, хлеб., Ивковићева 23;
 Цанковић Најдан, пиљар, Облаковска 11;
 Буљугић Велимир, каф., Расинска 3;
 Митровић Војислав, Кр. Александра 92;
 Блажевић Тома, хлеб., Кр. Александра 86;
 Николић Данило, хлебар, Јатаган Мала 1 ред. бр. 21;
 Пејовић Љубомир, пекар, Ц. Уроша 65;
 Тодоровић Анђелко, бурек., Ц. Уроша 62;
 Васић Благоје, пекар, Цара Уроша 59;
 Јовић Спира, каф., Масаријева 11;
 Асламовић Емир, бозаџ., Макензијева 77;
 Станојевић Дамњан, пекар, Приштинска улица бр. 27;
 Недељковић Јован, ашч., Кр. Петра 81;
 Павловић Риста, ашчија, Кн. Љубице 18;
 Шуменковић Марко, кафеџија, Кр. Александра 76;
 Аврамовић Тома, пекар, Краља Александра ул. 62;
 Галемић Милосав, пиљар, Краља Александра 54;
 Огњановић Трпко, ашчија, Краља Александра 46;

Петровић Феодор, Бугајев, Кр. Александра 122, ашчија;
 Дренковић Павле, млекар, Видинска 36;
 Кочевећ Трене, пекар, Браничевска 21;
 Лазаревић Борђе, пекар, Бранкова 1;
 Капарац Илија, каф., Чубурска 3;
 Димитријевић Димитрије, кафеџија, Кн. Данилова 28;
 Марковић Методије, бозаџија, Шумадијска ул. 41;
 Поповић Мика, хотелијер хотела „Оријент и Бајлони“;
 Стојковић Ђенадије, пекар, Кнез Милетина ул. 43;
 Димитријевић Сима, народна кујна, Дубровачка 50;

IV. Због неисправних животних намирница и јексик хлеба:

Јутерша Фердо, хлебар, Кр. Милана 120, — јексик хлеб;
 Богдановић Ст. Михајло, повереник млекарне „Меркур“, Високи Стеван бр. 1, — неисправан путер;
 Гајин Перса, пиљарица, Пијаца Каленића Губно;
 Ђурић Божа, пекар, Славујска 23, — јексик хлеб;
 Шалиначки Ђура, Романијска 1;
 Милојевић Стефанија, пиљарица, из Пиносаве.

V. Због неисправности имања, дворишта итд.

Станојевић Витомир, Соколска 3;
 Митровић Михајло, Дубровачка 52;
 Миличевић Михајло, келнер, Поп Ташкова ул. 20;
 Дравић Милева, Радничка 11;
 Илић Бора и Бранко, Височка 16-а;
 Јовановић Војислав, адвокат, Иван Бегова ул. 4;
 Ђорић Радован, кафеџија, Војводе Саватија ул. 44;
 Петровић Арса, Босанска 7;
 Поповић Љ. Михајло, трговац, Кр. Марка ул. 23-25;
 Илић Душан, кафеџија, Моравска 3;
 Шуменковић Никола, кафеџија, Крагујевачки Друм 20;
 Глишић Марија, Млетачка 26;
 Коен Пинкас, Цара Уроша 62;
 Крајиновић Петар, електро-технич., Крагујевачки Друм 6;
 Савић Милан, пекар, Крагујев. Друм 2;
 Станојевић Божа, Цара Уроша 55;
 Милошевић Петрија, Четничка 5;
 Николић Љубица, домаћ., Јове Илића 46;
 Михајловић Љуба, железн. Ј. Илића 46;
 Михајловић Илија, бравар, Ј. Илића 46;
 Шуменковић Серафим, ашчија, Бранкова ул. бр. 1;

Трипић Владимир, радник, Вој. Мишића ул. 137;
Габај Жанет, рентијер, Павина 27;
Стојановић Милан, кафеџ., Радничка 22;
Стојановић Милутин, пиљар, Прешевска улица бр. 32;
Милић Јаков, жандармеријски наредник, Прешевска 24;
Ристић Ђорђе, столар, Прешевска 16;
Стефановић Љубица, Прешевска 14;
Мемедовић Андра, Прешевска 12;
Џојић Стојан, пиљар, Прешевска 10;
Тодоровић Жика, чин., Сарајевска 13;
Ивовић Младен, бив. агент, Јатаган Мала III ред. бр. 24;
Стојановић Иконија, Јатаган Мала III ред. бр. 24;
Углиновић Недељко, калдрмџија, Јатаган Мала III ред. 24;
Лазих Владислав, инвалид, Јатаган Мала III ред. бр. 22;
Миленковић Младен, железничар, Јатаган Мала III ред. бр. 20;
Видаковић Милан, кожар, Варовничка 9;
Протић Милутин, адвокат, Студеничка 38;
Крстић Христина, Цара Уроша 59;
Мата Демајо, Мојсијева 15;
Младен Вујић, Св. Николе 86;
Наталија Пецић, Св. Николе 84;
Светолик Манојловић, керамичар, Св. Николе 80;
Милорад Лелековић, цвећар, Св. Николе бр. 82;
Драгољуб Ђукић, Св. Николе 76;
Милан Петровић, обућар, Св. Николе 84;

Тодор Живковић, молер, Св. Николе 70;
Гицана Ђорђевић, Св. Николе 70;
Јованка Малић, домаћица, Св. Николе 60;
Стеван Апро, Молерова 60;
Мато Русо, Солунска 16;
Милица удова Милошевић, Нишка 43;
Сава Микшић, Ј. Мала, II ред бр. 80;
Влајко Дичић, ситничар, Јат. Мала I ред бр. 72;
Ђура Кромек, месар, Приштинска 77;
Јован Цветковић, хлеббар, Ивковићева 23;
Марјан Маркичевић, рестор. Тетовска 2;
Милан Гачевић, кафеџија, Хајдук Вељков Венац 3;
Лука Милишић, индустр., Св. Николе 65;
Илија Панић, цревар, Варовничка 6;
Сотир Станковић, Варовничка 20;
Катарина удова Филип, Варовничка 8;
Викраш Ватрамовић, Новосадска 3;
Милица Вељковић, Хајдук В. Венац 8;
Драга удова Стајић, Хајдук В. Венац 8;
Зарије Радосављевић, Шуматовачка;
Светозар Чавић, армуник., Гружанска 20;
Стојна удова Михајловић, Млатишумина бр. 7;
Драгољуб Гајић, кројач, Савезничка 8.

VI. Због продаје послastiца по улицама без дозволе:

Иљазовић Шабан, бозација, Кн. Милетина 110;
Авакијан Дикран, Скадарска 9;
Рашитовић Амид, Кр. Александра 76;
Сеферовић Рашид, Скадарска 64.

СЛУЖБЕНЕ ВЕСТИ

ПО ПИТАЊУ БЕСПРАВНОГ КЛАЊА СТОКЕ РЕФЕРАТ ШЕФА ТАКСЕНОГ ОДСЕКА

По ТБр. 382 предвиђене су таксе за клање ситне и крупне домаће стоке у атару општине града Београда и то:

дин.

- 1.— За телетину и за сва она грла, која се у кожи остављају и као телетина продају до 80 кгр. тежине од једног килограма 1.—
2. од вола, краве и бивола преко 80 кгр. тежине од 1. комада 72.—
- 3.— од дебелих свиња од 20 кгр. тежине па на више од једног комада 72.—
- 4.— за овнове, јовце, јарце и козе од једног комада 15.—
- 5.— за јагњад, јарад и прасад до 20 кгр тежине од комада 10.—

Дешава се да би се такса напред означена избегла, која се наплаћује у корист општинске касе, да се клање врши у самој вароши или на периферији или да се месо уноси у варош, без знања и одобрења надлежне власти.

Озаквим поступком крије се интереси општински, а сем тога и само грађанство, купујући по јефтинију цену месо које није лекарским путем прегледало, излаже се опасности разних зараза.

Да би се здравствена политика могла у пуној мери спроводити, за коју је општина на првом месту позвана као и да не би били окрњени општински интереси предвиђени су нарочити контролни органи — кланични контролори, којима је стављено у дужност, да све оне, који бесправно кољу, хватају и реферишу, како би се бесплатном клању и кријумчарењу стало на пут а одговорна лица поред одузимања меса, још и новчано да се казне четвоструком сумом по чл. 16 и 17. правилника о слободном клању стоке од основне таксе предвиђене по ТБр. 382 таксене тарифе.

Како ова контрола изискује по све савестан и напоран рад без обзира на време и место, и како је контрола скончана са приличном опасношћу чак и по живот, нарочито на периферији атара општинског, у толико више, што је и законом од 2-X-1929. године и сам атар Београдске Општине знатно проширен,

то ми је част предложити да се кланичним контролорима за сваки конкретан случај ухваћеног бесправног клања или кријумчарења меса да 50% на име награде од наплаћене четворогубе казнене таксе на бази основане таксе за клање предвиђено по ТБр. 382 у толико пре, што се тај проценат на име награде даје и за рад у хемијској лабораторији према решењу Суда АБр. 8710/928. год. који је одобрио Министар Финансија решењем својим ДБр. 53560. од 8. маја 1928. године.

Шеф

Таксено - привредног Одсека,
Драг. О. Новаковић, с. р.

РЕШЕЊЕ СУДА О. Г. Б. ПО ОВОМ ПИТАЊУ

Таксено - Привредни одсек актом својим ФУБр. 447. од 18. ов. месеца представио је, да се обавља бесправно клање стоке, како у вароши тако и на самој периферији, те се на тај начин продаје месо без знања и одобрења власти и лекарским путем не прегледано, па, да се не би на напред изложени начин крњи општински интереси, као и да би се здравствена политика у потпуној мери могла спроводити, учинио је предлог, да се кланични контролорима исплаћује на име награде по 50% од наплаћене казнене таксе у смислу чл. 16. и 17. у вези чл. 21. правилника о слободном клању стоке и продаји меса у вароши Београду и атару општине Београдске, који је потврђен 19.-XI-1890. године АБр. 2164.

Усвајајући предњи предлог, на основи чл. 94. и 97. закона о општинама и чл. 3. Закона о изменама и допунама истог закона од 12.-II-1929. године, Суд Општине града Београда

РЕШАВА:

Да се варошким кланичним контролорима од сваког ухваћеног бесправног закланог грла у вароши исплаћује на име награде 30% (тридесет одсто) од наплаћене казнене таксе.

Исплата ове награде има пасти на терет прихода од наплаћене казнене таксе за бесправно клање стоке.

О овоме решењу извести: Привредно-Финансиско одељење, Таксено-привредни одсек, кланични одељак, државну Месну Контролу и Главно Књиговодство.

Решено у Суду Општине града Београда на дан 18. јануара 1930. године ОБр. 1561 у Београду.

Претседник:

Милош Савчић, с. р.

Потпретседници

Београдске Општине,

В. Заћина, с. р. М. Стојадновић, с. р.

ЗА БЕЗБЕДНОСТ ТРАМВАЈСКОГ САОБРАЋАЈА

Наредбом Управе града Београда као и Правилником Дирекције Трамваја и Осветљења, најстрожије је забрањен разговор са кочничарем трамваја за време вожње. Међутим контролни органи приметили су у више машина службенике општине града Београда да воде непотребне разговоре између себе, а и са кочничарем на предњој платформи, употребљавајући чак и сувише слободне и недозвољене, баналне изразе, што убија углед самих општинских службеника и институције коју служе. Разговор са кочничарем одстрањује његову пажњу од рада и сигурности вожње, услед чега врло лако произилази несрећа.

С тога на основу чл. 103. Закона о општинама

НАРЕЂУЈЕМ:

Да се службеницима који се возе на предњој платформи код кочничара, најстрожије забрањује сваки разговор за време вожње.

Ко противно поступи биће скинут са трамваја, примерно кажњен и одстрањен од вожње трамвајем за увек.

Предња наредба доставља се ради знања и управљања.

АБр. 27143/29

14. I. 1930.

Претседник

Београдске Општине,

Милош Савчић, с. р.

ПОЗИВ ВОЈНОГ ОДЕЛЕЊА О. Г. Б. МЛАДИЋА РОЂЕНИХ 1910. ГОД. У БЕОГРАДУ

На основу чл. 5. Правила о Регрутовању, Суд Општине Града Београда позива све младиће рођене у Београду од 1. Јануара до 31. Децембра 1910. године да се одмах, а најдаље до 15. фебруара 1930. год. јаве Војном Одељењу Општине Београдске Бранкова ул. бр. 2. соба бр. 2. ради потуне свог регрутног листа и савјештања свог задружног стања.

Сваки има да поднесе одељењу следеће тачне податке:

1. Имена свих чланова задруге — мушких и женских;

2. Дан, месец и година рођења свих задругара;

3. Служба задругара у сталном кадру: чин, рок и род оружја (Војничке исправе);

4. Занимање задругара;

5. Место рођења задругара;

6. Где се налази имање задруге и укупна непосредна годишња пореза задруге на имање и на рад (пореска књижица, порески лист) и

7. Ако је младић ван отаџбине или ван Београда поднети његову тачну адресу.

За оне младиће, који су ван Београда, нестале или умрле, предстаће Суду најстарији члан задруге.

Ово исто важи и за све оне младиће који су рођени у Београду од 1. јануара до 31.

децембра 1912. год. који се имају регрутовати за последњу одбрану младића.

Они младићи рођени 1910. год. који су у Суд долазили и попунили своје регрутне листове, по овоме позиву не морају долазити.

Од овога позива несме нико изостати као не жели да се на њих примени чл. 45. и 56. Закона о Устројству Војске и Морнарице.

Од Суда Општине Града Београда ВБр. 1817. од 24. Јануара 1930. године у Београду.

ПРЕТПЛАТНИЦИМА „ОПШТИНСКИХ НОВИНА“

Моле се сви претплатници „ОПШТИНСКИХ НОВИНА“ да своје дужне претплате положије благајни Таксеног Одсека О. Г. Б. ул. Југовића бр. 1 НАЈДАЉЕ ДО 1. МАРТА Т. Г.

Ко до тог дана не положи дужну претплату, НЕЋЕ ДАЉЕ ДОБИЈАТИ ЛИСТ.

Управа „Општинских Новина“ овога се решења мора стриктно придржавати, јер се „ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ“, које су данас по признању наше као и стране јавности — најуређенији часопис Југославије и један од најбољих ове врсте у Европи — ИЗДРЖАВАЈУ ИСКЉУЧИВО ОД СВОЈИХ ВЛАСТИТИХ ПРИХОДА, ОД ПРЕТПЛАТА И ОГЛАСА. Општина Београдска је пре годину дана при реорганизацији листа ставила исти на чисто привредну базу, и она од дана његове успеле реорганизације не даје му никакву помоћ за његово одржавање, пошто су до сада стварани приходи увек покривали све расходе.

Верујемо да ће се претплатници „Општинских Новина“, који су свесни значаја једног комуналног листа као што су „Општинске Новине“, и овога пута одазвати нашем позиву и упутити нам дужне претплате.

Исто се тако надамо да ће и даље досадашњи огласивачи задржати своје огласне стране, од којих су у пропацирању својих продуката и послова морали имати успеха.

„ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ“ данас се штампају у 9000 примерака, и одлазе у све крајеве наше простране отаџбине, како у најзабаченије сеоске општине, тако и у биро-е адвоката, лекара, инжењера свих наших градова, као и у све јавне локале и установе Београда.

„ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ“, поред службениости и репрезентативности за престоничку општину, имају и значајну улогу у подизању и изградњи Београда, јер се у њима кроз стручне написе осамдесет наших најбољих стручњака из комуналне и социјалне политике расправљају непрекидно сва животна питања београдске комуналне заједнице. На страницама „Општинских Новина“ излажу се све многобројне манифестације данашњег живота Београда, не бивајући у томе ускогрудни, јер нема облика градске активности, која није на један изврстан начин везана за општину. Зато су „Општинске Новине“ сталан извор до-

кументације Београдског живота свих облика, од социјално-комуналног до уметнички-историјског, од економско-привредног до хигијенско-здравственог, од грађевинског до културно-позоришног, извор разноврсног грађанског живота, који са успехом представља како физичко, материјално развиће Београда, тако и изграђивање његовог духа, ума и културног осећања у XX веку.

Поред верног сликања садашњице, поред савесног прикупљања материјала за дању и скору историју Београда — „Општинске Новине“ својим стручним написима су најбоља сарадња у раду на изградњи будућег Београда, најлепшег великог града будуће Европе.

„ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ“, стављајући стално и стручно на дневни ред сва животна питања садашњег и будућег Београда, буде јавни интерес и жељу грађана да у питањима, која се тичу њиховог живота узимају директног учешћа.

А не да се ни замислити рад на питањима муниципалних програма без тесне везе грађана и општинске управе. А та веза, објективно, може се постићи једино општинским стручно-популарним листом, из кога грађани сазнају све што општина ради и намерава да ради, а општинска управа шта грађани желе и у ком се правцу пружају њихове муниципалне тежње.

Зато су „Општинске Новине“ неопходне Београду, и Београђани треба да их помогну плаћањем дужних претплата и претплаћивањем нових претплатника.

Из администрације „Општин. Новина“.

ПРЕТПЛАТНИЦИМА ЕЛЕКТРИЧНОГ ОСВЕТЛЕЊА.

Упозоравају се претплатници електричног осветљења да сва своја дуговања из 1929. год. измире најдаље до 10. фебруара т. г.

Свима претплатницима који дуговање не измире у горњем року биће струја укинута и поред наплате целокупног дуговања платиће и поновно давање струје.

Из Дирекције Трамваја и Осветљења ДБр. 1465. 1930. год.

ЗА СПОМЕНИЦЕ: АЛБАНСКУ И УЈЕДИЊЕЊЕ

Сви војни обвезници који су се уписали код Општине Београдске за споменице: Ал-

банску и Уједињење да се јаве хитно Војном Одељењу Бранкова ул. бр. 2. ради пријема исте.

И сва она лица која су примила Албанску Споменицу и диплому не, — да дођу и приме исту.

ЛИЦИТАЦИЈА ЗА НАБАВКУ 116 ПАРИ ЗИМСКОГ ОДЕЛА, ЧИЗАМА И ОПАСАЧА.

На дан 15 фебруара 1930 године у 10 часова пре подне одржаће се у Економату Београдске Општине офертална лицитација за набавку 116 пари зимског одела а у 11 часова за набавку 116 пари чизама и 116 пари опасака за потребу Управе Трошарине.

Услови за ову лицитацију могу се добити у Економату Београдске Општине сваког радног дана Узун Миркова ул. Бр. 1.

ЕБр. 281 Из канцеларије Економата Општине Града Београда од 24-1-1930 године.

ОСУЂЕНИ ОПШТИНСКИ СЛУЖБЕНИЦИ

Љубомир Митровић, бив. инкасант Општине Београдске пресудом Првостепеног Суда за Град Београд од 22. новембра 1929. год. осуђен је: за утају Општинског новца извршену у 1928. годину у суми од динара: 9.249.60 и послугу Општинским новцем у суми од динара 2.721.40 на два месеца затвора и годину дана губитка грађанске части по издржаној казни, а такође да Општини накнади утајену суму и причињену штету.

Раденко Радосављевић, бив. помоћник Старешине Трошаринске Станице пресудом Првостепеног Суда за Град Београд од 23. новембра 1929. год. осуђен је за послугу Општинским новцем извршену у 1928. год. у суми од динара 2.128.— на један месец затвора и годину дана губитка грађанске части по издржаној казни, као и да Општини накнади причињену штету.

Веља Недељковић, бив. инкасант Општине Београдске пресудом Првостепеног Суда за Град Београд од 30. новембра 1929. год. осуђен је за утају Општинског новца извршену у 1928. год. у суми од 53.768.— динара на једну годину строгог затвора и две године губитка грађанске части по издржаној казни, а такође да Општини накнади утајену суму и причињене трошкове.

Из Правобранилачког Одељења Општине Града Београда.

Извештај о најнижим и највишим пијачним ценама на београдској пијаци, а на дан 1. фебруара

Брашно				Поврће			
Брашно пшен. № 2	1 кгр.	3.—	3.50	Пасуљ	1 кгр.	6.—	12.—
Брашно пшен. № 1	"	3.50	4.—	Сочиво	"	15.—	18.—
Брашно пшен. бело	"	4.—	4.—	Кромпир стари	"	1.50	2.—
Брашно кукурузно	"	2.50	3.—	Кромпир нови	"	1.—	2.—
Хлеб пшен. црни	"	3.—	3.50	Лук црни	"	1.50	2.—
Хлеб пшен. бели	"	4.—	4.—	Лук бели	"	6.—	8.—
Месо				Лук прازی	1 дема	1.—	1.50
Говеђина	1 кгр.	16.—	16.—	Шаргарепа	веза	2.—	3.—
Телећина	"	24.—	28.—	Купус сладак	1 кгр.	1.50	2.—
Јагњетина	"	—.—	36.—	Купус кисео	"	3.—	4.—
Овчетина	"	14.—	16.—	Спанан	"	5.—	6.—
Свињетина	"	22.—	24.—	Рен	"	8.—	12.—
Свињско сушено	"	24.—	28.—	Кељ	"	1.—	2.—
Кобасице	"	22.—	24.—	Келераба	1 пишла	1.—	2.—
Шваргле и чварци	"	18.—	22.—	Зелен за супу	"	1.—	1.50
Пршута	"	45.—	60.—	Патлиџан црвени	1 кгр.	4.—	6.—
Сланина сирова	"	22.—	22.—	Патлиџан плави	1 ком.	1.50	2.50
Сланина сува	"	24.—	28.—	Паприка љута	100 ком.	2.—	2.—
Сланина ужичка	"	30.—	45.—	Паприка туршијара	"	16.—	20.—
Маст свињска	"	22.—	24.—	Паприка бабура	"	100.—	150.—
Сало	"	22.—	24.—	Воће			
Лој нетопљен	"	16.—	18.—	Јабукe	1 кгр.	4.—	8.—
Орба				Крушке	"	4.—	8.—
Шаран	1 кгр.	18.—	30.—	Грожђе	"	12.—	16.—
Сом	"	30.—	45.—	Шљиве сушене	"	12.—	18.—
Кечига	"	70.—	180.—	Ораси	1 кгр.	10.—	12.—
Смуђ	"	50.—	70.—	" чишћени	"	26.—	46.—
Штука	"	18.—	30.—	Кестен	"	10.—	12.—
Бела	"	8.—	12.—	Смокве	"	12.—	28.—
Млеко				Лимуни	1 ком.	1.—	1.—
Млеко слатко	1 литар	4.—	4.50	Наранџе	"	1.50	2.—
Млеко кисело	1 кгр.	10.—	12.—	Живина и јаја			
Масло	"	50.—	70.—	Кокоши	1 ком.	18.—	25.—
Кајмак	"	34.—	44.—	Ђурке	"	60.—	80.—
Сир обичан	"	18.—	24.—	Гуске	"	50.—	60.—
Сир сомборски	"	26.—	36.—	Патке	"	25.—	30.—
Сир качкавал	"	20.—	45.—	Јаја	"	1.—	1.20

СЛУЖБЕНИ ОГЛАСИ

О Г Л А С

Лицитација за набавку рачунских књига, формулара, као и грађевинског, столарског и стакларског материјала за Електричну централу

На дан 5. фебруара 1930 године у 11 часова пре подне одржаће се II офертална лицитација за набавку и штампање рачунских књига и других формулара за потребу Електричне Централне и за набавку грађевинског и столарског материјала а у 12 часова истога дана одржаће се II офертална лицитација за набавку стакларског и фарбарског материјала.

Услови за ове набавке могу се видети у Економату Београдске Општине Узун Миркова ул. Бр. 1. сваког радног дана.

ЕБр. 189. Из Суда Општине Града Београда од 20-1-1930 год.

О Г Л А С

Лицитација за издавање под закуп општ. плаца „Сплит“

Према решењу Суда Општине Града Београда Бр. 8350 од 21 децембра 1929 године на дан 10 фебруара 1930 године у 10 часова пре подне одржаће се усмена јавна лицитација у канцеларији Одсека Општинских Добра у Југовићевој ул. бр. 1 — за издавање под једногодишњи закуп општинског плаца и локала у коме данас постоји бифе „Сплит“ на углу Босанске и Тетовске улице.

На име кауције сваки лицилант, пре почетка лицитације полаже у готовом новцу 10.000.— динара или ову вредност у папирима државом гарантованим.

Лицитација је коначна, кад је одобри Суд Општине Града Београда.

Прописани услови, могу се видети сваког дана у Одсеку Општинских Добра, за време канцеларијско.

Бр. 8350/29. — Из канцеларије Одсека Општинских Добра Привредно Финансијске Дирекције 14 јануара 1930 године у Београду.

О Г Л А С

Израда електричне инсталације у општинским становима код Топовских Шупа

Дирекција Трамваја и Осветлења расписује другу оферталну лицитацију за израду електричне инсталације у Општинским становима код Топовских Шупа, која ће се одржати код ове Дирекције на дан 3. фебруара 1930. године у 11 часова пре подне.

Лицилант су дужни пре почетка лицитације а најдаље до 10 часова пре подне, да положи на Благајници дирекцијског, на име кауције 4.300.— динара, што чини 10% од предвиђене цене, у готовом новцу, државним папирима по берзанском курсу или гарантном писму какве веће Банке, које мора бити регистровано у Министарству Финансија. Страни поданици полажу 20% што чини 8.600.— динара.

Понуде се морају предати у запечатеним завојима Д. Т. и О. у канцеларији Економата, најдаље до 11 час. пре подне на дан лицитације са знаком: „Понуда за израду инсталације за електр. осветл. у Општ. становима код Топовских Шупа од понуђача Н. Н.“

Услови, планови и предрачун може се добити сваког радног дана од 8—12 и 3—6 часова у Економату Дирекције Трамваја и Осветлења.

Из Економата Дирекције Трамваја и Осветлења Д.Бр. 504 у Београду.

О Г Л А С

Пажња овлашћеним инсталатерима канализације

Скреће се пажња свима овлашћеним инсталатерима, да пре почетка рада на повереној им кућној канализацији претходно дођу у Канализациони Одсек — Југовићева ул. бр. 1 II — да поред пријаве рада потпишу и оригинални план по коме се има извести одобрена канализација.

Проста пријава рада без потписа оригиналних планова неће се узимати у поступак.

Инсталатери који и после ове опомене не долазе у Одсек ради предходног потписивања плана по коме морају извршити канализацију сносиће последице Правилника.

Из техничке Дирекције општине Београдске ТДБр. 185 З. I. 1930. год.

О Г Л А С

Наплата такса на фирме

У последње време почели су се проносити гласови: да је такса, која се наплаћује за истицање и држање фирми, по ТБр. 404 таксене тарифе Закона о таксама укинута од стране Министарства Финансија и услед тога, кад дођу инкасанти Београдске Општине, таксени обвезници изјављују да исту неће да уплаћују, пошто је укинута, а сем тога се обраћају и телефонским путем шефу Таксено-Привредног Одељења за обавештење поводом тога, и тиме се ствара излишно објашњење на уштрб канцеларијских послова.

Пошто напред поменута такса није укинута од стране Министарства Финансија као ни остале таксе, то се препоручује свима таксеним обвезницима, да на захтев инкасаната Таксено-Привредног Одељења Београдске Општине измире како таксу за фирме тако и остале таксе и дуговању и за текућу 1929. годину, јер ће се у противном извршити наплата егзекутивним путем, сходно чл. 32 Закона о Таксама.

О Г Л А С

Грађанству Града Београда

Дирекција Трамваја и Осветљења доставља грађанству Града Београда следеће решење Суда Општине Града Београда, које ће се примењивати од 1. јануара 1930. год. при давању електричне струје.

1. — Струја за станове даваће се само онима, који уз пријаву поднесу и полицијску пријаву за становање у Београду а претплата има да гласи на носиоца полицијске пријаве.

2. — Струја за локале и моторе, даваће се само онима, који уз полицијску пријаву поднесу још и одобрење надлежне коморе или власти да имају право да уживају дотичну радњу у Београду.

3. — Корпорације и разна приватна удружења, која постоје на основу одобрених правила ослобађају се обавеза под тачком 1. и 2.

4. — Овај поступак важиће за ново пријављене претплатнике од 1. јануара 1930. год., а досадањи претплатници позиваће се по партијама, да поднесу доказе, да су испунили услове под тачком 1. и 2. и ко не буде исте испунио укинуће му се струја.

Из Дирекције Трамваја и Осветљења Д. Бр. 24346 од 16. децембра 1929. године.

О Г Л А С

Продужење рока за израду идејних скица за терасу на Теразијама

У вези огласа ове Општине од 10 септембра 1929 године АБр. 19532 који се односи на израду идејних скица за терасу на Теразијама, овим се објављује свима заинтересованим лицима да је рок предаје израђених радова за исти конкурс продужен до 1. априла 1930. године закључно, према постојећим условима.

Осим тога у истом условима мења се тачка 4. на страни 3., те се под в) и г) тражи размера 1:200 за назначене планове.

Из Суда Општине Града Београда на дан 13. децембра 1929. године АБр. 26999.